

KANSANVALISTUS-
SEURA 1874-1899

SEURAN
JUHLAKOKOUKSEN
JOHDOSTA

Kesäkuussa 1899.

KANSANVALISTUSSEURA

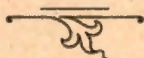
Jyväskylä kaupunki.

KANSANVALISTUS-SEURA

1874—1899

SEURAN JUHLAKOKOUKSEN JOHDOSTA

KESÄKUUSSA 1899

HELSINGISSÄ 1899
KANSANVALISTUS-SEURAN KUSTANNUKSELLA

38

HELSINKI
OSAKEYHTIÖ WELIN & GÖÖS AKTIEBOLAG
1899

Se heräjää.

Mahtavana hallitsepi vielä talven haltia,
Metsämailla mökit pienet ovat hankiin hukkuu.
Mut annahan viikkojen vierähtää,
Niin hankien harjat ne haipuen hukkuu
Ja luonto, mi nukkuu,
Taas heräjää
Ja kunnahat kukkien kimmeltää.

Kaunihina silloin luonto soittaa jättikanneltaan,
Soittaa soilla, soittaa mailla, soittaa siniaalloillaan,
Ja soitto se helkkyvi riemuiten
Ja kertovi keväimen voimoa luovaa
Ja auvoa suovaa,
Kun suvinen
Taas huokuvi sää yli seutujen.

Niinkuin aikaa hiljaa jatkaa vuoroin päivä, vuoroin yö,
Jatkuu luonnon riemuitessa hiljaa kevään luomistyö!
Maan suonista nestehet elämän
Käy suonihin puiden ja ruohon ja viljan,
Syys kunnekka hiljan

Tuo täytelän
Ja kypsän ja runsahan hedelmän. —

Hengen vainiolla myöskin kevättyötä tarvis on,
Kevättyö on hyvää työtä, tähtää valon voittohon.
Se lippua aatteiden kannattaa
Ja öisin varjoja lämpöisin rinnoin
Ja hehkuvain innoin
Se karkoittaa,
On vapaus hengen sen määrämaa.

Suomen saloilla on monta taloa ja tölliä,
Joit'ei vielä hengen kevät valaise ja lämmitä,
Ja niissäkin lapsia karkeloi
Ja nekin on koituvain päivien kanssa.
Mut henkistä ansaa
Vain poistaa voi,
Kun kirkasna loistavi tiedon koi.

Davidin kun istuimella istui nuori Salomo —
Vuosituhansien jälkeen vielä kuulu, mainio, —
Hän rukoili tietoa totista.
Sa pyydä myös tietoa, kansani kallis,
Sun kilpes ja vallis
On tiedossa,
Mi johtavi töitä ja toimia.

Nöyryyttä ja viisautta ano lailla Salomon,
Silloin vaihtuu takaloilla hengen yöhyt valohon.
Ja viikot kun hiljahan vierähtää,
Niin synkeät varjot ne haipuen hukkuu
Ja kansa, mi nukkuu,
Se heräjä
Ja uhkuvi voimaa ja elämää!

Irene Mendelin.

Agaton Meurman.

Kansanvalistus-seuran nykyinen esimies, vuodesta 1885. Syntynyt v. 1826, tuli ylioppilaaksi 1844, oli oppilas Mustialan maanviljelyskoulussa 1847, Liuksilan kartanon isäntänä, Kangasalla, isänsä jälkeen vuodesta 1849. Ottanut osaa isänmaamme valtiolisten ja yhteiskunnallisten kysymysten käsittelyyn, usein ratkaisevalla tavalla, kirjailijana, valtiopäivämiehenä, edustajana kirkolliskokouksissa ynnä muulla tavoin. Suomen pankin tarkastajana talonpoikaissäädyn puolesta vuodesta 1872, pankinvaltuusmies 1882.

Alusta alkaen.

Kansanvalistus-seura, joka nyt viettää viidettäkolmatta syntymävuottansa, on itse tuloksena niistä kansanvalistuksen harrastuksista, jotka tämän vuosisadan 40 luvulla alkoivat nykyisessä muodossaan orastamaan. Lienee siis paikallaan mainita muutamia sanoja siitä, mihin määrään maaperää oli muokattu seuran syntymäajoilla.

Ei saa kieltää, että jonkinmoinen joskin hämärä aavistus kansanopetuksen tarpeellisuudesta on ollut olemassa ainakin kristinuskon alkuajoista. „Menkää ja opettakaat kaikkea kansaa“, ne sanat olivat Jesuksen viimeiset. Ihmisarvon ja vapauden julistaja on ensimmäisenä julkilausunut kansanopetuksen syntysanatkin. Luonnollista on siis, että kristikirkko aina on tuntenut velvollisuutensa opettaa kansaa. Tämä velvollisuudentunne halveni kuitenkin katolisessa kirkossa, mikäli se yleensä vieraantui perustajansa opista, vihdoin melkein olemattomiin. Ainoa hyvä mitä tällä alalla voidaan katolisesta kirkosta sanoa, on se, että ne oppineet koulut, joita se perusti, tavallansa olivat kansakouluja.

Niiden opetuskieli ei ollut minkään kansan tahi kansanluokan oma; kaikille sen oppilaille oli se outo, ja samat vaikeudet olivat kaikilla voitettavina. Mutta sentähden ne eivät olleetkaan mitään erityistä luokkaa varten. Siinä kohden oli katolinen kirkko kansanvaltainen, että sen opetuslaitokset olivat avoinna varsinaisille alaluokan, rahvaan lapsille, joille niiden kautta pääsö sivistykseen, sen tuottamiin etuihin ja ylennykseen oli ta-saisesti avoin kaikille kansalaisille.

Mutta varsinaista kansanopetusta katolinen kirkko ei kaivannut periaatteensa mukaan. Kirkko avasi autuuden tien, ja otti yksityisen henkilön pelastuksen omalle edesvastuullensa. Yksilö, joka uskoi kirkon auktoriteettiin ja noudatti kirkon monimutkaisia sääntöjä, sai turvatulla omallatunnolla vaeltaa maallisissa tehtävissään. Ja kansan tehtävä oli raataminen ruumiillisessa työssä, jota varten tarvittiin ainoastaan työn temppujen oppiminen.

Ihan toinen on protestanttisen kirkon suhde kansanopetukseen. „Tutkikaat raamattuja“ käskee sen Herra. Kirkon auktoriteetilla ei ole enää mikään ratkaiseva päästö- ja pidätysavain, se ei ota vastatak-sensa yksilön autuudesta; jokaisen yksityisen kirkon jäsenen täytyy omalla uhallaan muodostaa vakaumuk-sensa ja uskonsa „raamattuja tutkimalla“. Kirkon velvollisuutena oli ainoastaan antaa jokaiselle siihen tar-vittavan mahdollisuuden ja kyvyn. Kansanopetus, ulot-tuva kaikkiin kansankerroksiin, oli siis kirkoh ehdoton velvollisuus, kansanopetus nykyisessä merkityksessään selveni ja tuli välttämättömäksi ja yksinomaan kirkon

tehtäväksi. Valtio ei vielä tiennyt mitään kansanopetuksesta eikä luullut sitä tarvitsevensa.

Ja ihmeellisen pienillä apuneuvoilla suoritti meidän protestanttinen kirkkomme tätä jättäjäistyötänsä. Ei asetettu komiteoja eikä puuhattu kansakouluja. Yleinen oppivelvollisuus säädettiin lyhyesti 1686 vuoden kirkkolaissa: „Kirkkoherra pitääköön huolta siitä, että nuoriso hänen pitäjässään oppii kirjaa lukemaan ja käsittämään kristinopin kappaleet“, (pitäjät olivat monien kymmenien neliöpenikulman laajoja). Koko koulusääntö supistui sanoihin: „niitä, joiden velvollisuutena lastenopetus seurakunnassa on, kappalaista tahi lukkaria, ohjattakoon ahkeruudella ajamaan lastenopetusta ja opettamaan lapsia kirjaa lukemaan.“ Mitä semmoisesta voineekaan koitua!

Mutta aikakaudessa oli rautaa; hermoja sitä vastoin ei oltu keksitty. Kirkkoherra kuritti kappalaista ja lukkaria, ja kaikki yhdessä kurittivat lukusijoissa vanhempia nuhteilla, lapsia tukkanuotalla ja pöydän alle pistämisellä. Vapisivat sekä vanhat että nuoret ja lapset. Poostavit tyrkytettiin suin, silmin, peukaloin päähän. Ja se ihme tapahtui, että kansa ilman kouluja, ilman muita oppikirjoja kuin joskus raamattu, aina katekismus ja virsikirja, tuli yleensä lukutaitoisemmaksi kuin ehkä mikään muu kansa samaan aikaan.

Niin, sillä meillä kerskataan, sanoivat viisaat, kun vihdoin nousi kysymys laveammasta kansanopetuksesta. Mutta minkä arvoista on tämä lukutaito? Kuinka luetaan! Mitä ymmärretään? Eikähän kukaan voi

kieltää: huonoa, vaillinaista tuo oli kaikki. Mutta vankka perustus oli laskettu, jonka päälle ilman ras-kaita ja kalliita maanalaisia töitä voitiin kohta rakentaa vaikkapa palatseja.

Protestanttinenkin kirkko vaipui vähitellen alkupe-räisestä elävästä hengestänsä ensin kylmään oikeaoppi-suuteen, sitten ratsionalismiin ja vihdoin hengellisen kuoleman uneen. Että se vähä henkevyys, joka tuossa mekaanisessa asetuksessa kuitenkin oli ollut, yhä katosi, se on luonnollista. Mutta valo ei milloinkaan koko-naan sammunut, sitä todistavat hengelliset liikkeet kan-sassa. Missä niitä ilmaantui, virisi lukutaitokin ja laveni usein kirjoitustaidoksi.

Kansanopetuksen vaillinaisuutta tunnustettiin kyllä, ja jokuinen koulu oli yksityisten harrastuksesta jo 16 vuosisadalla olemassa. Mutta yleisemmäksi tuli tämä harrastus sekä kirkkohallituksen että seurakuntien puo-lesta viime vuosisadan keskivaiheilla. Useissa pitäjissä tavataan palkittuja koulumestareita, ja „heränneet“ papit tämän vuosisadan 30 luvulla laittoivat joukon kylä- ja sunnuntaikouluja; muutoin hoiti lastenopetusta rammat ukot ja köyhät eukot. Todistuksena yhä selvemmästä koulu-opetuksen tarpeellisuudesta käsittämisestä ovat tes-tamentatuilla varoilla perustetut koulut, esim. Ahlmanin, Sasslinin ja muutamat muut. Mutta yleiseen ja la-veampaan kansanopetukseen nähden niille tuskin voi-nee myöntää suurta merkitystä. Ne ilmoittivat ainoas-taan testamenttaajan yksityisiä mielipiteitä.

Semmoinen oli laita kun 40 luvulla meillä ruvet-tiin vähän vakavammalla tavalla ajattelemaan kansan-

opetusta varsinaisten kansakoulujen avulla. Mutta hämärä oli asia. Muistuu mieleen eräs Åbo Underättelser'issa vielä 1854 ollut kansakoulua koskeva kirjoitus, jonka lähettäjältä toimitus antaa sen todistuksen, että hän on aineeseen perinpohjin perehtynyt mies. Tämä mies väittää „onneksi jos siveelliset olot pysyisivät yhä semmoisina, että kansakouluja voidaan välttää“. Hänestä todistaa kansakoulujen tarve, „kansan sisäistä rappeutumista“, ja ehkä juuri sentähden onkin jo tullut kansakoulujen aikakausi. Silloin vielä löytyi siis valistuneita, jotka pitivät kansakoulun tarvetta kansan siveellisen rappeutumisen todistuksena, tietysti sentähden, että opettaminen äidin rukin ääressä päretikun valossa oli katoamaisillaan.

Jos kuulusteltiin senaikuisten valistuneiden mielipiteitä kansakouluasiassa, niin oli varsin yleistä, että kysymystä laveammasta kansanopetuksesta ratkaistiin sillä, ettei ymmärretty miksi hyväksi talonpojan piti oppia historiaa ja maantiedettä. Älkäämme vastaajia varsin ankarasti tuomitko. Yleisesti eivät yksityiset valistuneetkaan seiso aikakautensa yleistä näkökantaa korkeammalla. Siihen aikaan ei tiedetty *kansasta*, olihan vain herroja ja talonpoikia, nämä viime mainitut yhdenarvoisia puhuivatko ruotsia tai suomea. Siihen suuntaan oli asiat kehittyneet yhä enemmän maamme eron jälkeen Ruotsista. Sitä ennen vaadittiin valtiopäivillä suomenkieltä osaavia virkamiehiä, ja luvattiin, koska asia oli luonnollinen, — mutta lupausta ei pidetty. Eron jälkeen muodostui Suomi yhä enemmän virkamiestasavallaksi, virkamiehet joksikin sulje-

tuksi vapaamuurariseuraksi ruotsalaisen kielensä kautta melkein yhtä vieraaksi ruotsia puhuvalle rahvaalle kun suomalaiselle, koska virkamiesruotsi ei ollut rahvaanruotsia. Ruosinkielen taito sivistyneessä levisi, suomenkieli syrjäytettiin, ja nyt pidettiin yhtä luonnollisena, että virkamies oli oikeutettu olla kansan (talonpojan) kieltä taitamattamana, kuin Ruotsin aikana pidettiin luonnollisena, että hänen täytyi sitä osata. Herrat hoitivat omia ja talonpoikien asioita, ja täytyy myöntää, suuremmalla rehellisyydellä kuin semmoisissa oloissa olisi voinut odottaa. Talonpojat hoitivat omia ja herrojen asioita kuokkimalla, kyntämällä, niittämällä.

Ihmekö siis, jos sanottiin: miksi tarvitsee talonpojan oppia historiaa ja maantiedettä? Totta kyllä; eihän siitä saattanut seurata muuta kuin että talonpoika sekaantuisi herran tehtävään, josta tietysti syntyisi kaikinainen hämmennys ja tyytymättömyys, siis, kansakoulun tarve on „siveellisen rappeutumisen“ oire. Pitkälle tämä rappeutuminen ei vielä ollut joutunut. Olot pysyivät vielä aivan rauhallisina. Ruotsinkielinen rannikkoväestömme oli vähän edullisemmassa asemassa kuin suomenkieliset sisämaan asukkaat. „Sivistys tulee mereltä päin“, on sanottu. Vilkkaampi liike ja avarammat näköalat, jonkinmoinen laivanvarustus kohotti ruotsinkieliset maanomistajat tuntuvastikin suomenkielisten tasapinnan yli, ja sivistyneiden kanssa ainakin johonkin määrin yhteinen kieli teki sekin tehtävänsä ruotsinkielisen rahvaan eduksi. Mutta toiselta puolen vaikutti se sen, ettei ruotsinkielinen väestö yhtä kipeästi tuntenut valon ja tiedon puutetta kuin suomalaiset.

Nämät olivat kokonaan hengellisesti lamaautuneet. Jos omaa kurjaa tilaa hämärästi käsitettiin, niin suuren joukon mielestä se oli niinkuin olla piti. Herrasperheissä kuuli joskus suomalaisen palvelijan lapsille sanovan: kuinka te, herraspoika, puhutte niin halpaa kieltä kuin suomea!

Niin yleensä. Mutta suomalaisen väestön povessa on aina kytenyt ihmeteltävä tiedonhalu, ehkäpä juuri sentähden, että sen tyydyttämistä kohtasivat niin luonnottomat vaikeudet. Jos se ei päässyt ilman puutteessa ilmituleen nousemaan, niin kyti se sitä kuumemmin tukehduksissaan kuten puut sysihaudassa. Kaikkialla tavattiin suomalaisia talonpoikia, jotka suunnattomilla ponnistuksilla olivat hankkineet itsellensä tietoja ja yleistä sivistystä uskomattomaan määrään. Tosin ei löytynyt suomalaista kirjallisuutta, tosin ei voinut suomalainen käyttää kieltään eikä kirjoitustaitoaan, jos sitä hänellä oli, millään alalla. Mutta mitä hedelmiä kirkon opetus ja sen oppikirja, pyhä raamattu, kuitenkin voivat tuottaa, sen näemme sellaisista suomalaisten elämäkerroista kuin Pynnisen ja äsken ilmaantuneesta „Suomalaisen talonpojan elämänvaiheista“. Ei mitkään vaikeudet heitä voineet estää, ei mikään pieninkään mahdollisuus tiedon kartuttamiseen jäänyt heiltä käyttämättä, ja viimeksimainitun kanssa täytyy meidän myöntää todeksi: „kumminta on se, että Jumalan ihmissydämeen istuttama toivo, henkinen harrastus, edistymisen halu ja yhteiskuntapyrinnöt voivat tylyimmissä oloissakin säilyä ja kehkeytyä“. Loistavimpana esimerkkinä siitä on, että ensimmäisille valtiopäiville 1863

löydettiin ei ainoastaan puhemies semmoinen kuin Mäkipeska vaan joukko etevä säädyn jäseniä, ja arvelmatta hyväksyivät nämä säädyt kunnallisasetuksen maalla, eikä puuttunut siihen kykeneviä miehiä kansan riveistä.

Pynnisen ja Vanin kaltaisia oli siis monta, vaikka tuntemattomina kaikkialla. Sentähden, kun Turussa julkaistiin ensimmäinen kelvollinen suomalainen sanomalehti Turun Viikkosanomat, sai se odottamattomasti suuren lukiakunnan. Kirkollinen asetus oli sittenkin, huolimatta sen vaillinaisuudestaan, tuottanut hedelmiä. Mutta aika ei ollut minkäänlaisille henkisille pyrinnoille otollinen. Yhä sikeämpään uneen vaipui sekä kirkolliset että maalliset harrastukset. Ruotsinkielisiä sanomalehtiä oli muutamia, sisällykseltään mitä arvottomimpia, muikin kirjallisuus oli, vähän luettua Runebergia lukuun ottamatta, köyhä, melkein pä kurja. Jokin lyhytaikainen suomalainen lehti ilmaantui silloin tällöin. Noin 40 luvulla oli jouduttu niin pitkälle, ettei yhtäkään semmoista ilmaantunut. Niitä „siveellisen rappeutumisen oireista“, jotka olisivat pakottaneet kansakoulujen perustamiseen, ei näkynyt. Yhteiskunta oli hyvin järjestetty ja rauhallinen. Maamme sivistyneet olivat tietysti samaa mieltä, kuin sittemmin vuosikymmenien kuluessa ovat eri nuotilla ilmausuneet: „suomalainen kansa ei ole osoittanut mitään sivistystarvetta“. Vasta 1844 ilmaantui taas suomenkielinen sanomalehti Kuopiossa „Maamiehen ystävä“, ja ihme, sillä oli kohta valmiina melkoinen lukijakunta. Pistipä päänsä ylös joku lehti lisäksi, kuten „Kanava“ Viipu-

riissa, joka rohkeni luvata tyydyttää sivistyneemmänkin yleisön vaatimuksia.

Sanomalehdet, sekä ruotsin- että suomenkieliset, ottivat yhä useammin ja hartaammin pohtiaksensa kysymystä kansakoulujen tarpeellisuudesta, etupäässä Saima Kuopiossa ja Helsingfors Morgonblad. Vuodesta 1847 julkaistiin „ruotsalaisessa“ Helsingissä suomalainen sanomalehti *Suometar*, joka erityisasiakseen otti kansakoululaitoksen. Itse korkeissa viranomaisissa heräsi käsitys kansakoulun tarpeellisuudesta, mistä syystä, käy seuraavasta selville.

Keisarin käskystä asetettiin 1851 komitea, jonka puheenjohtajana oli L. G. von Haartman, jäsenenä presidentit Turun ja Wiipurin hovioikeuksissa Richter ja kreivi Mannerheim, Wiipurin kuvernööri vapaaherra C. V. Kothern ja maan kaikki piispat. Todellakin hieno komitea. Tarkoitus näkyi siitä, että komitea oli asetettu „uskonnollisen kansansivistyksen edistämiseksi“. Syyksi, minkä tähden siihen saakka voimassa olleet asetukset eivät enään riittäneet, sanotaan Suomen karttunut väkiluku ja teollisuus sekä „Europassa nykyään yleinen mielipiteiden eksymys“, siis aivan oikein, „siveellinen rappeutuminen“ vaati kansakoulujen perustamista, kun se jo oli siksi suuri, ettei 1850 vuoden sensuurikielto nähtävästi enään riittänyt suomalaisten varjelmiseksi „eksytyksistä“. Koko suunnitelma käy lyhyimminkin selville paroni v. Kothernin erityisestä lausunnosta. Komitean tehtävä on hänen mielestensä ainoastaan uskonnonopetuksen sovelias järjestäminen rahvaalle, jonka tähden pitäjän koulunkaan ei pitäisi käsitellä rah-

vaan „maallista sivistystä, vaan rajoittaa „raamatun historiaa katkismuksen selitykseen ja kirkkolauluun“. Ei saa rasittaa rahvasta „sille vähemmän tarpeellisilla ja usein eksyttävillä tiedoilla vähentämällä uskonnon-opetusta, joka kuitenkin on rahvaan siveellisen elämän perustuksena“. Opettajina näissä kouluissa olisivat lukkarit, joita ei kasvatettaisi seminaareissa vaan tavallisissa kouluissa; ne saisivat lukea virkavuosia papillisilla uralla, ja voisivat he sitten päästä papeiksi. Papit ja lukkarit tulisivat sellaisen yhteisen sivistuskoulun kautta paremmin ymmärtämään toinentaliansa ¹⁾ j. n. e. Riittänee jo!

Korkeasti vapaasukuisten kreivien, paroonien ja korkeasti kunnioitettujen piispojen uskonnolliset koulut jäivät kuitenkin paperikoriin. Oikealle uralleen joutui kansanopetus vasta kun keisari Aleksanteri toinen Suomen senaatin istunnossa Maaliskuun 24 p:nä 1856 hallitusohjelmaansa otti muun muassa kansakoulujen perustamisen Suomeen. Sen johdosta pyydettiin lausuntoja maan tuomiokapituleilta. Ne kävivät jotensakin tarkkaan samaan suuntaan kuin yllämainitun 1851 vuoden komitean. Kansakoulu oli tehtävä rippikouluun valmistavaksi laitokseksi lukkarit opettajina.

Nämä tuomiokapitulien lausunnot painettiin ja jätettiin yleisön arvosteltavaksi. Annettujen lausuntojen joukossa esiintyi Uno Cygnaeuksen, pietarilaisten koulujen tarkastajan, muita etevämpänä. Hänelle uskottiinkin kansakoulujen järjestäminen Suomessa. Ei

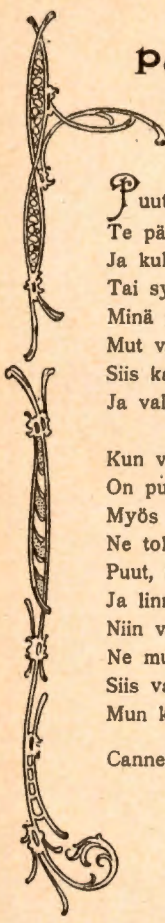
¹⁾ G. F. Lönnbeck, Folkskoleideens utveckling i Finland 1800—1866.

ole tarvis tässä kertoa tunnettuja tosiasioita. Perustuksena oli kelvollisten kansakoulu-opettajien valmistaminen, mutta niiden käyttäminen jätettiin kansan vapaaseen tahtoon. Siten paraiten saatiin ilmi oliko Suomen kansassa olemassa sivistystarve ja sivistyshalu. Huomattava on, että samaan aikaan Suomenmaata oli rasittanut pisin katovuosien sarja, mikä sen uudemman aikakauden historiassa on tunnettu, ja joka 1867—1868 joutui ylimmilleen. Mutta seminaareista päästetyt opettajat eivät jääneet paikkoja vaille. Siinä selvin vastaus. Että kansakoulujen perustaminen oli vapaaehtoinen teki koulun kansan varsinaiseksi lempilapseksi. Ja semmoisena on se pysynyt. Kirkollinen opetus oli kaikesta sen vaikeuksista huolimatta, pitänyt tiedonhalun vireillä, vieläpä tehnyt laveamman kansanopetuksen kohta tilaisuuden ilmaantuessa mahdolliseksi.

Oli vihdoin päästy oikealle tielle. Suomenkielen käyttäminen julkisessa elämässä oli lavennettu, suomalaiselle väestölle, s. o. $\frac{1}{8}$ Suomen kansasta, oli aukaistu tie valistukseen, osanottoon julkiseen elämään. Olisiko henkisen ja aineellisen elämän vireys muutoin voinut kehittyä siksi mikä se nykyään on? Olisiko ilman sitä kauppamme, teollisuutemme, rautatiemme, postilaitoksemme, kirjallisuutemme tuottaneet niitä hedelmiä, joita silmiemme edessä näemme.

Koulu ei yksistänsä muodosta ihmistä. Se tuli, mikä koulussa sytytetään on elämässä saapa uusia polttoaineita. Kaikilta haaroilta on valo pääsevä kansan syvimpiinkin riveihin leviämään. Se aate oli kan-

sanvalistus-seuran synnyttäjänä ja „valoa kansalle“ kirjoitti se tunnussananaan kilpeensä. Mimmoisen maaperän edeltäjien työt olivat sille valmistaneet olemme tässä koettaneet näyttää. Millä tavoin seura puolestaan on tähän maaperään kylvänyt, siitä on seuran sihteeri edempänä antava tietoja.

Pois valon tieltä!

Puut, ikkunastain loitommaksi
Te päivän tieltä pois lähtekää,
Ja kukat, sisään te astukaatte
Tai syrjemmälle nyt väistykää.
Minä puita lemmin ja kukkia lemmin,
Mut valoa vielä, viel' enemmin,
Siis kaikki kunnia suokaa sille
Ja valkeus edellä päästäkää!

Kun valon valta mun luonani on,
On puita, on kukkia mulla,
Myös linnut oksilla lentelevät,
Ne tohtivat luokseni tulla.
Puut, kukat maahan jos hakattaisiin
Ja linnut oksilta ammuttaisiin,
Niin valon lämmössä sydämeen
Ne mulle kasvaisi uudelleen.
Siis valon-impyn sallikaa
Mun kotiini, luokseni tulla!

Cannes 10/199.

J. H. Erkkö.

Sakari Joakim Cleve.

Kansanvalistus-seuran ensimmäinen esimies v.v. 1874—1881.

Syntynyt v. 1820, ylioppilas 1838, filosofian tohtori 1850. Lehtori Kuopion lukiassa 1851, ensin filosofiassa, sitten luonnontieteissä, 1857 laitoksen rehtori. Kasvatustieteen professori Helsingin yliopistossa 1862. Järjesti kansakoululaitoksen Helsingissä, johti Suomen ensimmäisiä yleisiä opettajakokouksia (Hämeenlinnassa 1863, Helsingissä 1867), oli mukana Suomen Kasvatustieteellisen yhdistyksen perustamisessa 1863 ja oli kauan sen puheenjohtajana. Oli niiden yritysten eturivissä, joidenka tuloksena oli Suomalaisen alkeiskoulun (nyk. normaalikoulun) perustaminen Helsinkiin. Sai täysinpalvelleena eron professorivirastaan 1881 ja elää nyt Vilniemellä Haminan lähellä.

Oikeudesta ja sivistyksestä muutama sana.

Viime vuosisadan loppupuolella koettivat tiedemiehet toteen näyttää, että valtio ja oikeus, johon se perustuu, on saanut alkunsa vapaaehtoisesta sopimuksesta tai niin sanotusta „yhteiskunnan liitosta“. Mutta tämä alustava liitto on sittemmin havaittu mahdottomaksi olettaa, syystä että se edellyttää ihmiskunnan tilaa, joka ei ole käsitettävissämme. Tätä tilaa on, näet, kuvattu ja sanottu kaikkien taisteluksi kaikkia vastaan. Mutta siinä tilassa ihminen ei olisi ihminen, vaan peto; eivätkä pedot voi vapaalla tahdolla liittoja solmia. Vapaaehtoinen sopimus luo kyllä erikoiskohdissa oikeuden kansalaisten välipuheisiin, ja sillä on myös tavalla tai toisella sijansa yleisessä, koko kansaa koskevassa lainsäädännössä; mutta itse oikeutta se ei voi luoda. Oikeus on, siitä ei pääse, alkuperäisen aatteen voima, joka ilmenee yhteiskunnassa, muodos-

taa valtion ja itse muodostuu sivistyksen pohjalla ja sen vaikutuksesta.

Yhteiskunnan yksinkertaisin muoto on perhe, ja siinä tapahtuu ensimmäinen oikeuden jaoittelu ja määrittely. Isä, vaimo ja lapsi eivät saa, eivätkä voikaan, niin kuin puut metsässä ja pedot salolla, keskenänsä taistella elämän ehdoista. Niillä on jokaisella oma oikeudellinen asemansa ja piirinsä, joka määrää ja rajoittaa heidän oikeutensa ja velvollisuutensa.

Kun perheeseen liittyy palvelija, syntyy uusi oikeudellinen asema ja piiri, joka vaatii määrittelyä. Kun perhe kasvaa heimoksi, ja heimo taas valloituksen tai vapaaehtoisen sopimuksen kautta yhtyy toiseen heimoon, tulee samoin lisään uusia oikeudellisia asemia ja piirejä, jotka jokainen kohdaltaan vaativat tarkempaa lainsäädäntöä. Vaan ei siinä kyllin, yhteiskunnallisten asemien ja oikeuksien moninaisuus sekä yhteistoiminnan tarve tekee välttämättömäksi vallan, jonka on valvominen, että jokainen pysyy piirissään ja tekee velvollisuutensa. Täten muodostuu yhteiskunta vähittellen järjestetyksi valtioksi.

Mitenkä tämä on aikain kuluessa tapahtunut, selittää ja kertoo meille ihmiskunnan historia. Me puolestamme pyrimme nyt vain selvyyteen siitä, miten valtiollinen oikeus vaikuttaa kansalaisten sivistykseen ja päinvastoin kansalaisten sivistys valtiolliseen oikeuteen.

Tätä tarkoitusta varten on ensiksikin otettava huomioon, että syntyperä, työ ja toimiala sekä valitettavasti väkivalta ovat valtiossa luoneet erilaisia oikeudel-

lisiä asemia. Niin on aikoinaan syntyperä jakanut kansan aatelisiin ja aatelittomiin, uskonto ja jumalanpalvelus luonut papiston, maanpuolustus ja sota sotilasluokan, maanviljelys talonpoikaissäädyn, kaupunkilais-elämä porvariston ja ammattikunnat sekä väkivalta vihdoin orjan ja orjuuden. Tästä oikeuden jaoittelusta selviää jo, että kansalaissivistyksen muoto on oikeudellisesta asemasta riippuvainen; erilainen työ ja toimiala vaatii, näet, erilaista tietoa ja taitoa. Valtion kannalta katsottuna näin onkin oikein, sillä sen olemassa olo riippuu työn jaosta ynnä siitä johtuvasta sivistyksen erilaisuudesta, ja on valtio sitä lujempi, kuta varmemmin kukin asemassaan täyttää velvollisuutensa. Helposti ymmärrettävää on siis, että valtio koettaa, mikäli mahdollista, rikkomatta säilyttää kerran määrättyjä oikeudellisia asemia, tahi että — sanalla sanoen — valtio on konservatiivinen (s. o. säilyttävä).

Mutta yhteiskunnan valta ja lait eivät yksin määrää oikeutta ihmis-elämässä ja -toimessa. Ihminen on luotu henkiseen vapauteen ja hänessä itsessään elää ja vaikuttaa alkuperäinen omantunnon oikeus. Tässä suhteessa ei toinen ihminen eriä toisesta. Kaikki ovat Jumalan edessä yhdenvertaiset.

Siitä selviää, että tämä vapauden ja omantunnon oikeus voi olla ja todellisuudessa onkin yhteiskunnan oikeuden vastakohtana, ja että itse oikeudessa on syvä juopa, joka erottaa hengellisen elämän maallisesta olost. Yhteiskunnan ahtaasta oikeudenpiiristä vapautuu ihminen uskon ja Jumalan armon kautta. Uskonto on niin muodoin henkisen elämän ehto. Sitä vailla

vaipuu ihminen välttämättömästi epätoivoon; sillä elämä yhteiskunnassa ja sen oikeuden piirissä ei voi milloinkaan täysin tyydyttää vapauden ja omantunnon vaatimusta.

Todella voi kuitenkin sanoa, että yhteiskunnan päätarkoitus on oikeuden s. o. Jumalan tahdon toteuttaminen ihmiselämässä, mutta tätä tarkoitustansa ei se kerralla voi saavuttaa. Se edistyy päinvastoin vaivalla ja vähitellen päämääräänsä kohden. Yhteiskunta on aina ollut ja on aina oleva pyrkimyksen tilassa, mutta juuri tämä pyrkimys pakottaa ja auttaa ihmistä irtautumaan synnynnäisestä itsekkäisyydestään.

Kansalainen on yhteiskunnan jäsen; se mikä hyödyttää yhteiskuntaa, hyödyttää myös häntä. Hän pitää siis yhteiskunnan oikeuden omana oikeutenaan. Yhteiskunta asettaa sen hänelle velvollisuudeksi ja itse hän sen pitää siinä kunnian-asianaan. Mutta toimiesaan yhteiskunnan alalla ei kansalainen voi jättää syrjään ihmis-oikeuttansa. Hän pyrkii yhteiskuntaa ja sen lakia muodostamalla ajatuksen, sanan ja toiminnan vapaudelle saavuttamaan aina suurempaa oikeuden alaa, ja näin kehittyi yhteiskunta yhä edelleen. Täten saa ihmisyysskin ja ihmisarvo sijansa yhteiskuntaelämän varsinaisessa kulussa.

Jokaisella ihmisellä on, katsomatta hänen asemaansa yhteiskunnassa, oma arvonsa ja kunniansa säilytettävänä ja puolustettavana. Täytetyn velvollisuuden tunto ja säilytetty kunnia antavat elämälle arvoa ja luovat omantunnon rauhaa, jota vastoin velvollisuuden laiminlyöminen ja kunnialtomuus tuottavat

omantunnon vaivoja ja aina masennukseen asti polkevat henkisen elämän. Tässä kohden ei ole mitään erotusta päiväläisen ja valtiomiehen välillä.

Jokapäiväinen kokemus osoittaa kuitenkin, ettei yhteiskunta alaltaan voi sulkea pois kaikkea vääryyttä ja väkivaltaa. Jos se sen voisi, tyydyttäisi se samalla täydesti ihmisen, eikä hänen tarvitsisi omasta ja yhteiskunnan vääryydestä vedota Jumalan vanhurskauteen. Mutta ihminen rikkoo, seuraten luontaista itsekkäisyyttään, yhteiskunnan oikeutta vastaan, eikä ainoastaan siten että hän tekee itsensä varsinaiseen rikokseen syyppääksi, vaan myös siten että hän väärinkäyttää lakia edistääkseen omia itsekkäitä pyrinnoitään.

Yhteiskunnassa taistelevat alituisesti itsekkäisyys ja oikeus. Ja merkillistä juuri on, että oikeuden yhä jatkuva voitto riippuu siitä, että itsekkäisyys juuri tämän taistelun kautta pakoitetaan palvelemaan oikeuden tarkoitusta, aiheuttaen yhteiskunnan yhä täydellisempää kehitystä yhä tarkemmin määrättyjen lakien mukaan.

Ottakaamme tarkasteltavaksemme esimerkki, joka samalla näyttää, miten sivistys itsekkäisyyden taistelussa vaikuttaa oikeuden käsitteen kehitykseen.

Orjuus on suurin vääryys, johon yhteiskunta on tehnyt ja ylimalkain voi tehdä itsensä syyppääksi, koska vapautteen luotu ihminen sen kautta alennetaan mieli- ja väkivallan välikappaleeksi. Kuitenkin on aikoinaan orjuutta katsottu lainsäädännön alaiseksi oikeudentilaksi. Vanhan ajan kreikkalaiset ja roomalaiset perustaessaan europolaisen valtion ja sivistyksen, eivät

epäilleet tämän oikeuden kohtuullisuutta, sillä he arvostelivat sitä yksinomaan yhteiskunnan ja kansalaisen kannalta, tullen siihen johtopäätökseen, että orja oli yhtä välttämätön yhteiskunnan, kuin kansalaisen vapauden ehto. Miehet sellaiset, kuin Platon ja Aristoteles, jotka ovat olleet koko sivistyneen maailman opettajina, eivät ole asiaa toisin käsittäneet. Ymmärrettävää siis on, ettei mitään orjakysymystä voitu ihmis-oikeuden kannalta herättää. Kreikassa ei mitään sellaista kysymystä herännytkään. Roomassa nostivat orjat suuria kapinoita, saavuttaakseen ihmis- s. o. kansalais-oikeuden. Mutta nämä kapinat kukistettiin ja orjuus jäi voimaansa. Kristinusko tosin vapautti orjankin hengellisen elämän, vaan se ei muuttanut hänen yhteiskunnallista asemaansa. Tämä muutos tapahtui itsekkäisyyden ja oman edun etsimisen kautta.

Sitä myöten kuin tavat hienostuivat ja ylellisyys eneni, tuli orjan työ siinä määrin tuottavammaksi, kuta enemmän se kysyi tietoa ja taiteellista kykyä. Voitonhimo yllytti siis orjan-omistajaa orjallensa hankkimaan johtoa ja opetusta sekä siten pakottamaan hänet sivistyksen alalle. Mutta kun orja tietoihin, tapoihin ja hyvään aistiin nähden oli kohonnut herransa vertaiseksi, saavutti hän hänen kunnioituksensa, monesti hänen ystävyytensäkin. Näin oli herran ja orjan välinen suhde tosiossa muuttunut. Orjaa ei enää sopinut pitää orjana, vaan sivistyneenä miehenä, ja yleinen mielipide alkoi vaatia hänen laillista vapauttamistaan. Mutta kun yhteiskunta kerran oli myöntänyt, että orja voi saavuttaa ihmis-arvon ja kansalais-oikeu-

den, oli itse orjuus oikeuden kannalta kumottu ja sen täydellinen poistaminen jäi vain asianhaaroista riippuvaksi ajan kysymykseksi. Että asianhaarat erilaisissa yhteiskunnallisissa oloissa muodostuivat eri tavalla ja aikaa kului yli tuhannen vuoden, ei itse asiaa muuta.

Näin Europassa. Pohjois-Amerikassa oli orjain vapautuksen meno muodollisesti hiukan toinen. Itsekäisyyteensä piintyneinä eivät orjan omistajat etelävaltioissa, sen enempää kuin vanhan ajan valtioissa, kyenneet käsittämään, mitenkä heidän yhteiskuntansa voisi pystyssä pysyä ilman orjien työtä. Mutta he olivat sivistyneitä miehiä ja ymmärsivät aivan hyvin ihmis-arvon ja -kunnian sekä niiden ehdot. He eivät siitä syystä voineet yhteiskunnan oikeudella peittää omaa väkivaltaansa. Valkea-ihoinen orja, orja heidän omasta rodustaan, olisi heissä herättänyt inhoa ja kauhistusta. Musta-ihoinen orja oli muka jotakin aivan toista. Musta rotu oli luotu valkeata ihmistä palvelemaan. Niin väitti orjain-omistaja, niin saarnasi pappi. Eivät he kuitenkaan olleet vailla kaikkea sääliä, mikäli katsoivat sen omaankin etuunsa soveltuvan. He koettivat levittää kristin-uskoa orjien syviin riveihin, siinä luulossa että tulevan elämän toivo vahvistaisi heitä kärsimään ajallista vaivaa ja tuskaa. Niin kävikin. Mutta kristillinen nöyryys ja alistuvaisuus ei ainoastaan antanut heille voimaa kestämään orjantilaansa, vaan myös vapautti heidän henkisen elämänsä. He kohosivat näin siveellisessä suhteessa ja oikeassa ihmisarvossa herrojensa vertaisiksi, vieläpä heitä ylemmäksikin. Ja siitä seurasi, että he koko sivistyneen maail-

man silmissä muuttuivat orjista marttyyreiksi. Sota syttyi ja orjat vapautettiin.

Orjain vapauttaminen on suurin, vaan ei ainoa uskon ja sivistyksen voitto. Nykyajan valtioissa ovat ihmisen arvoa alentavat ja hänen vapauttaan ehkäisevät rajoitukset ainakin siihen määrin poistetut, että kaikki kansalaiset, toinen niinkuin toinenkin, ovat lain ja oikeuden edessä yhdenvertaiset. Näyttää siis siltä, kuin ihminen olisi tyydytetty. Vaan itsekkäisyys ei lepää.

On pääasiallisesti kaksi kysymystä, jotka synnyttävät levottomuutta nykyisessä yhteiskunnassa, nimittäin työväenkysymys ja naiskysymys. Työväenkysymys tuottaa vaaraa juuri sen tähden, että sen ratkaiseminen lainsäädännön kautta on ylen vaikea, miltei mahdoton. Työnantajan ja työntekijän välillä ei löydy mitään laillista rajaa, jota voisi poistaa. Jokapäiväinen kokemus osoittaa, että työntekijä muuttuu työnantajaksi; tapahtuupa, että työnantajakin toisinaan muuttuu työntekijäksi. Työnantajan ja työntekijän välisen oikeuden voi ainoasti vapaaehtoisesti tehty sopimus luoda. Jos työntekijä lain voimalla pakotetaan työhön, johon hän ei ole suostunut, syöstään hän takaisin orjuuden tilaan; jos taas työnantaja pakotetaan vasten tahtoansa teettämään työtä, niin ryöstetään häneltä ei ainoastaan hänen omaisuutensa, vaan myöskin vapautensa.

Näin ollen on helposti ymmärrettävissä, että ne aatesuunnat, jotka sosialismin, kommunismin, anarkismin, nihilismin y. m. nimellä pyrkivät muuttamaan työväen, osaksi myös naisen, asemaa yhteiskunnassa, eivät tyydy yhden tai toisen lain muuttamiseen, vaan

vaativat koko yhteiskuntarakennuksen uudestaan muodostamista. Mitenkä tämä muutos kunkin eri mieliteen mukaan tulisi tapahtumaan, ei ole selvillä; se vaan on varma, että kaikki vaativat oikeuden lakkauttamista olemasta yhteiskunnan perusteena ja pyrkivät sen sijaan asettamaan mieli- ja väkivallan.

Naiskysymys ei ole aivan samanlaatuinen. Naisen yhteiskunnallisessa asemassa voi vielä olla yhtä ja toista lain kautta korjattavaa, sillä siinä suhteessa ei luonto, eivätkä luonnonlahjat ole esteenä. Tämä kysymys tulee vasta silloin työväenkysymyksen kaltaiseksi, kun se koskee yhteiskunnan perusteita: suvun säilyttämistä, avioliittoa ja perhe-elämää.

Mitenkä tulevaisuus nämä kysymykset ratkaisee: järjenkö ja oikeuden vai sorron ja väkivallan kautta, ei tällä hetkellä kukaan voi tietää, eikä edes aavistaa.

Vanhat aikakirjat ja uuden ajan tutkimus osoittavat, ettei ainoastaan yksityisiä kansoja, vaan myös kokonaisia sivistysmuotoja ja kehityskausia on kadonnut. Muinaisuuden tutkija kaivaa ja etsii nykyään niiden jäännöksiä maan alta. Jumala ei estä häviötä, koska Hän ihmisen on luonut mielivallan vapauteen; mutta Hän säilyttää uusille nouseville kansoille yhteiskunnallisen elämän ehdot: järjen ja oikeuden, vieläpä rakkaudenkin. Kansa, joka ei rakasta isänmaatansa, ei kuuliaisuudella kunnioita lakiansa, ei pidä velvollisuuksiaan pyhänä, menettää tulevaisuutensa. Semmoinen on maailman meno.

Rakkaus ei tosin suorastaan kuulu oikeuteen, sen pohjalle ei voi lakia säätää; mutta se on kaiken hen-

kisen elämän ehto, se lämpö, jonka puutteessa henkinen elämä kituu ja vihdoin kuolee.

Järki sitä vastoin ei ainoastaan synnytä tietoa ja taitoa, vaan muodostaa myös yhteiskunnassa oikeuden voimalla työn ja toimen, sanalla sanoen: sivistyksen. Näin ei kuitenkaan yleisesti asiaa käsitetä. Sivistystä päinvastoin arvostellaan ja punnitaan usein, kenties useimmiten, aivan yksipuolisesti tiedon mitalla. Suurimmaksi osaksi juuri tältä kannalta meidän aikakautemme ylpeilee sivistyksestään ja koettaa sitä levittää. Totta onkin, että tieto on valtaa, sillä se kukistaa luonnon, pakottaen sen voimia palvelemaan ihmisen tarpeita ja tarkoituksia; totta myös, että tämä valta on ihmeteltävässä määrin saavutettu. Mutta tieto ei vähennä ihmisen itsekkäisyyttä, vaan antaa sille päinvastoin suuremman tarmon. Oikeuden käsitteen ja oikeudentunnon puutteessa voi se siis vähentää ihmis-arvoa ja johtaa yhteiskunnallisen elämän turmion tielle.

Tosin ei ole milloinkaan ollut aikaa, jolloin kaikki itsekkäisyys olisi ollut tykkönään syrjäytettynä ja uhratuvainen rakkaus olisi yksin taistellut ihmis-oikeuden puolesta; ei ole myöskään syytä väittää, että rakkautta ja uhraavaisuutta nykyään olisi harvemmassa ja vähemmän kuin ennen. Vaan jos seuraa päivän yhteiskunnallisia mielipiteitä ja kirjallisuudessa vallitsevia virtauksia sekä yksityisiä ilmiöitä yhteiskuntaelämässämme, niin on vaikea päästä siitä ajatuksesta, että oikeuden käsite himmenee, oikeudentunto tylsyy ja lain kunnioitus vähenee. Älköön tätä asianlaitaa puolustettako sillä, että muodollisen lain ja yksipuolisen oikeuden

on väistyminen ja antaminen sijaa syvemmälle siveellisyydelle. Missä oikeudentunto puuttuu ja laki on pyhyytensä menettänyt, missä velvollisuus, perustukoon se lakiin tai omaantuntoon, ei ole ehdottomasti käskävä, siellä ei ole myöskään siveellisyyttä; sillä ainoasti velvollisuuden tunne voi voittaa itsekkäisyyden ja luoda siveellisen toiminnan. Tätä älkäämme unohtako. Sillä ei löydy toista totuutta, joka vakaumuksena syvällisemmin vaikuttaisi ihmisen sivistykseen, eikä mitään muuta, joka voisi tämän sivistyksen arvostelemiselle olla varmempana mittakaavana.

Tieto lisääntyy ja leviää yhä enemmän ja sen mukaan myös ihmisen sivistyksen ala; mutta sivistyksen sisällinen voima ja todellinen arvo riippuu siitä, missä suhteessa se on oikeuteen.

„Rehellisyys maan perii.“

Joulukuussa 1898.

Z. J. Cleve.

Julius Krohn.

Kansanvalistus-seuran toimikunnan jäsen alusta alkaen, esimies 1882—1884, rahastonhoitajana vuodesta 1879 kuolemaansa asti 1888. Syntynyt 1835 Wiipurissa, ylioppilas 1853, maisteri 1860, suomenkielen dosentti yliopistossa 1862, lehtori 1875, ylimääräinen provessori 1885. Julkaissut monta arvokasta tieteellistä teosta ja suomentajana ja kansantajuisten kirjojen tekijänä paljo rikastuttanut siihen aikaan vielä hyvin köyhää suomenkielistä kirjallisuutta. Enemmän kuin useimmat muut edistänyt kansallisuuden asiaa maamme sivistyneiden keskuudessa.

Ylioppilas Julius Krohnin kirje ystävällensä Kaarlo Slöörille vuoden vaiheessa 1857.

Veliseni!

Jos Wiipurimme tähän asti on ollut muuta Suomea jälellä, niin alkaapa se nyt toden todella pyrkiä eteenpäin, ja ell'ei muut kaupungit ajoissa tiedä kilvalle ruveta, niin ehkä jäänevätkin takakelkalle tykkäänään.

Mikäs nyt on saattanut Sinut niin ylpeästi kehuamaan? arvellet ehkä kummastuksella. No malta vähäisen, veikkoseni, kunne kerkiän selittää Sinulle syyt ja tunnukset, joista päätän kaupunkimme edistyvän sivistyksen ja kansallisuuden tiellä.

Ensinkin mainitsen äitini perustaman naiskoulun kaupungissa, jossa on 7 mamselliamme opettamassa. Opetuslapsia on 50. — Voi jos näkisit, millä ahkeruudella lapset oppivat ja mikä halu heillä on kouluun, niin että pahimmassakin tuisku-ilmassa eivät epäiletulla aina Hiekasta asti. No entäs opettajat sitten!

Hekin toimittavat virkaansa semmoisella innolla ja hallulla, että koulun välttämättömästi pitää hyvin menestyä heidän halluussansa.

Tässä koulussa opetetaan aivan ilmaiseksi, eikä siihen otetakaan kuin kaupungin köyhimpää väestä lapsia. Mutta nyt kuuluu toinenkin naiskoulu olevan hankkeissa, varsinkin maksavia oppilaita varten. Se tuuma on syntynyt kymnaasirouvien se'assa.

Mutta varmin tunnus tästä uudesta hengestä näillä perillä on se, että Uraan, Lihaniemen, Porkansaaren ja Piispansaaren kylät ovat sopineet keskenänsä koulu laittamaan lapsillensa. He ovat suostuneet maksamaan vuodelta 6 rupl. hop. joka koululapsesta, niin että opettaja, paitsi asuntopuoneetta ja polttopuutta, vielä saapi 200—300 rupl. palkkaa. Mutta kun niin runsaasti ruokitaan, niin tahtoisivat myöskin kuokkiaa sen jälkeen ja sentähden pyytäisin Sinut Suomalaisissa tiedustelemaan, josko rupeaisi kunnan mies tähän virkaan. Kun löytänet, eikä se niin vaikea lienekkään mainituilla ehdoilla, niin kirjoitapa minulle kiireesti. Oisin minä voinut heittää tätä asiata siksikin, kun Helsinkiin palaun; mutta ehkä ei olle haittana vähäisen jo edeltäpäin tiedustella.

Mitäs näistä tuumista sanot? Tämä koulu ei ole lahjaksi annettu, eikä sen perustaessa ollut vaikutusta ylhäältä, mutta kansan omasta tarpeesta ja tahdosta on se syntynyt ja on välttämättömästi kantava hyviä hedelmiä.

En muistanut sanoa, että sitä aivotaan joka arkipäivänä pidettäväksi.

Se olkoon sanottu sivistyksen asioista. Nyt kat-
selkaamme kansallisuuden laidan.

Siinä on mainittava, että useammat kaupungin
neitoloista, varsinkin opettajat äitini koulussa, harras-
tavat Suomen kieltä. Siitä vaan kuuluu yleinen vali-
tus, että on puute kelpo oppikirjasta ja sanakirjasta.
Kieli-oppia on kyllä mieleksi, tarpeeksi; mutta Lempo
näistä kuivista kyhäyksistä viisaammaksi tulkoon. Mikä
tarpeen olisi, se on käytöllinen oppikirja monella esi-
merkillä, niinkuin Ollendorfin ja m. s. Kuiskutapa
myös Borg'ille¹⁾ korvaan, että Wiipurin neitokset eivät
enää jouda odottaa kauan hänen sanakirjaansa. Tulee
suuri naimavuosi, joka näkyy Wiipurissa olevan alino-
mainen, niin peitetään palmikkonsa pönäkkä myssyn
alle, niin on häärimistä lasten ja talouden kanssa, ett'ei
enää olekaan aikaa kieliä oppimaan, vaikka kyllä har-
joittamaan ja lapsille opettamaan, mitä nuorena, nai-
matoiinna on opittu.

Ei nämät kirjain puutteet kuitenkin olisikaan niin
suurena haittana, jos löytyisi kelpo opettaja. Vaan
sepä vasta vahinko onkin! Voi ett'emme jo ole täysi
oppineina opettajoina Wiipurissa! Ei sitten jäisi
neitokset auttamatta!

Kirjallisena uutisena saanen ehkä mainita „Aamu-
ruskoa“. „Päivän“ ennustajanako se nousnee sano-
makirjallisuutemme taivaalla, tietänette paremmin Hel-
singissä. Se on hyvin halpahintainen ja sisällyksen
ja kielen puolesta paljoa parempi Lasten Suometarta,

¹⁾ *Kaarlo Kustaa Borg*, ylimäär. suomenkielen lehtoti yliopis-
tossa.

vaikk'ei se Lukemisille Nuorisolle voi vertoa vetää. Kauan etsittyänsä on Jussi ¹⁾ vihdoin saanut onkeensa Hannikaisen.

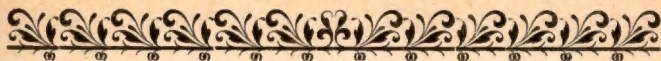
No siihen nyt lopetan loruni. Itsestäni ei ole paljon puhumista muuta, kun että täältä min pikemmin aivon lähteä sentähden, ett'ei täällä saa rauhassa lukea.

Jää hyvästi siksi ja sano paljon terveisiä kaikille tutuille

ystävältäsi

Juljukselta.

¹⁾ *Johan Alfthan*, ruotsinkielisen *Wiborg*-lehden toimittaja.

Valon kansa.

Silloin suojassa urosten sulhon,
Suomen suurena suvena,
Sees oli taivas ja kukkea maa,
Murhe se solui jo muistojen taa —
Alkoi onni jo ouruta.

Lempiluottehet laulaja löysi,
Kannel tenhoten kajahti,
Helkkyili riemua, toivoa soi,
Mielihin voimaa ja intoa loi,
Herätti, nosti ja hurmasi.

Valkain välkähti, palkehet paisui,
Säkenet säihkyen soilehtii,
Tenhoisa sampo se onnea tuo,
Soiluvan suonkin se tähkihin luo —
Valoa kansa se uneksii.

Laulun luottehet laajalti soikoon,
Kajakka olkohon tiedon koi!
Suomen työ yhä eespäin vie,
Viitottu sillä on valohon tie —
Rauhassa ruostua miekka voi. —

Silloin suojassa urosten sulhon
 Onnen suurena suvena
 Laidalla ainaisen lumen ja jään
 Kohotti valistus kukkean pään
 Jumalan päiväyten paisteessa.

* * *

Mut sitten taivas se talmastui
 Ja onnen aurinko vaipui,
 Kun käsi voimakas hervahtui
 Ja alle kuoleman taipui.
 Niin Aleksanteria itki kansa
 Kuin itkee lapsosen taattoansa. —

Sai pilvi pimeä idästä,
 Kaakosta sankea saiho,
 Se on niin musta ja synkeä,
 Se painaa niin kuni kaiho.
 Ja murhe, murhe se kansan valtaa, —
 Kalmaanko päin sen jo onni kaltaa?

Turhaanko kaikki on tehty työ
 Elämän myrskyisen vuolla?
 Seuraako aamua synkkä yö,
 Mainetta täytyykö kuolla?
 Jos ei oo oikeus kansan ohja,
 Niin eloon varuupi vankka pohja. —

Me ollaan kolkassa Pohjolan
 Pien' valon vartijajoukko,
 On työmme määränä utteran
 Valaista varjoisin loukko,
 Herättää henki, mi vielä nukkuu,
 Pelastaa veljyt, mi eksyy, hukkuu.

Me valon valtoja palvelen
 Tahdomme suuriksi saada.
 Se kell' on säkene taivainen
 Ei konsaan maassa se maadu.
 Se itkee työtänsä tyynnä, hiljaa,
 Se kylvää kaukaisten aikain viljaa.

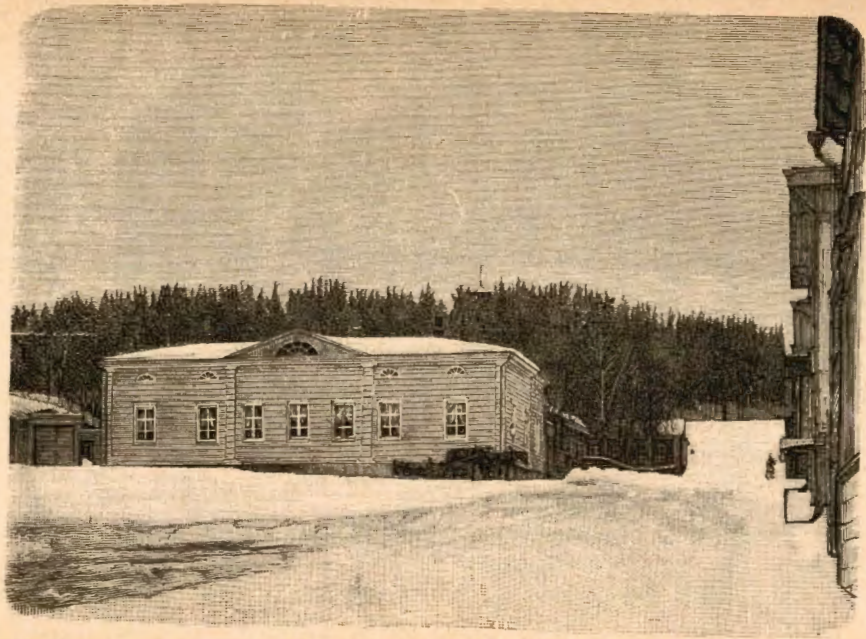
Viel' aika uusi on nouseva,
 Se surun Suomesta suoltaa,
 Ikuisten lakien voimalla
 Takaisin onnemme vuoltaa.
 Pois katoo mailtamme katku kalman,
 Pois haihtuu myrskyisä tahma talman.

Ja lempiluottehet riemuin soi
 Kuin taian tenholla silloin,
 Ja Suomi suuria unelmoi,
 Ja hulmuu valkeat illoin,
 Ja kansa kiittävi taivaan Luojaa,
 Hän, Herra, maatumme pientä suojaa.

Kun valon työtä me teemme vaan
 Kuin tehty on aikoja ammon,
 Niin kerran Suomi on kukassaan
 Loistaissa sovinnon'sammon.
 Näät kansaa — oikeus, jonk' on voima —
 Ei kaada vaino, ei salasoima.

Niin valon kansa on kansa tää
 Ja valon kansana säilyy,
 Jos kuinkin myrsky se myllertää
 Ja vainon aallot ne väilyy.
 Se tietää: oikeus voittaa kerran,
 Se turvaa voimahan valon Herran.

Irene Mendelin.

Kilpisen talo Jyväskylässä.

Wolmari St. Kilpinen.

Jyväskylän Suomalainen Kirjallisuus-Seura.

Kansanvalistus-rientoja Jyväskylässä.

„Sanat suorat suomalaiset
ovat somat sopivaiset
ajatuksen alkehille
laaduille ja laitoksille.“

(Jaakko Futreini: Runotähteitä v. 1858.)

Kun kansallisuuden aate oli Jyväskylässä eloon
elvyttänyt esikkonsa, v. 1858 ensimmäisen suomen-
kielisen Ylä-alkeiskoulun ja v. 1863 ensimmäisen suo-

menkielisen Opettaja-Seminaarin, vesoi joku vuosi myöhemmin osaksi näitten suojassa samasta juuresta hento taimi, *Jyväskylän Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraksi* nimitetty yhdistys.

Jyväskylän Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta, jonka olemassa olosta harva nykyisin mitään tietneekään, saatikka moni sitä enää muistanee, sen synnystä, jäsenistä ja lyhyt-aikaisesta elin-toiminnasta aijon seuraavalla tehdä lyhyesti selkoa.

Mainitun seuran syntyyn liittyy lähimmin hartaaksi isänmaan ystäväksi tunnetun, Jyväskylän silloisen piirilääkärin, lääkintä- ja haava-tieteitten tohtorin, ritarin sekä tähdistön jäsenen *Wolmar Styrbjörn Schildt'in* (Wolmari Kilpisen) nimi.

Kansallisuuden aatteen innostamana ja kansan parasta tarkoittavia pyrinnoita lämmöllä edistävänä heräsi Kilpisessä v. 1865 ajatus perustaa Jyväskylään Suomen sydämeen yhdistys, jonka tarkoitusperä ja pyrkimysmäärä olisi sama kuin sen aikaisemmin syntyneillä sisakoilla Suomalaisen Kirjallisuuden Seuroilla Helsingissä ja Viipurissa.

Kuvaavaksi näytteeksi seuran syntymän aikuisesta ajanhengestä sekä Kilpisen lämpimästä ja innokkaasta isänmaallisesta mielenlaadusta, joka hänessä sittemmin seuran perustamis-aatteenkin herätti, painatan tähän parhaiten Kilpisen oman, kansallisuuden tunteen elähyttämiseksi laatiman, vuonna 1844 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimittamassa „*Suomi*“ nimisessä aikakauskirjassa julkaiseman kirjoitelman, joka kokonaisuudessaan kuuluu:

Muutama sana Suomenkielen rikastu- misesta.

WOLMARI KILPISELTÄ.

Kukin kieli on alussansa köyvä ja barvasanainen, sillä se on kuin sitä pubuva eli haastava kansakin. Kansan ollessa lasoa, Kielikie on lapsellinen, ja sillä käy ainoastaan lapsellisia *Mielteitä* lausuminen. Kieli on muka *Mielletten* ja *Aatosten* luonnollinen puku taikka muoto. Jota ylemmä *Henki* ylenee, sitä enemmän *Kielikin* eteyy ja rikastuu. Siis kansan ja sen *Hengen* tultua nuorukaiseksi, myös *Kieli* muuttuu sen mukaiseksi. *Taas* kansan miehistyttyä, kieliki miehuullistuu. Suomenkansa on näihin edellisiin aikoihin asti ollut pian lapsen eli nuorukaisen tilassa ylipäätä; siitpä *Kielikin* on ollut ikään kuin *Tunteen* kannalla. Tosin joka sanollinen *Kieli* on aatoksillisenkin. Mut vasta miehistyttyä ihminen tulee täyteen *Itsetietoon*, sekä yläisempiä mielteitä ja ajatuksia se synnyttelee. Sillä mitä *Valle*, *Tiede* ja *Taide* on, sitä vasta mies oivaltaa ja tajuaa, ja vielä ylemmällä sivistyksen kannalla se niitä viljeleekin.

Syy tähän Suomenkansan pitkälliseen nuorukaisuuteen oli varmaan, että Se alkuisessa, itsenäisessä tilassansa, niin sangen vähän oli yhtynyt ja kansastunut, ennenkun Se, vaikka kyllä urhoollisesti sodittua, vaipui Ruotsalaisten alamaiseksi ja yhteyteen. Ruotsalaiset, todella vapaalliset, antoivat meille ylemmän sivistyksen siemeniä ja toivat tänne *Kristillisyyttä*, jota kiittolisuudella mainitaan; mutta sortivat myös meidän alkavaa Kan-

218

sallisuutta. *Oleisesti* sitä sortivat liialtenki tekemällä Ruotsinkieltä *julkiseksi* Suomessa, y. m; *Epäisesti* eli *Eisesti*, kun eivät puoltaneet Suomalaisuutta. Eipä ollut Suomen Virkamiestenkään velvollisuus osata Maan Kieltä; tätä ei Kouluissaakaan opetettu. Mikäpä tosiaan olisi ollut kohtuullisempi ja oikeampi, kun seomoinen velvollisuus! Suomen Hengitär kuitenkin valvoi läpi ajan, estellen Suomalaisuuttamme varsin sortumasta. Kansan sydämissä hiilui Suomalaista vertä. Nyt Lutherin Usko leveni Kansaan. Tottapa Suomen Hengitär virkistyi. Agrikola, tämä Suomen tähti, tuli Kirjallisuutemme isäksi. Siitä ajasta väbitellen Kieltä viljeltiin hengellisissä kirjoissa: kunnes, 200 vuotta sitte, koko Pyhä Raamattu Suomeksi julistui. Tästäki puolen bitaasti rikastui Suomenkieli kirjoissa, ja osittain Ruotsin *henkeisesti*. Harvoin joku yritti kielemme juuria etsimään ja tutkimaan, sillä lailla Kieltä kartuttaaksensa. Tavallisesti astuttiin entisiin askeliin. Joipa edes niissä olisi pysytty. Eipä vainen. Kaikilla sivistyneillä Suomalaisilla oli Ruotsalainen sivistys, taikka olivatkin enimmäiten syntyneet Ruotsalaisina. Siispä myöskin jokainen sitä myöten sommitteli ja sovittelee Suomalaisia kirjoitelmiansa. Tosin joka Kieli hyöttyy sisällisesti muiden Kielten ja Kirjallisuutten avulla. Mutta kunkin Kielen pitää kuitenkin itseensä nojaaman, omasta juurensa vesonnan. Muut kirjallisuudet olkoot vaan ylykkeinä, tai päiväpaisteena, joka kasvuja eläbyttelee. Ei ainoastaan siinä erchtyneet Suomen kirjantekijät, että kirjoituksiinsa usein panivat Ruotsalaista hengettä, jos kohta Suomalaisilla sanoilla; vieläpä siinäkin barbailivat, että Turuntienoista puheentartta yksipuolisesti käyttelivät. Joskus tosia uskalsivat siirtyä pohjaiseen päin; vaan ei sillä vielä Kielemme kalliit aarteet näkyvissä olleet. Koko itäpuolinen ja pohjainen myös keskittienoinen Kielimurre oli pian tietämätön kirjailioilta. Niillä tienoilla Kieli kuitenkin oli säilynyt puhtaudessaan ja omitui-

219

essa rikkaudessa. Mutta Ajanhenki ja Kansanhenki silloin olivat sangen pcusiät ja kolkot maassamme. Kansalla ei pitkiä ollut *omatieta* itsestään. Tuskin Suomen maalla ja kansalla enää oli oma nimensä, kukin piti itsensä vaan Ruotsalaisena. Harva löytyi, joka Suomalaisena pysyi mielessänsä. Jos joku ilmistyi tulisemmalla lemmellä ja innolla Suomea köbtaan, niin se oli ikään kuin soria, pakeneva, syksyinen päivänsäde. Semmoisia säteitä on tosin toisinaan muinaisinkin päivinä Suomessa vilhdellut; mut eipä niin synkkinä aikoina kirjallisuutemme päässyt oikein vesomaankaan, saatikka kukkimaan. Niimet *Juslenius*, *Porthani*, *Gananderi*, y. m. niiltä ajoilta kimeltelevät.

Vasta viimeisinä vuosikymmeninä on Suomellenki sorjampi aamurusko ylennyt kirjallisesti. Ensimmäinen, joka suuremmasti sortii vanhat siteet ja valeluulot kielestämme, oli nykyaikoina v. *Bekkeri* 1). Hän *Turun Wiikkosanomilla* v. 1820 alkoi raivata uuden tien kielellemme. Kukaan uusi pyrky ja tarkoitus, jos kuinka ylevä, herättelee vastustajia. Niipä v. *Bekkerin*kin. Mutta juuri niin Totuuski pääsee voitollc. Toinen Suomalaisuus oli se *Yline*, joka v. *Bekkeria* elähytti, ja jota Hän koki panna toimeen. Varova oli Hän kuitenkin uuteen sanain laatimisessa. Sepä sille ajalle vielä oliki soveliaista. Sillä kaikki pysyvä ja vaikuttava Hengen työ aivan ajan mukaan ja *Jäseisesti* eteey. v. *Bekkeri* oli jo ottanut ison askeleen eteenpäin puheenpartta itse vapaasti muuttaissansa. Siitäkin närkästyi moni, liiatenki Papisto, joka orjallisesti riippui kiini entisessä kirjakielessä. — Sanoin "orjallisesti"; se oli kuitenkin Heidän *Tositteensa* mukaan, ja kunkin itsenäinen ja vapaa *Tosite* on itsessään arvossa pidettävä.

Toinen, joka niinkään itsenäisesti tahtoi kieltämme eteen-

1) v. *Becker*.

220

päin, oli *Gottlunti* 1). Hän rohkiesti pani perusteeksi Kieltämme ylellä Tieteisillenkkin Aineille: *Otavassaan*, y. m. Tämä Hänen into oli soria ja Hänelle suureksi ansioksi, jos kohta sanain ja nimetten suomennus vähemmin Häneltä onnistui 2).

Sittemmin *Lönnroti* antausi Suomenkielelle. Hän on miltei vielä uskaliaammasti noudatellut ja todellistanutki Suomalaisuuden Ylinettä, ja jopa sitä enemmiten onnellisesti. Sillä Hän on monipuolisesti sekä syvästi Kieltämme udellut. Monen Tieteen alkeita Se on Suomeksi viljellyt. Semminki *Kielitiedettä*, *Runotiedettä*, *Laskuoppia*, *Terveystiedettä* ja liiatenkin *Historiata* y. m. Mehiläisesssänsä, *Kalevalan* ja *Kantelettaren* esipubeissa, *Kotilääkäri*ssa j. n. e. Muuten joka totinen Suomalainen tuntee kyllä ne rikkaat aarteet *Kalevalassa*, *Kantelettar*essa, *Sanalaskuissa* ja *Arvoituksissa*, joita *Lönnroti* on *Rahvaasta* keräillyt.

Ompa moniaita muitakin, jotka Suomenkieltä ovat kirjallisesti viljelleet ja höystyttäneet, nimittäin: *J. Juteini*, monissa kirjoituksissään; *Lagervalli* Ruunulinnassa; *J. Kemelli*, *Tuomas Kempin* suomennetussa kirjassa *Kristuksen seuraamisesta*; *A. Ingmanni*, *Anakreonin* suomennetuissa *Lauluissa*; *Keckmanni* 3), *Kultalassa*; *F. Kainonen*, *Suomen Historiassa*; *G. Tikleeni*, *Venäjän Historiassa* *Suureen Pietariin* asti; *Berght* *Hengellisissä Sanonnissa*. Myös ovat *Oulun Wüikko Sanomat*, *Sanan Saattaja Wiipurista* ja *Maamiehen Ystävä* osiksi hyväkielisiä, j. n. e.

Mutta ei ainoastaan yksityiset ihmiset, eli *Yksilöt*, ole kokeneet ylentää Suomalaisuutta, vaan myöskin *Suomen oma*

1) *Gottlund*.

2) Sama tuomio langennee meidänki uudissanoista; vaan jos joitakuita niistä kelpaisi Suomen kauniissa Kieliarteessa, niin olisi mieleemme hyvä. Jotka ovat vesivesojä, lakastukaat.

3) *Keckman*.

221

Hallitus on nykyisin valistuneesti ja viisaasti ottanut asian huostaansa ja armossa säätänyt *Suomenkieltä melkien Kaikissa Maan Opistoissa luettavaksi.*

Tosin on vielä Suomalainen kirjallisuus köyhä. Mutta kun myös *Valle* on alkanut todellistaa Suomalaisuuden ylinettä, niin on Kirjallisuutemme eteyminen epäilemätön. Se yläinen määrä, johon meidän tulee tähtää ja pyrkiä, on siis kirkas ja kaunis. Kieli on, jota jo sanoimme, Mielletten, Ajatusten ja Ylinetten ohukainen verbo. Jota rikkaampi ja kauniimpi Kieli on, sitä enemmän, sitä ylempiä Ylineitä ja Ymmärteitä sillä so-riasti käy osottaminen.

Ihmishenki pyrkii ylimmään. Se olkoon Suomenkin kansan kaunis määrä ja tarkoitus, luontonsa mukaan, yletä muiden kansain riunalle eli tasalle Tiedännässä ja Sivistyksessä.

Tätä saavuttaaksemme, tulee meidän ylennellä ylentelemistä Kieltämme, Kirjallisuuttamme ja kaikkea, mitä kansakunnalle on pyhintä: sanalla sanottu kansallisuuttamme. Sen juuri ja ele on Isänmaan lempi. Niiden hedelmä on totinen, yläinen tietäminen ja vaikuttaminen oman Kansan ja ihmisyyden hyödyksi. Sillä se pyrkii, palaa suurta ja jaloa vaikuttamaan, jonka rehellisessä rinnassa Isänmaanlempi behkuu.

Viimeksi saamme osottaa sitä perustetta, joka meidän mielestä olisi seurattava uuten sanain sepittämisessä, nimittäin, että sanoilla olisi Suomenkielen mukaisuutta, myöskin kauneutta eli soreutta ja jospa lyhyttäkin ynnä johdollisuutta.

Isänmaanrakkaus ja kansallinen mieli, niissä tämänkin seuran syntysanat.

Saatuansa paikkakunnallamme muitakin harrastavia henkilöitä yhtymään mielituumaansa laadittiin ja hyväksyttiin seuralle säännöt. Nuorta seuraa koetettiin vahvistaa ja sen olemassa oloa turvata kutsuma-kirjeitten kautta liittämällä sen yhteyteen muillakin paikkakunnilla asuvia, seuran tarkoitusta suosivia, kansallismielisiksi tunnetuita henkilöitä. Tässä tarkoituksessa painettiin silloisessa kirjapainajan M. F. Huhtin'in omistamassa kirjapainossa Jyväskylässä sisällöltään seuraavalla lailla laadittu kutsuma-kirje, jonka toiselle sivulle seuran säännöt painettiin.

Jyväskylän Suomalainen Kirjallisuusseura, jonka tarkoitus on varojansa myöten kartuttaa suomalaista kirjallisuutta, pyytää tällä kirjalla Teitä

jäseneksi yhteyteensä siinä toivossa, että Te, lempien ja arvossa pitäen Suomen maata ja Suomen kieltä, tahdotte töillä, neuvoilla ja muulla avunnannolla suosia seuran tarkoitusta. Jyväskylän kaupunnissa _____kuun _____päivänä 18_____

Seuran puolesta:

SÄÄNTÖJÄ

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle

Jyväskylän kaupunnissa.

1 §. Seura kokee varojansa myöten edistellä suomalaista kirjallisuutta, ja kokoilee sitä, mikä edesauttaa tätä tarkotusta.

2 §. Jokainen seuran jäsen omii oikeuden esittää uutta jäsentä, jollenska, jos seura siihen myötyy, kutsumus-kirje lailetaan.

3 §. Seuran jäsenet ovat Perustajia, Vahvistajia ja Puoltajia.

Puoltaja on se, joka on maksanut kaksikymmentä (20) markkaa kerrassaan tahi eri aikoina.

Vahvistaja se, joka samaten on suorittanut neljäkymmentä (40) markkaa.

Perustaja se, joka samalla tavalla on maksanut vähinnään kahdeksankymmentä (80) markkaa.

4 §. Jokaiselta kahdelta-kymmeneltä markalta, minkä jäsen on jäsen-rahana suorittanut, saapi hän äänestämisessä lukea yhden huudon.

Perustajaksi tullut saa yhden kappaleen niitä kirjoituksia, joita seura sittemmin toimittaa.

5 §. Lahjoja, joita seuralle jätetään, käytetään antajan mielen mukaan, jos seura pitää sen soveltuvaisena tarkoitukseensa.

6. Vakinaisia kokouksia pidetään ensimmäisenä keskiviikkona joka kuukaudessa, paitsi tammikuuta, heinäkuuta ja elokuuta. Tarvittaissa saattaa myös pitää välikokouksia, joihin puheen-johtaja toimittaa kutsumuksen.

7 §. Esitettyjä asioita päätetään joko suorastaan seuran kokouksissa taikka lykätään ensin Tulhia-kunnan mietittäväksi, joka valitaan siksi kerraksi.

8 §. Seura nimittää Asiamiehiä eri paikkakuntiin tarpeen mukaan. Nämä toimittavat seuralle meneviä lähetyksiä y. m.

9 §. Seura viettää vuosipäivänsä 1 p. lokakuuta. Silloin seuran virka-miehet antavat vuositilinsä; silloin valitaan seuran

Puheen-johtaja ja muut tarvittavat virkamiehet, niin myös Tilintutkijoita mainituista tilintekeistä tarkastamaan.

Tarvittaissa käypi semmoisia vaalia pöytäkirja myöskin seurassa.

10 §. Muutosta näissä säännöissä ei saa etsiä, ellei kolme neljänestä ($\frac{3}{4}$) vuosipäivänä läsnä olevista äänistä siihen yhdisty.

Laajemmat ja osittain näistä kutsuma-kirjeeseen painetuista eroavat säännöt oli Kilpinen itse laatinut arvausten mielen osittain suuremman jäsenmaksun kautta turvata seurassa aineellista toimeentuloa, vaan osittain myös pienemmän jäsenmaksun kautta saattaakseen vähempivaraisillekin tilaisuuden liittyä seuraan. Syystä tuhi toisesta ei kuitenkaan Kilpisen aivoitus näy tässä katsannossa saaneen kannatusta, vaan hyväksyttiin säännöt semmoisina, kuin ne kutsuma-kirjeeseen sitten painettiin.

Liitän tähän näytteeksi otteen alkuperäisistä Kilpisen aikomista ja laatimista säännöistä, painettuina hänen keksimillensä ja sittemmin yksinomaan käyttämillensä venyke-kirjaimilla. Nämä säännöt ovat muutenkin omansa osoittamaan, missä tarkoituksessa Kilpinen ne oli laatinut ja miten laajaksi ja monipuoliseksi hän oli seurassa toiminta-alan ajatellut. Ne kuuluvat:

Säentöjæ Suomalaiselle Kirjallisuus-seuralle Jyvæskylæn kaupunnissa.

1. Pykæle. Seura kokê varojansa myöten edistæ Suomalaisista kirjallisuutta, ja kokoilê sitä varten liatenni Suomen kansâ koskevia tietoja ja aineita.

2 §. Jokainen Seuran tarkoituksia ja hyötyä suosiva, lailisên ikään tullut Suomen alamainen voipi Seurân päästæ Jäseneksi.

Kun Seura on päättænnyt kutsua jonkun henkilöen Jäseneksen, læhettæ se hanelle kutsumus-kirjên ynnæ yhden kappalên kanssa næitæ Sæntæjæ. Pæsy-raha on væhintæin *Vîsi Suomen markkâ*. Kun se jäsen-maksu on suoritettu Seuralle kynæillæn Jäsenen nimi Seuran Nimi-kirjân.

Myöskin kunnollisia ulkomân Tiede-ystæviæ voipi kutsua Jäseniksi Seurân, jos nitæ joku jäsen kirjallisesti esittelê yhdessæ kokouksessa, ja seurâvaisessa Seura suletuilla lipuilla päättæ nitæ kutsuttaviksi.

3 §. Maksuinsa puolesta Seuralle nimitætæn jäsenet neljællæ eri lailla:

Perustaja on se, joka Seuralle on maksanut væhintæin *Kaksi satâ markkâ* joko yht'aikâ taikka eri aikoina yhtensæ.

Vahvistaja on se, joka yhtensæ on maksanut væhemmæn kuin edellinen mâeræ, vån væhintæin *Sata markkâ*.

Edistæjæ se, mikæ on yhtensæ maksanut væhemmæn kuin sata, vån væhimmæksên *Vîsikymmentæ markkâ*.

Auttaja, joka yhtensæ on suorittanut væhemmæn edellistæ mâeræe, mut væhintæin *Vîsi markkâ*.

Perustajan nimi ja mitæ se on maksanut tulê vuosikertomuksên myöes Jäsenen kuoltuakin, mutta *Vahvistajan* nimi ja maksu-mâeræ ainoastân hænen elæissæ. Muista Jäsenistæ nimitætæn vuosi-kertomuksessa ne vån, jotka kulunæna vuonna ovat Seuralle maksanêt jäsen-rahaksi væhintæin *vîsi markkâ*. Myöskin pannân siihen mitæ sinæ vuonna ja mitæ kaikkiân ovat suorittanêt.

5 §. *Perustajalle* ja *Vahvistajalle* læhetetæn Seuran vuosikertomukset; vån muista Jäsenistæ ainoastân nille, jotka kulunæna vuonna ovat Seuralle jäsen-rahaksi antanêt *vîsi markkâ* tahi enemmæn.

6 §. Kullekin *Perustajalle* antâ Seura yhden kappalên nitæ kirjoja, joita se sittemmin kustantâ; varainsa ja asiain-hârain mukân antâ se joskus muillenko.

7 §. *Minkæ* Jäsen maksâ *ylî kaksi-kymmentæ vîsi markkâ* jäsen-rahaksi, *sen* hænen sâ mâerætæ pantavaksi Seuran kintonaisên

rahastôn, josta ei mûta sâ kæyttæ Seuran tarpeisîn kuin vuotuista korko-rahâ. Mut ilmottakôn sen tahtonsa heti maksaissansa.

8 §. Seuralle erittæin tahi sen huostân annetut rahat hoide-tân ja kæytetæn kunkin antajan mâeræemistæ myœten, ainakin jos tæmæ tarkottâ jotain kirjallista eli tietêllistæ tointa.

9 §. Seuran Virka-miehet ovat *Esimies, Vara-Esimies, Sih-têri, Kirjan-hoitaja, Muinai-kaluin hoitaja, Rahan-hoitaja ja Neu-vonantaja.*

10 §. *Esimies* esittelê kokouksissa asioita keskusteltaviksi; allekirjoittâ Seuran puolesta tehtævæt kirjoitukset; ottâ vastân ja avâ Seuralle tullêt kirjêt — vån sâ myœs jættæ tættæ tointa jolle-kulle toiselle —; antâ osotteita Rahan-hoitajalle sîtæ mitæ Seuran rahoista tulê maksettavaksi; valvô Seuran kaikin-puolista etua ja ettæ sen sâentœjœ seurâtân ynnæ mûta.

11 §. Kun esimies on estetty, astû *Vara Esimies* hœnen sijânsa.

12 §. *Sih-têri* ottâ kokouksissa asiat pœytækirjân suomeksi; valmistâ ja vahvistâ nimellænsæ Seuran pættœkset ja kirjoitukset; toimittâ ne miten ja minne mikin on mâeræetty; panê muistoksi Pæivæ-kirjân sekæ tullêt ettæ menevæiset kirjelmæt; pitæ huostas-sân Seuran kirjoitukset, pœytæ-kirjat, sinetin ja nimi-kirjan y. m.

13 §. *Kirjan-hoitaja* pitæ huolta Seuran kirjastosta y. m.

14 §. *Muinai-kaluin hoitaja* pitæ hotæssân siihen kûluvai-set ainêt y. m.

15 §. *Rahan-hoitaja* ottâ vastân Seuralle tulevaiset rahat, ja on tæstæ vastûssa; suorittâ ainoastân semmoiset maksut, jotka Seura on pættænnyt ja Esimies osottanut ja ottâ kuittia kultakin rahan-sâjalta; panê kirjân Seuran raha-tulot ja menot; tekê ja ko-kouksissa lukê kûkaus-tilin rahaston mûtoksista sitten vîmeisen ko-kouksen, myœs Seuran pæomasta ja puhtâsta rahasta y. m.

16 §. *Neuvon-antaja* tarkastâ Rahan-hoitajan kanssa mitæ velan-ântôn Seuran rahastoista ja nîden mûhun tæydellisên vakû-tên kûlû. Elleivæt he sînæ ole yhdestæ mielestæ, pættækœen Seu-ran Esimies taikka Seura.

17 §. Jos 12—16 §§:ssæ pæe-asiallisesti mainituista virka-miehistæ joku on estetty, nîn ottakôn omalla vastûllansa siksi jon-

kun sijollisen ja ilmottakôn sîtæ Esimiehelle kirjallisesti, taikka mâeræ Seura sijaisen.

18 §. *Asia-miehiksen* eri paikkakuntin valitsê Seura kunnan miehiæ. Næmæ kokoilevat pâesyrahoja, lahjoja y. m. ja læhettævæt ne Seuralle, jonka asioita he mûtoin toimittavat. He pysyvæt virassân nin kauan kuin itse siihen suostuvat ja Seura ei mâeræ toisia heidæn sijânsa.

19 §. Vakinaisia kokouksia pidetæen ensimmäisenæ keski-vikkona joka kûkaudessa, pait tammikûta, heinækûta, elokûta ja joulukûta. Kirëllisæ asioita varten sâ pitæe væli-kokouksiakin, joista Esimies ilmottakôn.

20 §. Kokouksessa luetân ensin edellisen kokouksen pæytækirja tarvittaissa oiaistavaksi.

21 §. Seurâ koskevaiset asiat pættetækôet joko suorastân sen yleisissæ kokouksissa, taikka asian arvoa mycæten lykættækôet ensin vèhintæin *kaksi-miehisen miettimä-kunnan* mietittævæksi, joka valitân tarvittaissa.

22 §. Enimmæt hûdot tekevæt asiassa pæetæksen; vån jos ovat tasan, pæetækôen Esimiehen hûto.

23 §. Jokainen jâsen sâ kokouksissa ilmottâ asioita keskusteltaviksi. Tarvittaissa mâeræe Esimies puhên vuoron.

24 §. Seuran tointa ilmoitetân jossa-kussa Sanoma-lehdessæ.

25 §. Seuran *vuosipæivæ on 1 p. lokakûta*, jona v. 1858 Suomen ensimmäinen suomalainen Ylæ-alkeiskoulu pantîn alkûn Jyvæskylæn kaupunnissa. Sîtæ vuosi-juhlâ vietetæn vuosittain. Sillon Seuran *Sihteri* ja *ne kolme varastoin-hoitajâ* lukevat vuosikertomuksensa ja tilinsæ kulunêlta vuodelta. Sillon valitsê Seura tulevaksi vuodeksi *Esimiehen, Vara Esimiehen ja varastoin Hoitajat* sekâ *yhden taki useamman Neuvon-antajan*. Se valitsee silloin mycæskin vèhintæin *kaksi Tilin-tutkijâ*. Væli tapahtû sletuilla nimi-lipuilla, mutta tarvittaissa voipi semmoinen væli tapahtua mûssakin yleisessæ kokouksessa.

26 §. *Tilin tutkijat* tutkivat Seuran virkamiesten tilit kunêlta vuodelta ja nîden huostassa olevaiset varastot; sitten antavat Seuralle kirjallisen tiedon tutkinnoistân seurâvassa kokouksessa.

27 §. Elköen mütosta etsittækø næille Säennøille, ellei væhintäenkin kaksikolmatta osâ (§) säpuvilla olevia jäseniæ siihen suostu asiâ päätteissænsæ.

Seuran virkamiehinä toimivat seuraavat henkilöt. Puheenjohtajana ja rahaston hoitajana *W. Kilpinen* (kaiken aikaa), sihteerinä konrehtori *Klas Corander* ja kirjaston hoitajana maanmittari *A. Fred. Tavaststjerna*. Innostuneita ja ututteria asiamiehiä oli seuralla usealla paikkakunnalla maattamme. Sen kirjasto karttui vapaaehtoisten lahjoitusten kautta niin, että se seuran toiminnan lopulla sisälsi 466 nidosta erilaista ja erikielistä kirjallisuutta. Muitten muassa lahjoitti Suomalaisen Kirjallisuuden Seura Helsingissä v. 1866 kappaleen kutakin kustantamaansa teosta, yhteensä 127 Smk arvosta. Joitakuuta muinaiskalujakin sai seura myös jalomielisiltä lahjoittajilta lahjaksi. Kun ei seuran jäsenluku kuitenkaan ollut suuri ja sen rahavarat vähäiset ja niukat, ei se voinut alkuaikoinansa enempää, kuin myöhempäänkään elinaikanansa, ulottaa toimintaansa kovinkaan laajalle. Alkuunsa ja niihin aikoihin nähden, joina se toimi, oli se kylläkin elinvoipa. Parhaiten ilmenee tämä, kuten muukin seuran toiminta, seuran esimiehen v. 1868 seuran vuosikokouksessa pitämästä vuosikertomuksesta, joka käsikirjoituksena vielä on tallella ja sisällöltään seuraava:

Kunnioitetut seuran jäsenet!

Tâs on âstaika kulunut sittenkun vîmen vuosikouksen pidettin. Ja tæmæ âstaika on ollut mitä kovimpia Suomen tosinêssa. Kun varallisessa ainêllisessa katsannossa eli toimên tulon puolesta on ollut nîn ankara vuosi nîn ei olisi kumma jos henkinen puoli ja kirjallisûden viljely olisi ollut heikko ja laimentunut ja kuitenni on tæmæ kulunut âstaika ollut ensimmäinen, jossa on Seura toimittanut painosta ensimmäisen kirjansa nimittæin Seuran sihtêrin Konr. Coranderin tekemæn *mâtietên*. Me tiedæmme tæmæn kirjan olevan sujuva-kielisen ja selvæn. Se onkin otettu kæytettævæksi mûtamassa oppilassa Jyvæskylæn Alkeisopistossa ja Seminârissa, myoes Heinolan Ylæalkeiskoulussa. Ja ansaitsê se tulla seurattavaksi mûallakin. On moniaita muitakin kæsikirjoituksia ollut tarjona Seuralle, vån ei Seuran væhæt varat ole vielæ sallinêt ryhtyæ nîden painattamisên, varsinkin kun yleinen kœyhÿs mâssa estæisi nîden kirjoitusten mÿntiæ. Ei mûta kuin kaksi jæsentiæ on tullut lisæ Seuran yhteytên Sysmæn kirkkoherra *H. Renqvist* ja Lappajærven kappalainen nimi-Pastori *J. Ahlholm*. Ettæ he ovat næin kœyhænæ vuonna tahtonêt antâ roponsa ja yhdistyæ Seurân on sitä ilahuttavampi kun tiedæmme monen mûn sivisty-nên henkilœn læhisÿdestækin, ei sitæ tehnên. Mutta kova aika lienê siihen sÿnæ, koska mûten kyllæ ovat hartaita Suomen miehiæ.

Mut tænæ taudin ja kuolon vuonna ei ole kuiten-kân yhtæen Seuran jæsentiæ mennyt manalân.

Ne ovat kaikkiaan 45, joista 3 ennen kuollutta.

Perustajia, jotka jäsenmaksuna 80 markkâ ovat suorittanê: *Cygnæus*, Uno Ylitarkastaja (v. 1865 litty-nyt seurân) *Rein*, Gabriel, Kanslianeuvos (v. 1867); *Schildt W. S.* Tohtori (v. 1865.)

Vahvistajia, jotka vähinnæn 40 markkâ jäsen-rahâ ovat suorittanê. *Akiander* Matti, Rohvessori Helsingissæ (v. 1867); *Avellan* Frans, Tohtori kaup. læk. Turussa (v. 1866); *Cygnæus* Aksianna, Ylitarkastajan rouva (v. 1865); *Molander* K. Herman, Hæmênlinnan mâherra (v. 1866); *Wrede* Kârle Kust. Wâsan læenin Mâherra (v. 1866); *Schildt* Mathilda, Tohtorinna (v. 1865).

Edistæjæ, vähinnæn 20 markkâ maksaneita ovat. *Ahlholm* Juho, Kappalainen nimipastori Lappajærvellæ (v. 1868).

Alopæus Maunu E. Tohtori, Rovasti Juvalla (v. 1866).

Corander Aksel Gabriel v. t. konrehtori (1865) J:kylæ.

Corander Klas, konrehtori (1865) ”

Enckel Maunu, Rohtolan isæntæ (v. 1865) ”

Forsblom Maunu, Kauppias ja neuvosmies (v. 1865) ”

Girsén Gustâ, s:n (1865) ”

Gummerus G. v. t. lakmanni (v. 1866) ”

Göös Kârle Gust. Seminârin opettaja (v. 1865) ”

Huhtin M. F. Kirjapainaja (v. 1865) ”

Hægman Tuomo, Kauppias (v. 1865) ”

Fohn Fanny, Johtajatar, Mamseli (nain. Göös) v. 1865 ”

Fohnsson Juonas Gust. Pûseppæ (v. 1865) ”

Keldan A, Talouden hoitaja (v. 1866) ”

Laitinen Heikki, Opettaja Tohmajærvellæ (v. 1866)

- Liljefors* Antti, kouluopettaja Turussa (v. 1865)
Limón J. M. Lukion apulainen Wäsassa (v. 1866)
Lönnrot Elias, Kanslianeuvos (v. 1865)
Nappa Kristina, Opettajatar, Mamseli (v. 1865)
Nygrén Julius, Pormestari Mikkelissä (v. 1865)
s:a Anna (v. 1866)
Parviainen Juho, Kauppias Jyvæskylæssæ (v. 1865)
s:a Mikko, " " (v. 1865)
Paulin Matti, " " (v. 1865)
Petersen F. J. Lukion apulainen Porvõssa (v. 1865)
Rahikainen Joh. Fred. Kauppias J:kylæ (v. 1865)
Renqvist Heikki, Sysmæn kirkherra (v. 1868)
Saukko Fred. M. Opettaja (v. 1866)
Schöneman G. O. Kaupunnin pappi (v. 1865) J:kylæ.
Sjöblom Sohvi, Mamseli (v. 1865)
Skogman David, Pappi (v. 1866)
Smirnov Petter, Kauppias J:kylæ (v. 1865)
Tavaststjerna Ad. Fred. Mämittäri (v. 1865)
Wadenstjerna Otto Wille, Tirehtyæri (v. 1865).
Waldonen Juho, Kauppias J:kylæ (v. 1865)
v. Zwegberg Ad. Wilh. Ylimetsæherra J:kylæ (v. 1865).

Äskeisessä vuosikertomuksessa mainitsemillansa seuralle tarjotuilla käsikirjoituksilla tarkoittanee Kilpinen muun muassa Wähä-Kyrön kansakoulunopettaja Herman Palmroth'in seuralle v. 1868 kustannettavaksi ja painettavaksi tarjoomaa „Lasten Postillan“ käsikirjoitusta, jonka painattamista seuran varat eivät kuitenkaan sal-

lineet, vaikkakin tekijä seuralle lähettämässään useissa kirjeissä huomauttaa, miten hartaasti sen painosta julkaisemista odotetaan ja että sitä jo ennakolta on liki 300 kappaletta tilattukin. Ehkä myöskin lehtori Jaakko Länkelän seuran kustannettavaksi tarjoomaa aapis-kirjan käsikirjoitusta.

Mainitsin jo edellä, että seuralla oli useilla paikkakunnilla uuraita asiamiehiä. Millä innolla asianomaiset henkilöt ottivat heille tarjotun toimen vastaan, siitä ovat heidän lukuisat seuralle lähettämät suostumakirjeensä kauniina todisteena, joissa kaikissa ilmenee asianharrastusta ja runsaita toivomuksia seuran pyrintöjen menestymisestä. Samoin otettiin seuran kutsumakirjeetkin suosiolla vastaan. Muun muassa vastasivat Maaherra H. Molander ja professori M. Akiander seuraavasti:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle Jyväskylän kaupungissa.

Koska Seura on katsonut hyväksi pyytää minua jäseneksi yhteyteensä ja siinä tarkoituksessa myöskin on lähettänyt minulle kutsumuskirjan, niin saan minä, lausuen kiitollisuuteni tästä mieltävästä kutsumuksesta — — —

Hämeenlinnan kaupungissa kesäkuun 4 p. 1866.

H. Molander.

Jyväskylän Kirjallisuus Seuralle.

Saatuani kutsumuskirjan Jyväskylän Kirjallisuus Seuran jäseneksi, sen tarkoitusta Suomen kielen ja kirjallisuuden kartuttamisessa edistämään, kiitän Seuraa kutsumuksesta ja toivotan sen harrastuksille onnellista menestystä, sulkien tähän puolestani neljäkymmentä markkaa jäsen rahaa.

M. Akiander.

Helsingissä 27 p. joulukuuta 1866.

Vaan löytyi aina kuitenkin jokunen, joka milloin puutteellisen kielitaidon vuoksi, milloin mistäkin syystä epäsi ruvetaksensa sen jäseneksi. Panen tähän näytteeksi yhdenkin sellaisen epuutuskirjeen lehtori C. A. Gottlundilta, jossa hän, kuten tunnettu, ei ainakaan puuttuvan harrastuksen vuoksi, vaan ikänsä ja raih-naisuutensa vuoksi, kieltäytyy liittymästä seuran jäse-nyyteen. Kieltonsa perusteeksi esitti hän seuraavat syyt ja sepusti siihen seuralle lyhyen, lystikkään runon pätkänkin. Hänen kirjeensä oli seuraava:

Jyväskyläläisten Kirjallisuus-Seurallen!

Kirjanne, annettu 7:nä Heinäkuussa, käsitin vasta 6:nä lokakuuta, kussa pyyätten minua osalliseksi, tahi jäseneksi Teijän liitto-kunnassanne. Tästä joukkohonne kuhtumisestanne soan kiitollisuella kostella hyvätahtuisuuttanne. Mutta olen jo ehkä joutunut siihen ikään, ett'ei käyk minun käteni eistytteä tarkoituksianne; sil-

läpä minusta ei liek enen paljon toivomistakaan, liijaksikin kirjallisissa että tievollisissa hankkeissa, koska minua muka syytetään kykenemättömäksi kaikkiin kirjallisiin harjoituksiin; jonkapa tähän oisiki minusta miellettömästi rueta Teijän kanssa, eli Teijän rinnalla kirjallisia vehkeitä työskennellä, kuhun tarvitaan sekä toimia että voimia tievollisessa niinkuin rahallisessakin Tarkoituksessa. Ja koska olenki jo ennen tätä laiminlyönyt ruvetakseni sekä Suomalaiseen että Viipurilaiseen Kirjallisuus kuntaan, niin tottapa ei myös nytkään mahak sopia minun antaita Jyväskyläläistenkään Kirjallisuus seuraan. Kuitenkin, kuhun vaan sopii minun sormeni, tahi mihin yltyypi ymmärrykseni, tahon muuten mielelläkin olla Teillen avuksenne, parahaina puolusniekkana, kaikissa kirjallisissa kokeissanne, aikeissanne niinkuin yrityksissänne. Sillä sinnek mieleni tekööpi, aivoni ajatteloopi Jyväskylään jylkisehen, kussa

Pöyhkiämmät pöyvän peässä,
 Viisaat virsien isännet,
 Istuuvatten iltojansak
 Päivän maille mäntyänsäk;
 Jutustellen jutteloovat,
 Kiistelöövät kirjoillansak
 Suomen suorilla sanoilla,
 Pullikojien puheitansak
 Mielin kielin keskenänsäk.

Tästä tuostaik arveloovat,
 Mieliänsäk mittelöövät:

Mikä parhaiks' pantaisihin,
 Ensiks' valmiiks soataisihin,
 Pikemmihin pistäisimme,
 Tuomisiksi tuottaisihin
 Kansallen jo kasvavallen,
 Yksinkin ylenevillen?

Pannahanpas parhaimpia,
 Jyväskylän kypsymiä,
 Lämpöisiä lähettämiä
 Noillen nuorillen uroillen,
 Piikapuolen neitoisillen,
 Tuorehiksi Tervehiksi,
 Huviksi hyväiltäväksi;
 Tarjoiksi Tuliaisia,
 Kostohoksi kaiken vuuen.

Sit'en tiijäkpä minäkään
 Enkä tiijäk, enkä tunnek,
 Mistä pirsto pirskahtaapi,
 Murut muka murskahtaapi?
 Laulut, luvut, luiskahtaapi
 Koti-koulun konttiloista,
 Kirja-seuran säkkilöistä,
 Pussiloista puolusmiesten,
 Peästä punnitun Pukarin.
 Sill' on Toivossa hyvässä
 Jotta joutuupi jotakin
 Uutiseksi uuen vuuen,

Vielä vanhakin varaksi,
Jouluksi kutaik kullenkin.

Helsinkissä 25:nä marraskuuta 1866.

C. A. Gottlund.

Vuonna 1869 liittyi seuraan vielä yksi uusi jäsen maisteri K. Bergbom Helsingistä. Samana vuonna seura kuitenkin lakkautti toistaiseksi toimintansa, — ei suinkaan puuttuvan asianharrastuksen ja elin-innon vuoksi, siksi olivat sen juuret syvällä. — Tukalat aineelliset olot nälkävuosien seurauksina lamauttivat ja murtivat sen aineellisen tuen ja pohjan. Arvatenkin tuli tähän lisäksi jossakin määrin sekin seikka, ettei näissä olosuhteissa tahdottu hajoittaa voimia ja aineellista kannatusta toisilta jo vankemmalle pohjalle päässeiltä seuroilta Helsingissä ja Viipurissa. Siinä kokouksessa, jossa seuran toiminta toistaiseksi päätettiin lakkautettavaksi, herätti joku kysymyksen seuran liittymisestä Viipurilaiseen kirjallisuuden seuraan. Vaan se kuitenkin raukesi. Seuran kirjasto ja muinais-kalut jäivät Kilpisen huostaan ja hänen kuoltuansa Jyväskylän Lyseon tallettaviksi.

Seuran rahavarat pantiin Jyväskylän säästöpankkiin korkoa kasvamaan ja karttumaan. Siellä ovat ne nyt vuosien kuluessa siksi lisääntyneet, että melkoinen pääoma ja pohjarahalla toivottavasti piakkoin jälleen eloon virkoavalle seuran toiminnalle on niistä jo karttunut ja kasautunut.

Seura oli paikkakunnallamme kansallisen hengen kaunis kukka, jonka katovuosien hyinen halla

korrelleen runteli, ettei se vielä sittemminkään ole vihannoimaan vironnut. Sen pitempää elinaikaa ja toimintaa ei sille alukseen ollut suotu, vaan toivomme varmasti, että se, leudomman sään vallitessa ja päivän paistetta saatuansa, vielä versyy vesomaan juurestansa, sillä niihin ei toki kuitenkaan halla pystynyt. Kirkkaimpana tämän kansallisuutemme ylentelemistä tarkoittavan uudis-viljelyksen toistaiseksi lakkautetulta työmaalta kimeltää läpi aikain Wolmari Kilpis' vainajan puhdas kilpi.

Häneen voimme me täydellä syyllä sovittaa hänen omat erään isänmaan ystävän kuoleman johdosta, täällä toimittamassansa „*Kansan lehdessä*“ kirjoittamat sanat: „*Falon, kunnioitettavan miehen muisto aina mieltä ilahuttaa ja ylentää. Semmoinen muisto on vielä kalliimpi meille suomalaisille, kun vainaja oli Suomen mies.*“

Jyväskylässä Helmikuulla v. 1899.

Walter Parviainen.

Äskeisessä kirjoitelmassaan on Kilpinen käyttänyt sanoja, jotka eivät tosin ole jääneet pysyväisiksi nykyiseen kirjakieleemme. Sanain sepittämisessä noudatti hän aina, läpi elämänsä sitä periaatetta, josta hän kirjoitelmansa lopulla huomauttaa. Sääntönänsä piti hän tässä katsannossa seuraavaa: „Kolmea periaatetta tai perisääntöä seuraa tai tavottaa Suomen kieli käytännössään

- 1) Ohjeellisuutta
- 2) Sulo-sujuvaisuutta
- 3) Lyhemmyyttä.

Liitän tähän niistä sanoista joitakuita, joilla nykyisessä kirjakielessämme on toinen muoto.

Epäinen; einen = (kieltävä) negatiivinen

Ele = elinvoima.

Henge ja Henki sanat erotti Kilpinen toisistaan, käytti „Henge“ sanaa vastaamaan ruots. Anda ja „Henki“ sanaa vastaamaan ruots. ande, person.

Jäseisesti (johtanut sanasta jäsen).

Lemme = suosio

Lempi = rakkaus

Muka = nimittäin

Nime = nimitys

Oleinen = positiivinen

Pensia = välinpitämätön

Sanollinen = sanallinen

Tiedäntä = tietäminen

Tieteinen = tieteellinen

Todellistaa = toteuttaa

Tosine = Historia.

Tosite = vakaumus

Valle = valtio

Vapauellinen = vapaa

Yline = aate.

Kirjapainossa puuttuvien sopivien kirjasimien vuoksi ei pitkää *ä* ja *ö* ääntä ole voitu painattaa, kuten olisi pitänyt, *œ* ja *ø* kirjaimilla tavallisella pitennysmerkillä varustettuina, vaan sen sijaan on käytetty merkit *âe* ja *ôe*.

Kansakirjastoista maaseu- duillamme.

Tarpeetonta on meidän aikoinamme puhua kansakoulun merkityksestä. Se kansassa uinuvan henkisen elämän herätys, se miljooniin nousevien, kuoreensa suljettujen henkisten voimien vapautustyö, joka on kansakoulun tehtävänä, saa jo kaikkialla täyden tunnustuksen missä yleensä ihmisoikeuksia tunnustetaan. Pikemmin oltaneen taipuvaisia vaatimaan ja odottamaan kansakoululta liikojakin, enempää kuin sen on mahdollinen aikaansaada. Niihin hedelmiin, joita kansakoulun toimesta syystä sopii odottaa, kuuluvat etusijassa jokaiselle nykyajan ihmiselle välttämätön luku-, kirjoitus- ja laskutaito, toiseksi tyydyttävä lapsen käsitys siitä uskonnosta, jota kansa omanansa tunnustaa (hedelmä, joka kuitenkin arvaamattomassa määrässä riippuu opettajan koko persoonasta). Mutta mitä saatetaan tämän lisäksi kansakoululta odottaa? Opetetaanhan siinä lisäksi äidinkieltä, historiaa ja luonnontieteitä; mutta kuinka olisi määriteltävä näiden opintojen hedelmä, sikäli kuin sitä kansakoulu kykenee kehittämään? Epäilemättä paras hedelmä on siinä, että koulusta päästetyissä oppi-

laissa on herännyt halu ja tarve *kartuttaa* tietojansa näillä aloilla. Sekä oppilaitten kehityskantaan että koulun oppiaikaan katsoen on tämä elinvoimaisen idun sisältävä hedelmä oivallisin, minkä kansakoulu saattaa toivoakaan kantavansa. Ja sama koskee myös ensiksi mainittuja taitoja ja käsitystä, jos kohta koululla niissä on tilaisuutta saada enemmän valmistakin aikaan. Itse asiassa asettaa tuon halun, vieläpä tarpeen herättäminen kansakoulussa annettavalle opetukselle suurempia vaatimuksia kuin mikään muu tarkoituspäätä, mutta sen vireillä pitäminen ja tyydyttäminen asettaa myös uusia vaatimuksia kansansivistyksen harrastukselle.

Välttämättä nousee kysymys, millä keinoin voidaan nuorisossa herännyttä opinhalua ja edistysentarvetta edelleenkin pitää vireillä ja tyydyttää? — Oppikouluissa opintojansa jatkamaan on harvalla kutsumusta ja tilaisuutta. Kansanopistoja on harvassa. Sitä opastusta kirjallisuuden käyttämiseen ja kirjoituskokeidein harjoittamiseen, josta kansakouluasetuksen 125 § puhuu, ei myöskään ole annettu riittämään asti (noin joka 9:nessä toimessa olevista kansakouluista). Varsinaisia jatkokursseja oli v. 1897 toimessa kaikkiaan ainoastaan 34. Esitelmät ja luentosarjat ovat kovin tilapäisiä ilmiöitä. Kaikilla näillä kansan sivistystä palvelevilla laitoksilla ja toimenpiteillä on tietysti erinomaisen suuri merkitys, ja se tulee olemaan sitä suurempi, mitä enemmän niiden toiminta saadaan järjestetyksi. Kuitenkin on niille kaikille yhteistä se, että niissä osalliset tahi kuulijat enemmän tahi vähemmän pysyvät oppilaan vastaanottavalla, ohjattavalla kannalla. Kerran tulee nuorison kuitenkin

luopua siitä kannasta, kerran tulee sen kysyä itseltään, miltä alalta se haluaa ja kaipaa tietoja, itse mennä lähteitten luo ja omin neuvoin, oman ajatus- ja arvostelukykynsä avulla niistä ammentaa, järjestää ja omistaa tietonsa, vieläpä muodostaa vakaumuksensa ja käsityksensä elämästä ja maailmasta. Tämä käypi mahdolliseksi kirjallisuuden avulla ja sitä viljelemällä. Kirjallisuuden ja sen kautta henkensä viljelemiseen on siis kansalle hankittava tilaisuutta yhtä hyvin kuin koulunkäyntiin, ja semmoista tilaisuutta tarjoavat kansakirjastot. Hyvin varustettu ja hyvin hoidettu kirjasto on tarjoamansa kirjallisuuden kautta pysyväinen valistuksen lähde ympäristöllensä, siitä saa jokainen valita mielensä mukaan, siitä saa jokainen hyötyä ja nauttia kykynsä mukaan. Tosin ei se opettajan ja esittelijän tavoin kykene kolkuttamaan lukijainsa hengen ovelle teroittaakseen heille sitä tahi tätä totuutta; mutta missä nämät edeltäpäin ovat maan muokanneet ja itävän siemenen kylväneet, siinä on se paras keino kasvua aina maaperän mukaan kartuttamaan ja omantakeisia, säitä kestäviä kasvi-yksilöitä kehittämään.

Meidän kansakirjastojemme syntyä on jo ennen esitelty. Tiedämme, että 1895 viisikymmentä vuotta oli kulunut siitä, kun kauppapalvelija Juhana Pynninen Viipurissa julkisesti kääntyi kansansa puoleen hartaasti kehoittaen sitä kansakirjastoja perustelemaan ja itse osoittaen sille hyvää esimerkkiä perustamalla ensimmäisen kirjaston Viipuriin ja hoitamalla sitä monta vuotta. Tämä jalossa rakkaudessa tehty kylvö lankesi sangen hyvään maahan. Vuonna 1850 oli *maaseuduilla* jo

35 kansakirjastoa, v. 1860 146 (lisäys 111), v. 1870 333 (lisäys 187), v. 1880 481 (lisäys 148), v. 1890 643 (lisäys 162) ja vihdoin 1895 noin 829 (lisäys 186)*). Näemme siis, että tämä kansan omasta povesta alkunsa saanut ja edelleenkin yksityisen harrastuksen kannattama laitos kansan sivistyksen kohottamiseksi on kehinyt tasaisesti ja varmasti vuosikymmenien kuluessa. Vilkkain oli kehitys 60-luvulla, tuona kansamme elämässä ihanimpana touon aikana, ja sitten taas meitä lähimpänä olevan puolen vuosikymmenen kuluessa 1890—95, jolloin varmaan jo kansakoulujen vaikutus on huomattava, ehkäpä myös josakin määrässä kansanvalistus-seuran.

Vuosi 1895 muodostaa käännekohdan kansakirjastojemme vaiheissa sen kautta, että silloin ensikerran tarjottiin julkista kannatusta näille tärkeille sivistyslaitoksille. Opettaja K. Verkon ansio on, että hän ensin on kääntänyt yleisempää huomiota niiden puoleen muun muassa kirjasella „Tutkimuksia kansankirjaston asiassa“ 1892. Juhlakokouksessaan 1893 päätti kansanvalistus-seura ottaa niiden asiain ajamisen ohjelmaansa erityisenä alana ja asetti sitä varten erityisen kansakirjastovaliokunnan toimikunnan avuksi. Jo aikaisemmin oli seura ruvennut välittämään kirjallisuuden hankkimista kansakirjastoille, myömään niille omia kirjojansa puolesta hinnasta sekä erittäin hellittävässä tapauksissa niitä

*) Nämä luvut perustuvat tietoihin, jotka Kansanvalistus-seuran on onnistunut koota etupäässä hra K. Verkon toimesta ja kansakoulutarkastajien suosiollisella avulla; mutta valitettavasti ne vielä ovat vaillinaisia ja osoittavat siis todellisuutta vähempiä määriä.

pienillä lahjoillakin auttamaan. Luetteloja kirjastoille sopivasta suomenkielisestä kirjallisuudesta alettiin painattaa vuodesta 1892, laadittiin niille mallisääntöjä, lainauskirja- ja pääluettelomalleja y. m. sekä julastiin asiantuntijan, tri V. Vaseniuksen toimittamia „neuvoja kansakirjastojen hoidosta“. Kun kansakirjastot v. 1895 saattoivat viettää 50-vuotista olemassaolonsa juhlaa, päätti Kansanvalistus-seura kunnioittaa niiden alkuunpanijan muistoa perustamalla Juhana Pynnisen rahaston, jonka koroilla kannatettaisiin kansakirjastoharrastusta maassa. Kehotuksesta viettää sinä kesänä Pynnisen juhla varojen hankkimiseksi tähän rahastoon ei ollut muuta seurausta, kuin että Viipurin kauppapalvelijat entisen, jalomaineisen toverinsa muistoksi panivat toimeen juhlan ynnä arpajaiset, joiden tuloista lahjoittivat 450 m:kkäa mainittuun rahastoon. Sitä auliimmin ovat yksityiset kansalaiset muistaneet sekä Pynnisen rahastoa että muuten sitä asiaa, jota sillä tahdotaan ajaa. Pohjarahastonsa, 1,000 m:kkäa, oli rahasto jo aikaisemmin saanut vastaanottaa seuran kansakirjastovaliokunnan jäseneltä tri O. Toppeliukselta, 4,000 m:kkäa lahjoitti tehtaanisäntä Fr. Idestam, samaan rahastoon yhdistettiin kauppapalvelija I. Pöksyläisen seuralle jälkisäädöksessä määräämät 1,000 m:kkäa. Pienempiä lisiä mainitsematta ovat rahastoa edelleen kartuttaneet seuraavat lahjat: Turun haaraosaston keräämät ja lahjoittamat Smk 1,471: 50, senaattori L. Mehelinin lahjoittamat Smk 400, entisen valtiopäivämiehen Aapeli Häyrisen Pieksämäeltä jälkisäädöksellä seuralle määräämät Smk 1,000 ja lukkari I. Saleniuksen Heino-

lasta samoin määrämät Smk 1,000. Niin muodoin tekee Pynnisen rahasto viime tilinpäätöksen mukaan korkoineen Smk 11,783: 34. johon äskettäin vielä on lisätty ent. valtiop. mieh. Gabr. Paunosen Juvalta seuralle lahjoittamat 2,000 m:kkää. Tähän summaan seura kuitenkin on päättänyt olla kajoamatta, ennenkuin se karttuu 20,000 m:kan suuruiseksi, jolloin sen koroilla on tilaisuus avustaa 20 kirjastoa vuosittain 50 m:kan arvoisilla kirjalahjoilla.

Luottaen siihen, että rahallista kannatusta niin hyvältä asialta ei vastakaan tulisi puuttumaan ei seuran toimikunta kuitenkaan tahtonut jättää kirjastojensa kartuttamista puuhaavien kansalaisten ponnistuksia avustuksetta, kunnes rahasto vuosien päästä kasvaisi täyteen määräänsä, vaan määräsi muista varoistansa käytettäväksi tarpeellisen rahasumman, voidaksensa jakaa mainitun määrän kirjalahjoja jo 1896 vuoden alussa ja siten saada asian kohta alkuun. Kuinka oikeutettu tämä seuran toimikunnan luottamus oli, näkyy seuraavasta. Marraskuussa 1895 julistettiin ensikerran 20 viidenkymmenen m:kan arvoista kirjalahjaa maaseutukirjastojen haettaviksi seuraavan vuoden alussa, sillä pääasiallisella ehdolla, että hakijat vuoden kuluessa itse olivat ostaneet kirjoja samasta raha-arvosta. Mutta ennenkuin seuraavana keväänä ryhdyttiin näitä kirjalahjoja jakamaan, näki seura olevansa tilaisuudessa jakamaan kaksi kertaa niin monta lahjaa kuin oli luvannut; sillä kirjankustantaja Werner Söderström antoi samaa tarkoitusta varten seuran käytettäväksi kustannusvarastostansa myöskin 20 viidenkymmenen markan arvoista kirja-

lahjaa. Samoin jakoi seura v. 1897 40 kirjalahjaa, joista 20 kustannettiin seuran omista varoista ja 20 saatiin hra W. Söderströmiltä. Eipä seuran toimikunnan sen jälkeen enää ole tarvinnutkaan muitten tointensa kustannuksella kirjastoja avustaa; sillä loppupuolella vuotta sai seura nimenomaan tähän tarpeeseen vastaanottaa melkoisen rahaston. Kauppaneuvoksen leskirouva Eva Ahlström lahjoitti näet miesvainajansa „aikomuksen mukaan ja yhdistyen hänen tarkoituksiinsa“ heidän 26:nen hääpäivänsä muistoksi Kansanvalistus-seuralle 25,000 m:kkää, joista vuotuiset korot olivat kansakirjastojen hyväksi käytettävät juuri samalla tavalla ja samoilla ehdoilla, kuin seura niitä kahtena edellisenä vuonna oli avustanut. Näin ollen ja kun hra W. Söderström vieläkin yhtä suuressa määrässä kuin molempina edellisinä vuosina kannatti tätä seuran tointa, saattoi seura muihin varoihinsa koskematta v. 1898 jakaa 46 samanarvoista kirjalahjaa. Nykyinen vuosi osoittaa taas tuntuvaa edistystä, sillä niiden 25 kirjalahjan lisäksi, jotka kustannetaan Antti ja Eva Ahlströmin rahaston koroilla, on kansakirjastojemme jalomielinen avustaja, hra Werner Söderström, silläkin kauliolla tavalla viettääkseen kansallisen kirjallisuutemme kehityksessä käänteen muodostaneen kustantajatoimensa 20-vuotista olemassa oloa, seuran käytettäväksi lahjoittanut kokonaista 60 kirjakokoelmaa omasta runsaasta kustannusvarastostansa. Siis jaetaan nyt 85 kirjakokoelmaa. Ja ettei näin runsas avustus jäisi satunnaiseksi, siitäkin ovat kansansa parasta harrastavat kansalaiset jo pitäneet huolta. Sittenkun kieliopettaja N. Hauvonen

jälkisäädöksen kautta oli Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle määrännyt 17,200 m:kkua rahastona säilytettäväksi ja sen korot käytettäväksi „kansakirjastojen perustamiseen ja ylläpitämiseen maamme eri osissa, missä milloinkin tarve vaatii“, lisäten että seura myöskin saattoi „antaa ne Kansanvalistus-seuran käytettäväksi edellä mainittuun tarkoitukseen“, on mainittujen seurojen kesken tehty se sopimus, että Kansanvalistus-seura vuotuista tilintekoa vastaan saa käyttää näitä korkoja kansakirjastojen avustamiseksi, toistaiseksi samalla tavalla ja samoilla ehdoilla kuin Ahlströmin rahaston korkoja käytetään. Niinikään saa seura Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran päätöksen mukaan viitenä vuonna samalla tapaa käytettäväksensä 2 % Elis Holm'in 2,000 m:kan suuruisesta rahastosta.

Näin ilahuttavalla tavalla on tämä Kansanvalistus-seuran toimihaara muutamassa vuodessa kehinnyt. Seura tulee täten vuosina 1896—99 jakaneeksi maaseutujen kansakirjastoille yhteensä 211 kirjalahjaa kaikkiansa 10,550 m:kan arvosta. Laajalti ja hartaasti näkyy olleen tunnettukin se henkinen tarve, jota näillä lahjoilla ainoastaan vähäisessä määrässä on voitu tyydyttää. Niistä on näet mainittuina neljänä vuonna pyrkinyt osalliseksi yhteensä 509 kirjastoa eli lähes puolet kaikista mitä nykyään maaseuduilla löytyy. Kun kukin näistä kirjastoista päästäkseen lahjasta osalliseksi oli ostanut kirjoja ainakin 50 markan arvosta, ovat ne siis näinä vuosina omilla varoillansa lunastaneet kirjoja yhteensä vähintään 25,450 markalla, ja kaikki se kirjallisuus, joka seuran puheena olevan toimenpiteen

kautta on levinnyt maaseuduillemme, edustaa niin muodoin jo ainakin 36,000 markan rahaarvoa. Uusien kirjastojen perustamiseen on se vaikuttanut niin, että näitä viimeksikuluneina kolmena vuonna 1896—98, mikäli tiedetään, on syntynyt 199, eli enemmän kuin sitä ennen viitenä vuonna, tahi sitä ennen kunakaan täytenä vuosikymmenenä.

Ikäänkuin sattumalta ovat näihin asti nämä kirjastot enimmäkseen syntyneet. Aikaisempina vuosikymmeninä etenkin, mutta myös myöhempinä aikoina lienee ansio niiden perustamisesta useimmissa tapauksissa ollut papiston, niinkuin saattaa päättää siitäkin, että vanhemmat kirjastot niin usein sijaitsevat sakaristoissa, pappiloissa ja pitäjäntuvissa ja ovat pappien, lukkarien, kirkkoväärtien tahi kiertokoulunopettajien hoidettavina. Uusi aika on näiden kunnianarvoisten sivistyksen edustajain rinnalle luonut uusia, joista kansakoulut tietysti ovat ensi sijalla. Niinpä ovat entisistä kirjastoista enin osa kirkollisten palvelijain huostasta siirtyneet kansakouluihin, ja niihin näkyvät sijoittuvan useimmat uudet myös, mikäli kansakouluja kyliin leviää. Yli 60 % kaikista kirjastoista näkyy nykyään saaneen tyyssijansa kansakouluissa. Siitä, kenen omia kirjastot ovat, ei ole aina varmoja tietoja. Vanhimmat kirjastot olivat harvoilla poikkeuksilla seurakuntien omia ja joutuivat sittemmin kuntien omaisuudeksi. Kuntien omia ovat edelleenkin enemmän kuin 50 % kaikista kirjastoista. Ne ovat pääasiallisesti sijoitetut kirkonkyliin; mutta viime aikoina ovat useat kunnat kansakoululaitoksen kehityessä perustelleet niitä joko itsenäisinä tahi haaraosas-

toina myös muissa kylissä oleviin kouluihinsa. Yhtä usein näkee esimerkkejä siitäkin, että kunnat eivät ole taipuvaisia uhrauksiin syrjäkylien kirjastopuuhiin hyväksi. Silloin ryhtyy tavallisesti kylässä toimivan kansakoulun opettaja, joka luonnollisesti kipeimmin tuntee kirjaston puutetta, sen perustamispuuhiin. Hän kutsuu kylän etevimmät asukkaat asiasta neuvottelemaan, päätetään panna kannatuslista kiertämään, mutta se tuottaa tavallisesti kovin vähäisiä summia, ryhdytään tehokkaampiin keinoihin, järjestetään iltamia, ne tuottavat jo jotakin, tahi pannaan toimeen arpajaiset ja niillä saadaan kyllä niin paljon kokoon, että voidaan tilata kirjoja viidelläkymmenellä markalla. Kun sitten on oleviin oloihin sovitettu ja hyväksytty Kansanvalistusseuran ehdottamat mallisäännöt ja valittu tarpeelliset toimimiehet, ollaan valmiit hakemaan seuran kirjalahjoja, ja jos onnistutaan semmoinen saamaan, on ainakin sadan markan arvoinen kirjasto olemassa. — Herääpä monessa kaukaisessa syrjäkylässä kirjaston tarve jo ennen, kuin on toivo kansakouluakaan sinne saada. Vieläkin ilmestyy salomaillamme yksi ja toinen Pynni-
nen, jonka palava tiedonhalu ei jätä häntä rauhaan, ennenkuin on saanut jonkun kehitun kirjan, esim. Välskäärin kertomukset, käsiinsä. Lapsen välittömällä ihastuksella hän aikamiehenä ahmii sen sisällyksen, ihmeissään hän näkee, kuinka uudet maailmat hänelle aukevat, ja elämä saa aavistamattoman arvon ja sisällyksen. „Halpaa kaikk’ on, mikä kallist ennen“, hyvissä kirjoissa on hänellä paras nautintonsa, niissä työn palkinto ja joutohetkien ratto, ja niin hän monesta muusta

kieltäymällä saapi kootuksi itselleen pienen kirjakoelman. Mutta tehtyensä semmoisia kokemuksia itsensä ei hän saata tyytyä tuota aarretta ainoastaan omana hyvänänsä pitämään, hänen naapurinsakin ovat siitä osallisiksi tehtävät, ja hän määrää pienen kokoelmansa pohjaksi kyläkirjastolle, jolle hän kylämiehitänsä keräilee rahalisiä, ja jota hän parhaan ymmärryksensä mukaan järjestellee ja hoitaa. Nämä lempilapsensa vaiheet hän sitten esittää Kansanvalistus-seuralle todistaen, että hänen kirjastonsa on ja tulee jäämään koko paikkakunnan käytettäväksi, kun hänet aika jättää, sekä nöyrästi anoen avustusta, — jota ei myöskään kielletä, mikäli suinkin seuran asettamia yleisiä ehtoja voidaan katsoa tyydytetyiksi. — Täntapaisia ja muita liikuttavia piirteitä löytyy kyllältä niiden viiden sadan hakemuksen joukossa, jotka seura on saanut vastaanottaa. — Ei tietysti puutu semmoisiakaan paikkakuntia, joilla kunta ja kyläkunnat yhteisin voimin kirjastoja perustavat ja voimassa pitävät, ja semmoinen yhteisvaikutus on epäilemättä asian menestykselle suotuisinta. Tämmöisiä kylä- eli piirikirjastoja, joko niitä kunta avustaa tahi ei, on noin 36 $\frac{0}{10}$ koko lukumäärästä. — Vielä ovat monin paikoin nuoriso- ja raittiusseurat, joskus työväen yhdistykset, palokunnat, naisyhdistykset ja ompeluseurat kirjastoja perustaneet, ja nousee tänlaisten kirjastojen luku lähes 8 $\frac{0}{10}$:iin. Loput eli lähes 4 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ ovat tehtaitten ja muiden yksityisten perustamia. Koko luku tiedossa olevia kansakirjastoja maaseuduillamme on 1,028.

Tässä yhteydessä lienee syytä koettaa luoda silmäys myöskin näitten kirjastojen tulevaisuuteen, koettaa selvittää sitä asiaa, mitenkä kirjasto-olot maaseuduilla olisivat järjestettävät aina edelleenkin parhaiten vastatakseen tarkoitustansa. Vastamainittu kokonaisluku, joka vastaa vähän enempää kuin 2 kirjastoa keskimäärin kuntaa kohti, osottaa jo, ettei meillä vielä ole kansakirjastoja läheskään riittämään asti. Vielä selvemmin astuu niiden riittämättömyys silmiin, kun näkee, kuinka epätasaisesti ne jakautuvat eri paikkakunnille. Kun tietysti on toivottavaa, että niiden luku mitä ripeimmin lisääntyisi, ja toiselta puolen kunnatkin paikoittain osoittavat vastahakoisuutta syrjäseutujensa kirjastohankkeille, on täysi syy edelleenkin kannattaa kaikkia harrastuksia kyläkirjastojen hyväksi, lähtekööt ne sitten kunnista, koulupiireistä, kylistä tahi erityisistä seuroista. Ja tehokkain tapa kannattaa näitä pyrinöitä näyttää, saavutetusta kokemuksesta päättäen, olevan se, jota Kansanvalistus-seura nyt neljä vuotta on noudattanut.

Mutta onpa maassamme jo paikkakuntia, joissa kansakirjastosuhteet ovat melkoisesti kehittyneet, joissa ei enää ole niin paljon kysymystä niiden luvun lisäämisestä, kuin kirjavarojen kartuttamisesta ja muuten toiminnan järjestämisestä. Ensiksi nousee kysymys, kuinka paljon ja kuinka taajaan on toivomus saada maaseuduilla kirjastoja toimeen? Sen selvityksen jälkeen, jonka viimeinen asetus on antanut maaseutujen kansakoululaitoksen järjestämisestä, ei näytä olevan epäilystäkään siitä, että kansakirjastohankkeissa on nou-

datettava samoja perusteita, on yleensä pyrittävä siihen, että jokaisessa kansakoulussa on kansakirjasto. Jos johonkin piiriin tahi kyläkuntaan saadaan kirjasto perustetuksi ennen kuin on jaksettu saada kansakoulu, — kuten monessa paikassa on laita, — niin sitä parempi, sillä toisen olemassa olo jouduttaa vaan toisen hankkimista. Mutta missä kansakoulu löytyy, on se monesta syystä sopivin kirjaston paikaksi, ainakin syrjäkyllissä. Kansakouluhan on piirinsä luonnollinen sivistyksen keskus. Siinä saa piirin nuorisosaivistyksen alkeet, ja sen koulunkäynnin parhaana tuloksena on, niinkuin koetimme näyttää, herännyt lukuhalu, halu tietää enemmän kuin koulussa ennätetään opettaa. Jo kouluopetuksen rinnalla tulee oppilaiden sopivaa opettavaista kirjallisuutta viljelemällä täydentää ja laajentaa niitä niukkoja tietoja, joita varsinainen opetus ja oppikirjat saattavat antaa, ja tämmöiseen kirjallisuuteen tulee opettajan opetuksessaan viitata kehottamalla oppilaitaan sitä käyttämään. Etenkin pitkinä kesälomina on oppilaille tähän tilaisuutta. Mutta kaikki tämä on mahdotonta, jollei koulussa ole kirjastoa, josta semmoista kirjallisuutta saa. Yleisen lukuhalon syntymisestä taas on vähän toivoa, jollei sitä nuorisoon lueteta. — Kansakoulun tehtäviin kuuluu, niin kuin jo mainittiin, Kansakouluasetuksen 125 §:n mukaan myöskin se, että opettajan pitää „kumminkin yhtenä, mutta mieluummin kahtena jälkepuolisena viikossa olla semmoisille henkilöille apuna, jotka koulun läpi ovat käyneet tahi muuten tietoa ja sivistystä harrastavat, *neuvomalla ja selittämällä heille hyödyllistä lu-*

kemista, kirjoituskokeiden läpikatsomalla ja oikaisemalla sekä muulla semmoisella, joka totisen taidon ja sivistyksen kartuttamiseksi voi olla.“ Tätä tärkeätä jatko-opetuksen tapaista tehtävää varten tarvitsee koulu taas välttämättä kirjastoa ja semmoista, joka sisältää täysikäisille sopivaa sivistävää kirjallisuutta. Senpä tähden säätääkin saman asetuksen 122 §: „Opetuksen edistämiseksi pitää jokainen koulu, jolle valtio apua antaa, varustettaman sopivilla opetuskapineilla, kuin myöskin siihen vähitellen *hankittaman kirjasto*, josta sekä oppilaat, että muutkin opinhaluiset kuntalaiset voivat saada hyödyllistä lukemista.“ Onhan vihdoin kansakoulu muutenkin piirikuntansa luonnollinen kokouspaikka, siinä ovat avarimmat huoneet, siinä käyvät vanhemmat lapsistansa neuvottelemassa, siinä pidetään iltamat, esitelmät ja luennot, milloin semmoisia pidetään. Siinä on kirjastolla siistein ja turvallisin säilytyspaikka, ja siinä asuu sen luonnollinen hoitaja. Kuka voisi niin hyvin kuin opettaja neuvoa lapsille ja nuorisolle sopivaa lukemista, kelle olisi niin tarpeellista kuin hänelle jo oman toimensa vuoksi kirjallisuuteen tutustua, ja kellä niin paljon aikaa ja tilaisuutta sitä tehdäkseen kuin hänellä? Nyt esitettyyn suuntaan näkyy jo kehitys käyvänkin. Noin 620 kirjastoa on, mikäli tiedetään, jo sijoitettu kansakouluihin. Jos katselemme muutamien suurempien kuntien oloja, jotka jo ovat kansakoululaitostansa kehittäneet, saamme tehdä seuraavia huomioita: Orimattilan kunnassa, jossa on 10 koulua, on 8:ssä niistä myös kirjasto, 3 kirjastoa on vielä kouluttomissa kylissä; Janakkalassa on 8 koulua ja kunnassa olevat

6 kirjastoa ovat näihin sijoitetut; Tammelan ja Ruoveden 6 koulupaikkaa ovat kaikki kirjastoilla varustetut, muut kirjastot ovat joko kuntien yhteisiä, seurojen tahi vielä kouluttomien kylien omia; Saarijärvellä on kunnan kirjasto jaettu kuuden kirjastopiirin kesken, jotka muistaaksemme ovat samat kuin koulupiirit; Jämsässä ja Korpilahdella on kuntien nimenomaisen päätösten mukaan entiset kirjastot jaettu koulujen kesken, tahi näihin uusia perustettu; Säkjärvellä on samoin päätetty perustaa kirjasto jokaiseen kunnan 10:een kouluun, samoin lienee aikomus tehdä Virolahdella, jonka 9:stä koulusta 7:llä on kirjasto, Vehkalahdella (6:sta koulusta 5:ssä kirjasto), Viipurin pitäjässä (16 koulupaikasta 10:ssä kirjasto), Sysmässä (7:stä koulusta 5:ssä kirjasto) sekä monilukuisissa pienemmissä kunnissa, joissa kirjastoja jo on kaikissa tahi useimmissa kouluissa. Jos niissä sen lisäksi on kirjastoja, ovat ne, kuten sanottu, joko kunnan yhteisiä tahi seurojen tahi kouluttomien kylien. Omituiset ja harvinaiset ovat suhteet semmoiset, kuin esim. Iitissä tavataan, siellä kun on 7 koulua ja niistä vaan 4:ssä kirjasto, vaikka kirjastoja näiden lisäksi on 8. Sitä vastoin on paljon isoja kuntia, kuten Helsingin pitäjän, Porvoon pitäjän, Pernajan, Närpiön, Mustasaaren, Kuopion, Nilsian, Iisalmen y. m., joissa kansakouluja on kymmenkunta ja enemmän, mutta kirjastoja vaan 1 à 4, tahi ei ollenkaan. Mutta ei ole epäilemistäkään, että näissä vastaiset kirjastot sijoitetaan kansakouluihin, jolleivät ole erityisten seurojen omia.

Jos siis onkin selvää, että kansakirjastot ovat sijoitettavat kansakouluihin, ja kaikin puolin suotavaa, että jokaisessa kansakoulussa on kirjasto, niin seuraa kysymys, kykenevätkö kunnat ja koulupiirit edeskinpäin siinä määrässä kartuttamaan ja uudella vaihtelevalla kirjallisuudella varustamaan jokaisen koulun kirjastoa, että se yhä saattaa tyydyttää kerran elpynyttä ja toivottavasti kasvavaa lukuhaluja piirissänsä? Kokemus on osoittanut, ettei kulu montakaan vuotta, ennenkuin ahkera lukija on ammentanut tyhjiin sen, mitä pariin kolmeen sataan siteeseen nouseva kirjavarasto saattaa hänelle tarjota luettavaa; sillä eihän siinä läheskään joka kirja sovi jokaiselle lukijalle. Kun siten päävarasto on loppuun käytetty, saavat vuotuiset lisäykset olla melkoisia täyttääkseen eriikäisten ja muuten erilaisten lukijain kaipuuta. Kansanvalistus-seuran alkaville kirjastoille laatimain tilausehdotusten mukaan kirjain tilaus, joka käsittää jotenkin tasamäärin uskonnollista kirjallisuutta, maantiedettä ja historiaa, koti- ja ulkomaista kaunokirjallisuutta, lastenkirjoja sekä lainoppia ja taloutta, ja joka sisältää keskimäärin 20 nidosta kustakin mainitusta kuudesta ryhmästä, tulee seuran myöntämine hinnanalennuksineen maksamaan 300 markkaa. Se nyt on vuotuiseksi tilaukseksi liian iso, mutta puolella tuskin on liikaa, siis kumminkin 150 markkaa. Kunnalle, jossa on 10 kirjastoa, tekee tämä vuosittain 1,500 markkaa, jos on 5 kirjastoa 750 markkaa j. n. e. suorittakoonpa kunta kaikki tahi jakakoon piirien kanssa tilauskustannukset. Kun näkee, kuinka tiukalla useimmiten pitää edes kirjastoa perustettaessa, ensi innos-

tuksen aikana saada kokoon ne 50 m:kkää kirjaintilaukseen, jotka ovat välttämättömät seuran kirjalahjan saamiseksi, on oikeutettu epäilemään, tokko näinkään isoja tilauksia kykenevät tekemään muut kuin aniharvojen, varakkaimpien kuntien kirjastot. Seuraus tulee siis enimmissä tapauksissa olemaan se, että nuo pienet, köyhät kirjastot, joihin ei vuosittain jakseta hankkia uutta kirjallisuutta tarpeeksi, vanhentuvat ja unhottuvat, herännyt lukuhalu nukkuu jälleen virikkeen puutteessa. Onhan kirjastoista sitä paitsi muita menoja kuin kirjain hinta ja perustamiskustannukset, jos sitä tahdotaan kunnossa pidetyksi ja hyvästi hoidetuksi, ja nämäkin menot vähentävät tilauskykyä.

Mutta onpa toiselta puolelta sulaa tuhlaustakin, että samaan kuntaan kokonaan tahi osittain kunnan yhteisillä varoilla tilataan monesti kaksi, kolme, viisi, vieläpä kymmenenkin kappaletta samoja kirjoja, kun näet kaikki kirjastot tahtovat saada parhaiksi kehuttuja kirjoja, ja sen sijaan suurempi osa kelvollista kirjallisuutta jääpi koko kuntaan tulematta. Aivan sama periaate, joka on neuvonut yksityisiä liittymään yhteen ja perustamaan kirjastoja, jotta nimittäin kullakin yksityisellä olisi tilaisuutta hyväksensä käyttää niin monta kirjaa, kuin he yhteisillä voimilla voivat saada kokoon, sen sijaan että jokainen yksityinen kykenisi hankkimaan itselleen ainoastaan jonkin sadannen osan niistä: sama periaate neuvoo myös samassa kunnassa olevia kirjastopiirejä liittymään yhteen keskenänsä. Niitä kirjaintilauksia, joita eivät kirjastot kukin erikseen kykene tekemään, niitä ja monin verroin suurempia kykenevät

ne yhteisesti suorittamaan. Jos yksi kirjasto erinäänsä ei jaksakaan uudistaa varastoansa kylliksi lukuhalun vireillä pitämiseksi ajan pitkään, niin saattaa se sen tehdä helpostikin ruvetessaan liittoon naapurikirjastojen kanssa. Sen ovat käytännölliset amerikkalaiset jo aikoja oivaltaneet, siellä ovat n. k. kiertävät kirjastot yleisiä, kuuluupa niitä olevan suurissa kaupungeissakin. Miksi niihin ei tyydyttäisi meidän köyhillä maaseuduilla? Itse asiassa on jo alku tehty meilläkin. Joroisten pitäjässä toimiva Sydän-Savon Nuorisoseura perusti v. 1897 kiertävän kirjaston, jonka „tarkoitus on herättää ja vireillä pitää pitäjään nuorisossa halua hyvän kirjallisuuden lukemiseen.“ Saavuttaakseen tarkoituksensa on se jakanut pitäjän 12 osaan ja näihin jokaiseen varannut lainausaseman. Kirjavarastonsa taas jakaa se eri laatikkoihin, joiden lukua lisätään sikäli, kuin varasto karttuu, ja nämä laatikot lähetetään kiertämään lainausasemalta toiselle, viipyen kullakin niin kauan, kuin kokemus soveliaimmaksi osoittaa. Toivotaan päästävän niin pitkälle, että jokaisella lainausasemalla kulloinkin on yksi laatikko. Kirjaston hoitokuntana on seuran johtokunta ja sen päähoitajana seuran kirjuri sekä tämän apulaisina johtokunnan (mieluummin seuran jäsenien keskuudesta) valitsemat kirjalaatikkojen hoitajat kussakin lainausalueen kylässä. Päähoitaja hoitaa yleistä kirjastoluetteloja ja valmistaa kunkin laatikon kirjoista erikoisluettelon, joka kulkee laatikkonsa mukana. Sitä paitsi seuraa laatikkoa erityinen lainausluettelo, ohjeita laatikon hoitajalle sekä kutakin lainausasemaa varten varattu „tilastolehti“, joka asianomaisten hoitajien täyt-

tämänä osoittaa, milloin laatikko on saapunut, kauanko viipynyt asemalla ja missä kunnossa ollut; edelleen kuinka monet ja minkälaiset (-sukuiset, -ikäiset) henkilöt ovat kutakin sen kirjaa lukeneet, mitä kirjaa sie-täisi olla useampia kappaleita, mitä laatua kirjallisuutta enemmän, y. m. kirjaston menestykselle, vaikutukselle varsin tärkeitä tietoja. Aluksi pani seura kiertämään kaksi „vahvarakenteista, lukolla varustettua“ laatikkoa, joihin kumpaankin mahtui 25—30 kirjaa, ja näiden oli määrä viipyä kullakin asemalla 2 kuukautta. „Tällä tavoin“, sanovat perustajat, „toivotaan saatavan yhtä-mittainen kirjastovirta, joka sitte luikerteleisi yhä uusien ja uusien seutujen läpi. Sitte repaleisina, väsyneinä voivat asettua vakituiseen kirjastoon.“ Muitakin yrityk-siä tähän suuntaan tahi ainakin yhteisvaikutukseen kir-jastojen kesken näkyy myös olevan alulla. Niinpä Ylihärmän nuorisoseuran kirjasto on jaettu haaraosas-toihin, jotka kiertävät kylissä. Mikkelin Vehmaskylän nuorisoseuran kirjastosta osa on paikallinen osa kier-tävä. Rengon kunnan kahdesta kirjastosta on toinen kiertävä. Jalasjärveltä mainitaan, että kunnan kirjas-tolle on perustettu kolme haaraosastoa. Mutta millä lailla suhteet eri kirjastojen kesken näissä paikkakun-nissa ovat järjestetyt, siitä puuttuu tietoja. Luultavasti niissäkin kunnissa, joista aikaisemmin mainitsin, että ovat sijoittaneet tahi päättäneet perustaa kirjastoja kaik-kiin kunnan kansakouluihin, jo on toimeenpantu tahi aikaa myöten syntyy jonkinlaista vuorovaikutusta näi-den kirjastojen kesken.

Pyydän saada päättää tämän esitykseni muutamilla ehdotuksilla siitä, miten nämä kirjasto-olot mielestäni sopisi järjestää niin, että maaseutukirjastomme niin pienillä kustannuksilla kuin mahdollista voitaisiin saada vaikuttamaan niin tehokkaasti kuin suinkin herättääkseen ja vireillä pitääkseen kaikkialla halua hyvän kirjallisuuden viljelemiseen. Teen sen siinä toivossa, että asia otetaan puheiksi, että asiassa enemmän kokee neet saavat tilaisuutta korjata ja täydentää näitä ehdotuksia, ja että siten saadaan selvitetynsi jokin suunnitelma, jonka mukaan toimet tällä alalla ovat suunnattavat.

Äsken koetin osoittaa, että vähävaraisten piiri eli kyläkuntien käypi vaikeaksi, jollei mahdottomaksi ajan pitkään pitää elpynyttä lukuhaluja vireillä, sen vuoksi että varat eivät tahdo riittää kirjavarojen vuotuisen kartuttamiseen samassa määrässä kuin tarve vaatisi. Toinen vaara kyläkirjastojen menestymiselle on siinä, että kyläkunnan pienissä oloissa ei aina ole tarjona sitä asianharrastusta, jota kirjaston kelvollinen hoitaminen vaatii, ja vaatii sitä enemmän, mitä suuremmaksi se kasvaa. Lukemattomat lienevät maaseuduillamme semmoiset kokemukset, että kansan sivistystä ja kirjastoasiaa harrastavat henkilöt ovat jaloilla ponnistuksilla saaneet kirjaston toimeen ja sitä myös innolla ja taidolla aikansa hoitaneet; mutta he ovat syystä tahi toisesta paikkakunnasta poistuneet, eikä ole ollutkaan toisia sijaan saatavana, jotka olisivat samalla uhraavaisuudella ja harrastuksella asiaa eteenpäin ohjanneet, ei ole hankittu kirjastolle tuloja, ei ole tilattu uusia

kirjoja eikä hoidettu entisiä, vaan kirjasto on joutunut rappiolle. Lamautuupa ajan pitkään harraskin toimi, kun ei ole säännöllisiä, riittäviä tuloja, vaan alati on turvauduttava rahakeräyksiin, iltamiin ja arpajaisiin tarpeellisten menojen suorittamiseksi. — Kyläkirjastojen hoitoa vaikeuttavina seikkoina saattaa vielä huomauttaa puuttuvaa kirjallisuuden tuntemista, kun on valittava tilattavat kirjat, ja joskus myös puuttuvaa kykyä ja kokemusta, kun kirjaston hoitoa on tarkastettava tahi saatettava se ajanmukaisemmalle kannalle. Ja kuitenkin on juuri näitten pienten kyläkirjastojen menestys välttämätön sivistyksen tasaiselle leviämiselle ja kohoamiselle maamme syrjäseuduilla. Mitenkä ovat siis epäkohdat vältettävät ja tarkoituserä parhaiten saavutettava? — Epäilemättä tällä alalla samoin kuin kaikilla muillakin, missä yhteinen hyvä on kysymyksessä, kokoomalla voimat, yhteistoiminnalla. Tämä saattaa tapahtua siten, että koko kunta yhtyy yhdeksi kirjastoalueeksi, ja kaikki kunnassa olevat kirjastot yhdistetään yhdeksi, joka edistyneemmissä kunnissa siten saattaa käsittää jo tuhansia nidoksia. Se sijoitetaan tavallisissa oloissa kirkonkylään. Niin suuressa yhdyskunnassa kuin kunta on, on aina tilaisuutta valita sopiva henkilö tätä suurta kirjastoa hoitamaan. Jos ei sovi joku kirkonkylän kansakoulun opettaja, niin joku muu siellä asuva asiaa harrastava ja toimeen pystyvä henkilö. Tämä tarvitsee toimestaan riittävää palkkaa, sillä hänen hoitoonsa uskottu omaisuus on arvokas, ja sen hoito vaatii työtä sekä taitoa. Hän tarvitsee myös avukseen ja tuekseen johtokunnan, johon

on valittava kirjallisuutta ja kirjastoasioita parhaiten tuntevia kunnan jäseniä. Seurakunnan opettajilla on luonnollisesti oleva siinä sijansa. Kun tämä kunnan pääkirjasto on saatu kuntoon ja siitä on laadittu täydellinen luettelo, erottaa siitä johtokunta harkintansa mukaan niin monta, kaikkia kirjallisuuden aloja käsitävää osastoa, kuin kunnassa on kansakoulupiirejä, joihin tietysti sopii lukea semmoisetkin kyläkunnat, joissa ei vielä kansakoulua ole. Näiden osastojen suuruuden eli kirjojen luvun täytyy riippua siitä, kuinka paljon pääkirjastossa on kirjoja ja siitä siis on varaa jakaa; mutta suotava kaiketi olisi, että kuhunkin osastoon voitaisiin saada noin 150—250 nidosta. Tarpeellisilla luetteloilla varustettuina haaraosastot sitten lähetetään kukin piiriinsä, jossa ne vastaanottaa johtokunnan valitsema osastonhoitaja, enimmäksä tapauksissa varmaan kansakoulunopettaja. Tämä hoitaa piirinsä osastoa ja vastaa siitä yhteisen johtokunnan edessä, jossa hänellä on myös sija ja päätösvalta muissa paitsi hänen omaa hoitoansa koskevissa asioissa. Tarpeen mukaan kutsutaan osastojen hoitajat johtokunnan kokouksiin päättämään yhteisistä tehtävistä, kertomaan kokemuksiansa ja neuvottelemaan toimenpiteistä, joihin ne voivat aihetta antaa. Vuosikauden eli ainakin talvikauden pysyvät haaraosastot näin kukin piirissäänsä. Kun lukukausi keväällä on päättynyt ja kiireellinen työaika estää lukijoita, vanhempia sekä nuorempia, lukujansa jatkamasta, vaaditaan kaikki kirjalainat koko kunnassa takaisin, kaikki haaraosastot toimitetaan takaisin pääkirjastoon ja siellä alkaa yleinen kirjaston tarkastus.

Puuttuvat kirjat tahi niiden arvo haetaan pois, vialliset sidotaan uudestaan, kelvottomaksi käyneet poistetaan luettelosta, sanalla sanoen, kirjasto pannaan kuntoon taas. Johtokunnan ja osastojen hoitajain toimesta, pääkirjaston sekä haaraosastojen vaikutuksesta lukuvuoden kuluessa laatii päähoitaja vuosikertomuksen, jossa myös esitetään kirjaston vastaiset tarpeet ja toivomukset ja joka kirjaston tilien kanssa jätetään kunnallishallitukselle.

Jo aikaisemmin kevään kuluessa, kun on saatu täydellisiä luetteloita, jopa arvosteluitakin edellisen joulun uudesta kirjallisuudesta, on johtokunta yksissä neuvoin kaikkien hoitajien kanssa saattanut päättää vuoden kirjatilauksesta, niin että uudetkin kirjat jo voivat olla saapuneet, sidotut ja luettelon otetut tarkastustilaisuudessa. Kun koko kirjasto näin on kunnossa ja täydennettynä taas, ryhtyvät johtokunta ja hoitajat uudestaan jakamaan sen osastoihinsa, jolloin pidetään silmällä, että kukin osasto saa uuden kirjavaraston, paitsi jos jotakin entiseen kuulunutta kirjaa erittäin halutaan samaan piiriin takaisin. Saavutettu kokemus osoittaa nyt myös, mitä kirjoja niin paljon kysytään, että niistä on syytä hankkia useampia kappaleita, ja päinvastoin mitkä kirjat näyttävät joutavan jäämään pääkirjastoon. Toisin sanoen kirjastot saattavat vuosi vuodelta muokautua lukiakunnan halun ja taipumusten mukaan, — mikäli johtokunta katsoo olevan syytä antaa näille perää. Uutukaisina ja entistään ehompina saattavat täten haaraosastot vielä kesän kuluessa tahi ainakin syksyn tullen jälleen lähteä piireihinsä talvikaudeksi

uusia henkisiä kylvöjä tekemään ja uusia oraita nostattamaan. Samalla tavalla menetellään sitten joka vuosi.

Mutta millä varoilla kannatetaan tätä näin järjestettyä tointa? Kokonaan tahi ainakin etupäässä kunnan varoilla. Kunnilla ovat tähän käytettävänä osuutensa viinaverorahoista, joita enimmäkseen lienevät ruvenneetkin kirjastojen hyväksi käyttämään. Mutta jos katsotaan, että ne eivät tarkoitukseen riitä, tahi jos niitä osaksi tahdotaan muihinkin tarpeihin käyttää, ei mikään estä kuntaa päättämästä, että muiden kunnallisverojen yhteydessä peritään jokin ropo myöskin kirjastolaitoksen hyväksi, esim. 5 tahi 10 penniä hengeltä, niin kuin myöskin jo monessa kunnassa tehdään. Sitä vastoin ei ole syytä vaatia lukijoilta mitään maksoa kirjainlainoista, se vain ehkäisee sitä hyvää asiaa, jota juuri tahdotaan ajaa. Sakkomääräykset yli ajan pidetyistä lainoista ovat tarpeelliset lukijain totuttamiseksi järjestykseen ja sääntillisyyteen, ja voivat tuottaa apuvaroja kirjaston kunnossa pitämiseksi. Jos eri piirit tämän lisäksi suostuvat kirjastorahastoa kartuttamaan, on siitä tietysti sulaa hyötyä koko kunnalle.

Mitkä olisivat sitten edut tänlaisesta kirjastolaitoksen järjestämisestä? — Ensiksi se muodostuen yhdeksi kunnan säännölliseksi laitokseksi, jolla on säännölliset vuotuiset tulonsa, ja jonka toimintaa sekä menoja säännöllisesti vuosittain tarkastetaan, saavuttaa luujuuden ja säännöllisen kehityksen, jota kansakirjastot meillä tähän asti aivan yleisesti ovat kaivanneet. Toiseksi tällöin kirjastolaitos ilman vaikeuksia voipi

saada niin riittävät vakinaiset tulot, että se kykenee seuraamaan aikaansa, s. o. kykenee vuosittain hankki-
maan kaiken sen uuden kirjallisuuden, — tahi kum-
minkin suurimman osan siitä, — joka arvonsa ja laa-
tunsa puolesta sen lukijakunnalle soveltuu. Ei tarvinne
muuta kuin viitata siihen, kuinka erinomainen merkitys
kirjastolla tämän kautta voi olla koko kunnan henki-
selle edistykselle, kun omassa kunnassa ovat saatavana
ne hengen tuotteet, jotka vievät koko kansan yleistä
sivistystä eteenpäin. Tilauskykyisien kirjastojen merkitys
kotimaiselle kirjallisuudelle on niinkään selittämättä
selvä. Kolmanneksi on kunnan jokaisella kulmalla joka
vuosi uutta, tuoretta kirjallisuutta tarjona, jotenka luku-
halu ei pääse laimenemaan, vaan alati saapi uutta vi-
rikettä. Jos taas lähimmässä, oman piirin haaraosas-
tossa ei satu olemaan teosta, jota joku lukija erittäin
haluaisi tahi tarvitsisi, saattaa hän haaraosastossa tahi
ainakin pääkirjastossa tarjona pidettävästä yleisestä luet-
telosta tietää, mistä osastosta hänen sopii sitä kuulus-
taa ja tilata, koska tietysti joka osastosta lainataan kai-
kille kuntalaisille. Se haitta, että erityisissä tapauksissa
täytyy tavoitella kirjaansa kauempaa, on toki vähäksi
katsottava sen edun rinnalla, että on mahdollisuus saada
se oman kunnan piiristä. Vihdoin ei kirjaston tahi
kirjastojen hoidolle saata olla muuta kuin etua tästä
hoitajien yhteistoiminnasta, saattaapa se synnyttää ter-
veellistä kilpailuakin heidän kesken, mutta ainakin sen
kautta syntyvä ajatusten vaihto ja monipuolinen koke-
mus on omansa piankin poistamaan sen haparoimisen

ja laimeuden, jotka pienien erakko-elämää viettävien kirjastojemme hoitoa paljon haittaavat.

Hankaluutta taas en esittämästäni järjestelmästä voi huomata muuta, kuin mitä haaraosastojen edestakaisin kuljettaminen kahdesti vuodessa tuottaa. Mutta paitsi että tämä kaikissa tapauksissa on sangen vähäiseksi katsottava, sopii näitä osastoja varten teettää semmoiset kaapintapaiset laatikot, jotka ovat hyllyillä ja osastoilla varustetut, niin että kirjat niissä saavat olla paikoillansa valmiiksi järjestettyinä, joten työksi jääpi paljas kuljetus.

Kansanvalistus-seura on, niinkuin edellisestä näkyy, jalomielisten kansalaisten antamien lahjoitusten kautta päässyt tilaisuuteen yhä tehokkaammin avustamaan maaseutujemme kansakirjastoja. Siitä, mitä olen esiin tuonut, seuraa, ett'en ainakaan minä usko niiden nykyisellä kannallansa kykenevän kauankaan kohoavaa kansansivistystä tyydyttävästi palvelemaan. Jos siis ehdotamani toimenpiteet tahi joku muu suunnitelma kirjastolaitoksen kehittämiseksi ajanmukaiselle kannalle voisi saavuttaa yleistä kannatusta ja noudatusta, arvelen, että Kansanvalistus-seurakin voisi suostua semmoisen toteuttamista tehokkaasti edistämään.

Missä taas kirjastoasia vielä on kapalossaan ja sen harrastukselle on tietä raivattava, siellä lienee parasta aluksi noudattaa Sydän-Savon nuorisoseuran ja muutamien muitten esimerkkiä perustamalla pieniä, suoras-taan kiertäviä kirjastoja.

Täydellisyyden vuoksi täytyy lopuksi huomauttaa kolmatta lajia kirjastoja, joita sopii nimittää koulukir-

jastoiksi. Semmoista ei saa puuttua yhdestäkään kansakoulusta, joka tahtoo olla tarpeellisilla opetusvälikappaleilla varustettu. Aikaisemmin on jo huomautettu, kuinka kansakoulun oppilaitten on varsinaisen opetuksen ohella tarvis lueskella semmoista kirjallisuutta, josta voivat täydentää, laajentaa ja syventää niitä niukkoja tietoja, joita lyhyellä kouluajalla ennättävät opetuksesta saada. Heidän kaltaisillensa aiottuja lukukirjoja eri aineissa, mutta yleensäkin uskonnollisia, historiallisia, maan- ja luonnontieteellisiä kertomuksia lapsia varten, vieläpä siveellisesti puhtaita satuja ja runoja, sanalla sanoen, hyvää lasten kirjallisuutta tulee näiden kirjastojen sisältää. Ja niiden tulee olla pysyväisiä, opettajan ja koulunjohtokunnan hoidettavia, niinkuin muukin koulun omaisuus on. Tässä ei ole pelkoa, että kirjasto vanhenisi, sillä sen lukijakunta vaihtelee alati. Semmoisilla kirjoilla on enimmäkseen pysyväinen arvo, ja samaa kirjaa, jota isä koulua käydessänsä mielihyvällä luki, lukee vielä hänen poikansa kouluun tullessaan yhtä suurella ihastuksella.

Nyky aika, joka niin ihmeellisesti on lähentänyt ihmisiä toisiinsa, vaatii kaikilla aloilla yksimielistä yhteistoimintaa. Suomen kansassa on siihen valitettavasti ollut sangen vähän taipumusta ja tottumusta näihin asti. Opettakoot sitä sille kovat ajat niin henkisillä kuin taloudellisilla työvainioilla.

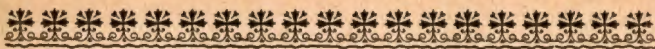
Adolf V. Strong.

Jaakko Hanniel Päivärinta

Kansanvalistus-seuran sihteeri 1874—1878.

Syntynyt 1847 Pietarsaaren pitäjässä, tuli ylioppilaaksi 1866, maisteriksi 1873, vihittiin papiksi 1879, toimitti papinvirkoja Lappeenrannassa, Petäjavedellä ja Karstulassa, oli 1886 kolleegana Jyväskylän tyttökoulussa, tuli uskonnon lehtoriksi Mikkeliin 1887 ja Lammin pitäjän kirkkoherraksi 1894, teologian kandidaatiksi 1899.

Muistelmia Kansanvalistus- seuran syntymäajoilta.

Oli aika valoisa, täynnä auringon säteitä. Sanottiin kevään vallitsevan Suomen valtiollisessa ja kansallisessa elämässä. Ja kevät on toivoja täynnä.

Niinkuin aikakirjat kertovat Suomen kansan elämästä, on Aleksanteri Jalon hallitus niissä säilyvä valtiollisten vaiheitemme kirkkaimpana ihannemuistona. Harvoin on kansa niin jakamattomalla, vilpittömällä ja sydämen syvimässä sykkivällä rakkaudella ajatellut hallitsijaansa, niin empimättömällä, kansan kaikissa keroksissa poistumattomasti asuvalla luottamuksella turvautunut hänen tahtoonsa ja toimiinsa. Mutta harvoin on myös hallitsija niin eheästi harrastanut ja ajanut kansan menestystä ja turvallisuutta, niin isällisellä huolenpidolla valvonut sen parasta, kuin Aleksanteri II Suomen kansan parasta valvoi. Siunattu siitä elää hänen muistonsa ijäti! — Ja kuitenkin hän ei elänyt meidän keskuudessamme, eikä ollut kasvoista kasvoihin meihin pitemmän aikaa tutustunut. Se valtiollisen

itsenäisyyden ja yhteiskunnallisen vapauden innostus, joka virvoittavana aamutuulena puhalsi uutta elämänhalua kansan poveen, sitä hän kyllä tunsi, koska hän itse etukädessä oli ollut muassa sitä luomassa, ja sen tähden myös lakkaamatta sai osaksensa siitä kiitollisia vastavirtauksia, mutta sitä kansallisen elämän sisäistä henkitoimintaa, joka oli oleva itsenäisyyden varsinaisena sisällyksenä ja vapauden aatteellisenä täyteenä, sitä hän ei voinut likemmältä ja sen erinäiskohdilta tuntea, — se vaan, että hän ylevän sivistyskannan nojalla niissä tiesi toteutuvan yleisen ihmishengen itsenäisen ilmiön, mikä yhteisen ihmisyyden aarteena oli säilytettävä ja edistettävä.

Mutta tämä sisäinen elämäntoiminta oli kansan omissa helmoissa ennen tuntemattomalla voimalla elpynyt. Suuret runoilijat lausuvat selville ne tunteet, jotka uinailevat kansan povessa, tahii innostuttavat kuulioitansa vireille. herättämällä ihmisyyden jaloimpia aatteita — tuhansittain niitä, jotka kevät kukkien tapaan ilmoille puhkeavat, milloin hyösteinen maaperä on puhtaaksi perattu ja kasvavia ilmoja annetaan. Ja ennen kaikkia viritetään runojen sulosoinnalla palava rakkaus köyhään ja kovia kokeneeseen isäinmaahan. Kansan hiljainen vaatimaton toiminta kaunisten maisemien viehättävässä suojassa, urhoolliset taistelut velvollisuuden ja vapauden puolesta, entisyyden elvyttämät muistot, tulevaisuuden toiveet, siinäpä sen ajan runsaan runoelämän sokea pohjasävel. — Rinnan runojen keralla astuu vakavin askelin uusiin harrastuksiin herännyt tiede vaatien uudella innolla salassa olleet tutkimuksien aarteet

valoon ja yhä korkeammalle nostaen peittävän hunnun. Vakavimpana kuitenkin kaikista iskee viisaustiede ensimmäiset kaikuvat vasaranlyöntinsä Suomen saloissa, käyttäen seppänä valoa säteilevässä pajassansa kansamme jaloimman pojan, miehen, jonka jättiläissielussa sankarintapainen isänmaanrakkaus ja ainoastaan harvoille neromaailman valituille suotu tieteellinen syvyys olivat yhtyneet aikaansaamaan mahtavimman suurtyön mitä ikinä Suomen mies on kyennyt suorittamaan. Juhana Wilhelm Snellman osoitti tieteellisellä ponnella, jommoista Suomessa ei ole muulloin kuultu, kuinka kansan tulevaisuus on mahdollinen ainoastaan sen kautta että sen elämä on tosin kansallinen, ja kuinka kansallinen elämä syntyy yksin siten, että kansa toiselta puolen kulturitoiminnassansa toteuttaa ne henkiset edellytykset, jotka jo alkeisesti ovat sen poveen suljetut, ja toiselta puolen kansan eläväksi omaisuudeksi sulattaa ne yleiset sivistysaatteet, jotka aikojen kuluessa ovat syntyneet kansojen yhteisvaikutuksesta. Mitä edelliseen väitteeseen tulee, voi hän, tarvitsematta muita todisteita etsiä, suorastaan viitata Kalevalaan, josta vastikään Suomen kansan koko suunnaton omituinen henkivarasto oli jo pääosiltaan ilmoille tuotu; toisen väitteen puolesta puhui hänen oma työnsä selvimmät sanat, hän kun oppilaissansa kasvatti tarkoilla luonteen piirteillä määritellyn aatesuunnan, jonka nojalla Hegelin järjestelmän tieteellisesti muodostama kansallisuuden aate sai meillä erityisen kansallisen kotileiman ja meidän oloillemme omituisen valtiollisen merkityksen. Sen suunnan

kannattajilla oli siihen aikaan kansallisten harrastustemme varsinainen kehto ja tyyssija.

Oli Suomessa silloin valoisa kevät. Ja kevät on toivoja täynnä ja nuoruuden aikaa. Ja nuoruuden toivoja täynnä olivat silloin kaikki ylä-ikäisetkin —, joiden sydämissä elämän halu ei ollut kokonaan kuiville kuihtunut. Mutta vallankin ijältänsä nuoret koontuivat riemulla, jota nykyään ei voida aavistaa, korkealle kohotetun lipun ympäri; ei liene tässä satoihin nousevassa nuorukaisparvessa ainoatakaan, joka ei halunnut parastansa antaa kansansa hyödyksi. Monet sortuivat ijäti oman intonsa voimaan.

Olin nuori ja nuoren suomalaisuuden vallassa kerrassaan, vaikka ruotsalaiselta Pohjanmaalta syntyisin. Yhdessä kansassa oli oleva yksi mieli ja yksi kieli, se soi jo luontaisena kaikuna sydämessäni, ennenkuin yliopistoon tulinkaan olin palavin innoin toivonut päästä rannikkokaistaleesta sydänmaahan tutustumaan Väinämöisen kansaan ja Väinämöisen kieleen — mutta yliopistossa osoittivat Snellman'in oppilaat meille nuoremille tämän totuuden historialliseksi välttämättömyydeksi, ja Hegelin historian filosofia vahvisti heidän todistuksensa oikeaksi. Mutta tämä oli toteutuva siten, että kansa kokonaisuudessaan kohoaa omaa itseänsä tuntevaksi ja omaa henkistä tulevaisuuttansa harrastavaksi sivistyskansaksi.

Oltuani nuorena ylioppilaana puolitoista vuotta Ahvenanmaalla koti-opettajantöimessä, ja asuttuani sen jälestä pari kesää suomalaisissa talonpoikaisperheissä Suomea oppiakseni, jouduin syksyllä 1871 taas Hel-

sinkiin, jossa jälleen tutustuin vanhempaan koulutoveriini *Kaarle Alfred Castrén'iin*, jonka kanssa olin kouluaikana samassa hoidossa ollut. Jalompaa ja raikkaampaa rakkautta kansaan ja isänmaahan en ole ikinä tavannut, kuin oli se, joka paloi hänen miehekkäässä nuorukaispovessansa. Jo lukiolaisena oli hän julaissut Suomen kansan entisyyttä käsittelevän tieteellisen teoksen, ja hän oli sitten tutkimuksiansa tällä alalla innolla jatkanut, mutta hartaammin kuitenkin oli hänen silmänsä kääntynyt Suomen kansan tulevaisuuteen päin. Sitä hän ennen kaikkea korkeita haaveksivassa mielessänsä suurenlaisilla päirteillä muodosteli ja kuvaili. Kaikinpuolisen henkisen edistymisen tietä oli tämä tulevaisuus valmistettava. Luja katkeamaton ystävyys syntyi meidän välillemme, ja se side, joka meidät yhdisti oli punottu kansanvalistuksen harrastuksesta kehrätyillä säikeillä. En liioin muista, että vuosia kestäneen ahkeran seurustelumme aikana olisimme muista asioista paljon ollenkaan keskustelleet. Eikä harrastus jäänyt tyhjiin keskusteluihin. Olin usein ollessani talollisten parissa tullut huomanneeksi yhteiselle kansalle sopivan kirjallisuuden puutetta. Olihan suomenkielinen kirjallisuus siihen aikaan vasta alussaan. Ja jos tosin tämä alku yleensä oli valittu ja kallisarvoinen, oli se hinnaltaankin verraten kallis, eikä voinut sentähden levitä jokaisen käytettäväksi. Halpahintaisen kirjallisuuden kautta oli kansa kokonaisuudessaan herätettävä yleiseen lukuhaluun ja sitä tietä vähitellen yleiseen henkiseen yhteistoimintaan. Ainoastaan sen avulla voisi kansakoulun perustava vaikutus kantaa runsaita

ja pysyväisiä hedelmiä. Tämä oli Castrén'inikin ajatus. Ja kun samaan tuumaan yhtyivät muutamat muutkin pohjalaisosakunnan jäsenet oli hanke pian valmis. Osallisena yritykseen mainittakoon erittäin Konrad Fredrik Stenbäck, (nykyään Kivekäs, Kaiun tarmokas toimittaja), joka yhtyi näistä ajoista yhä likemmin kansanvalistusharrastuksiimme. Hän ei tosin silloin vielä ollut suomenmielinen sen sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta eheän raikkaan luonteensa nojalla oli hän kuitenkin halullaan muassa missä ikänä yhteisen kansan parasta oikealla tavalla etsittiin. Eikä tullut kielikysymys tässä puheeksikaan — sikäli kuin nyt enään voin asian menoa muistaa. Kirjaset tuli toimittaa sekä suomeksi että ruotsiksi, se oli itsestään selvä asia. Sitä etnografillista dualisuutta, jota viime aikoihin yhä lisääntynyt puoluesokeus on koittanut aikaan saada, ja mitä osittain on jo aikaan saatukin, olisi silloin, ainakin nuorison keskuudessa — niin suomenkuin ruotsinmielisen — pidetty rikoksena isänmaata vastaan. „Yksi mieli, yksi kieli!“ koski silloin kuten nytkin suomenmielisten vaatimuksena ainoastaan eri säätyluokkia, ei eri seutujen erikielisiä asukkaita. Molempain henkisestä tarpeesta oli yhteisesti huolta pitäminen, ja se tietysti kumpaisenkin omalla kielellä.

Työ suunniteltiin siten, että jokainen yritykseen osallinen otti toimittaakseen arkinkokoisen vihkon kumpaisellakin kielellä. Vaikeampi ratkaista oli asian taloudellinen puoli. Kustantaja olisi ehkäpä kyllä saatu piirimme ulkopuolelta, mutta silloin olisi painosten suuruus ollut hänen valtassaan, ja varmaankin hyvin vä-

senlaisestakin raivaamistyöstä. Millä tavalla voitaisiin saattaa kaikki eri säätyluokat yhteiseen toimintaan koko yhteisen kansan puolesta? „Ryhtykää te, herra maisteri, toimeen, joka olette nuori ja elätte suomenmielisten parissa“, se hänen neuvonsa pääsuunta. Minä puolestani vaadin, että yritys oli alkuunpantava ylimysten keskuudessa. Heillä oli varat, ja senkautta suurempi vaikutuskyky, ja ennen kaikkea he juuri tarvitsivat tällaisen toimen kautta tulla herätetyiksi yhteiseen isänmaalliseen harrastukseen. Voin vielä mieleeni kuvaella hienon hymyn, joka värähteli hänen huulilansa. Ehdotukseni oli silminnähtävästi hänen mielestensä hyvin lapsellinen — niinkuin se tosiaan olikin. Lopputulos oli päätös, että seura oli perustettava, jonka tarkoitus oli oleva kansanvalistuksen levittäminen tarjona olevilla keinoilla, mutta ennen kaikkea hyödyllisen kirjallisuuden levittämällä, ja koska amiraali Etholén'in puoliso oli hurskas nainen, joka yksin mielin miehensä kanssa piti huolta Jumalan sanan jokapäiväisestä yhteisestä harjoittamisesta kodissa, oli selvää, että työ hänen mielestensä oli suoritettava kristilliseen henkeen. Mitä toteuttamiseen tulee, tahtoi hän omissa piireissensä toimia voimiensa mukaan asian hyväksi.

Kun seuraavana syksynä tulin Helsinkiin; läksin ensi työkseni Castren'ia etsimään — ilon ja toivon tunteilla, ja kuitenkin huoli ja murhe mielessä. Keuhkotauti teki hiljaista, mutta taukoamatonta työtänsä hänen jalossa povessansa. Mutta entistään kirkkaampana ja voimallisempana paloi siinä rakkaus kansaan ja isänmaahan. Hän kuuli innolla tuumani, ja me

Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen.

Tunnettu suomalaisuuden johtaja, valtiomies ja kirjailija, syntynyt v. 1830, ylioppilas 1847, fil. lisensiaatti 1858, yleisen historian, sittemmin pohjoismaiden historian, provessori yliopistossa 1863, senaattori 1882 sekä senaatin kirkollisasiain toimituskunnan päällikkö 1885. Sai 1884 aatelisen sekä 1897 vapaaherrallisen arvon, ja erosi senaatista 1899. Perustavilla teoksillaan Suomen historiasta („Nuijasota“ ja „Suomen kansan historia“), valppailla sanomalehtikirjoituksillaan sekä vaikuttavalla toimellaan valtiopäivillä, yhteiskunnallisissa ja kirkollisissa luottamustoimissa ja hallituksessa on Yrjö-Koskinen lähtemättömästi yhdistänyt nimensä suomalaisen kansan edistykseen. — Y.-K. on ollut Kansanvalistus-seuran ensimmäinen varaesimies.

teimme yhdessä luonnoksia ja ehdotuksia niiden toteuttamiseksi. Sen ajatukseni hän täydelleen hyväksyi, että oli kutsuttava kaikki kansanryhmät ja säätyluokat yhteiseen isänmaalliseen yritykseen. Mutta mistä päästä aloittaa? Sitä kysymystä emme suinkaan tarvinneet kauan pohtia. Olihan mies ja lähelläkin, joka siihen aikaan oli sieluna kaikissa kansallisissa ja isänmaallisissa harrastuksissa, aatteiden mieltävä synnyttäjä ja samalla käytöllinen toimeenpanija, ja jonka tarkka silmä oli tottunut huolellisesti havaitsemaan asiain menoa koskevat edut ja esteet. Se aika olikin *Yrjö Koskisen* varsinainen kalliita hedelmiä helmoissansa runsaasti kypsytävä työpäivä. Aristelevalla sydämellä läksin ylistetyn puoluejohtajan puheille. Mutta pian poistui arkuus. Helposti päästiin yrityksen ytimeen, ja kun käyntini oli päättynyt, pidin jo asian varmana. Se oli saavuttanut kannatuksen, joka koko suomenmielisten puolueessa ja kaikissa isänmaalliseen tajuntaan heränneissä suomenkielisissä kansalaisissa päättävällä ponnella painoi. Yrjö Koskisen neuvosta kävin sen ohella keskustelemassa muutamain muidenkin nuoren suomalaisen kirjallisuuden tienraivaajain puheilla. Varsinkin monipuolinen kirjailija ja tiedemies *Fulius Krohn*, joka saksalaisesta syntyperästänsä huolimatta oli omistanut koko hellän ja sointuisan sydämensä suomalaisuuden omaksi, innostui tuumamme lämpöseksi puoltajaksi ja suostui alusta pitäen osalliseksi sen toteuttamiseen. Asia sukeutui vähitellen tutuksi ja joutui miettelyn ja keskustelun alaiseksi. Syksyllä oli siten kylvö tehty ja jäi talveksi odottamaan syntyvän kevään valoa ja lämpöä.

Yrjö Koskisenkin mielestä oli tekeillä oleva kansanvalistushanke pidettävä erillään kaikista varsinaisista puolueharrastuksista. Mutta puolueharrastuksen muodon se olisi varmaan saanut, jos se olisi ihmisten ilmoille kannatettavaksi tarjottu Helsingissä olevain suomenmielisten parissa. Toinen suomalaisuuden tyysija ja sen ohella kansanvalistuksen kehto ja ainoa tähänastinen vakituinen keskuspaaja oli Jyväskylä. Tämän vastasyntyneen sivistyskunnan pedagoojeja ei Helsingissä siihen aikaan tahdottu oikein täysiverisinä fennomaaneina pitää, jonkatähden myös nurina joskus kävi. Terävällä älyllään huomasi Yrjö Koskinen tästä syntyvän edun asian alkuun pääsemiselle, sen ohella kun hän epäilemättä vilpittömästi sen kautta tahtoi tulevaisuuteenkin nähden säilyttää sille yleisen, puolue-eduista vapaan luonteen ja vaikutuksen. Seuraavana keväänä oli pidettävä yleinen kansakoulunopettajain kokous Jyväskylässä, ja siinä tilaisuudessa oli seuran perustaminen puheeksi otettava.

Kesä oli kauniimmalla alullansa, kun minut evästettiin matkalle Keski-Suomen pääkaupunkiin. — Jo oli suoritettu Päijänteen pitkä taival. Nuoren neitosen kaltaisena uinaili pieni kaupunki koittavan päivän punassa harjun varjostamana, kuvastaen soreat vastaheränneet kasvonsa Jyväsjärven kiiltävään pintaan. Ja rinnassa neidon sykki päivän ja elämän toivo. — Iloa ja nuoruuden tuoreutta säteileviä silmiä oli sataman ranta täynnä. Kaikuvat laulut ja sydämelliset tervehdyssanat sekaantuivat yhteen ihanaksi kansalliseksi aamuvirreksi. Pieni oli kaupunki ja vaa-

timaton ulkoa nähden, mutta sen sisässä tuprui voimallinen elämän virta. Jyväskylä olikin siihen aikaan ei ainoastaan Keski-Suomen, vaan ainakin tällaisessa juhlatilaisuudessa koko valoa ja tulevaisuutta toivovan kansan pääkaupunki. Siitä oli tulvannut koko kansan ruumiiseen uutta sivistyksen verta, ja nyt palasi tämä takaisin suonissa käytyänsä, uusia voimia tuoden ja uusia viedäksensä jälleen mukaansa elämän vakavaan työskentelemiseen. Niin oli pieni kylä kuin sivistystä etsivän kansan sydän, — ja Suomen kansan sydämessä oli silloin valoisa kevät.

Nestor Järvinen oli siihen aikaan mies parhailansa. Hänen huostaansa oli päätetty uskoa tehtävämme ilmi saattaminen. Ytimekkäällä ja avonaisella luonteellansa, perusteellisten tietojen avulla, etevillä opettajalahjoillaan ja isällisellä kohtelullansa oli hän harvinaisen runsaissa määrin saavuttanut oppilaittensa rakkauden ja luottamuksen. Uskonnollinen ja uskollinen opettaja hän ennen kaikkea oli, mutta hänen vaikutustansa tuki sen ohella palava, eheä ja laajalle näkevä isänmaanrakkaus. Tutustuttuani häneen oivalsin pian, kuinka taitavasti oli suunniteltu asiain meno, kun oli päätetty pyytää häntä hankkeen esittäjäksi, sen ohella kun tämä tuttavuus — sallittakoon minun se tässä mainita — oli parhaita palkintoja, mitä vähäpätöisistä puuhistani Kansanvalistus-seuran hyväksi olen saanut. Mitä taas siihen tulee, että Järvisen katsantokanta puolueoloihin nähden sellaisenaan olisi ollut omansa saamaan yritykselle puolueettomuuden leiman, niin olisipa kyllä siinä kohden „jouduttu tuhasta tu-

Nestor Järvinen.

Syntynyt v. 1831, ylioppilas 1851, fil. kandidaatti 1857 ja pappi 1867, uskonnon opettaja Jyväskylän seminaarissa 1863, Jyväskylän pitäjän kirkkoherra 1878 ja nykyään Juvan kirkkoherra. J. on Kansanvalistus-seuran alkajia, ja on opettajana, uskonnollisena kirjailijana ja edustajana valtiopäivillä tullut tunnetuksi. Rovastin arvonimen sai Järvinen v. 1883.

leen“, ell’ei puoluetarkoituksen pelko tässä asiassa yleensä olisi ollut kerrassaan turha. Järvinenkin käsitti tehtävän yleiseltä kannalta, ja sellaisena hän sen esittikin.

Kokouksen juhlapäivälliset, jotka pidettiin Girsèn’in ravintolassa, olivat päättymäisillensä. Alkava kesä kulki lämpöisinä tuulahduksina avonaisista ikkunoista sisään ja ulos. Mieliala oli hilpeä sievän huoneiston jokaisessa suojansopukassa. — Kuului lasin kilinä ja sen jälestä käreä ääni. Kuin komentosanan johdosta oli koko juhlayleisö silmänräpäyksessä kiintynyt puhujaan. Käreä ääni oli tuttu ja rakas. Siinä nyt puheet putoilivat kuin helmet taitavan kielen päästä, siinä sen ohella ahkerasti hikeä pyyhitään, joka tärkeän työn helteessä virtailee paljaalta pääläeltä — virvoittavan vihmaseen taapaan, joka kostuttaa maan hedelmälliseen poveen lasketun siemenen. Siinäpä vaihtelevat vakavat, syvältä syntyneet mietteet mehevään kompien keralla; ja intoa kiiltävässä silmässänään, kuten leveillä leuvoillansa ja muhkeilla huulillakin värähtelivät todet ja leikit verrattomassa kilpailussa. Mutta ken malttoi siitä silmänsä hetkeksi siirtää kuuliain puoleen, ken näki puhujaan kiintyneet katseet ja ne sydämen hohteet, jotka ilmi säteilivät niistä, hän käsitti silloin, että työ rakkaudella rakennettiin, hänelle kuvautui syntyvän seuran vaikutus siitä halusta, millä entiset oppilaat sydämiinsä sulkiivat rakastetun opettajan innon. Kaikuvilla eläköönhuudoilla vahvistettiin Kansanvalistus-seuran syvät syntysanat.

Säännöt sen jälestä pidetyssä kokouksessa hyväksyttiin ja päätettiin vahvistettavaksi toimittaa, sekä

lopulta siitä sovittiin, että ensi syksynä oli pidettävä seuran vaikutusta määrittelevä kokous Helsingissä.

Syksy tuli ja Kansanvalistus-seuran ensimmäinen elonteko oli suoritettava. Helsinkiin tulvaili taas nautittuaan lepoa luonnon helmoissa tieteiden harrastajat ja harjoittajat, yliopiston opettajat ja oppilaat tiheinä tulevaisuutta etsivinä ja lupaavina joukkoina. Näiden viisaan ja tarmokkaan osanoton turvassa oli yritys lopulta valmiiksi saatava. Päivä oli jo määrätty, ja hoidonpitäjät odottivat sitä hartaasti. Alkoi silloin nousta syksyn pilviäkin ennen kirkkaalle taivaanlaelle. „Helsingfors Dagblad“issa ne ensin ilmestyivät pieninä taivaanrantaissä hattaroina ja nousipa niitä sitten toiseltakin puolelta. Taivaan tietäjät ennustivat ukkosen ilmaa. Salamanleimaus välähtikin jo tuontuostakin ja valmistavista erinäiskokouksista kuului kaukainen murina. Huolena oli tietystikin kumpaisellakin puolella johtokunnan vaali ja seuran sen luonteesta syntyvä vastainen suunta. Järvinen oli tuleva Jyväskylästä kokousta avaamaan, ja hänen oli siis salamanjohtajan virkaa suorittaminen. Kestipä ukko senkin puuskan.

Jo kokoontui yliopiston juhlasaliin pääkaupungin etevin yleisö huoneen täyteen. Puheenjohtaja nousi puhelavalle ja selitti ylevillä sanoin kokouksen tarkoituksen sekä kehotti sen jälestä ryhtymään sen toteuttamista varten tarpeellisiin toimiin. Muistaakseni aloittivat dagbladilaiset keskustelun puhumalla maamme molemmista kansoista tahi kansallisuuksista, varoittaen puoluekiihkon vaikutuksesta ja vaatien, että tasapuolisesti pidettäisiin huolta molempain kansallisuuksien

tarpeista; ja oli tietystikin sen johdosta vältettävä fennomaanien pääseminen johtokuntaan — nehän pahat olivat näet jo siihen aikaan kaiken onnettomuuden alku ja synty. Väitettiin tosin jälestäpäin, että puheenjohtaja ei liioin noudattanut niitä diplomatisia menoja, joihin Helsingissä oli totuttu puolueiden keskinäisissä välityksissä. Kokouksen tulos oli kaikessa tapauksessa se, että vaali saatiin lopulta rauhassa suorittaa, ja että siinä suomenmielisten ehdokkaat saivat valtavan enemmistön äänet. Lienee nyt Kansanvalistus-seuran 25 vuotisen vaikutuksen jälestä helppo ratkaista, missä määrin on käynyt toteen „H. Dagblad“in ennustus, että fennomaanit, jotka siihen asti lusikan annoksilla olivat jakaneet Suomen kansalle puolueraihoa, nyt tulisivat uuden seuran avulla kauhoittain sellaista sille syöttämään. Ehkäpä on päinvastoin se mielipiteiden sopuisuus, joka aina on vallinnut Kansanvalistus-seuran johtokunnan ja Suomen kansan suuren enemmistön välillä, sek in jossain määrin siihen vaikuttanut, että tämä kansa nyt tietää asemaansa kunnialla kannattaa.

Sovinnollista ja yleistä kansallissivistystä harrastavaa mieltä osoittivat suomenmieliset tässä vaalissa etukädessä sen kautta, että johtokunnan esimieheksi asetettiin kasvatustieteen professori *Z. J. Cleve*, jonka lempeä luonne ja jalosuuntainen, yleisihmisellinen sivistyskanta olivat varmoina takeina siitä, että kaikki, mitä voidaan puolue-etujen edistämiseksi sanoa, oli sulettu pois seuran vaikutuksesta. Suomen kasvatustieteen isänä ja harvinaisen monipuolisten syvien tietojen omis-

tajana oli hän muutoinkin erinomaisen sopiva johtajaksi seuran, jonka päätehtävä oli henkisen valistuksen levittäminen. Ainoastaan se, jolla on ollut onni työkennellä hänen viisaan ja ylevämielisen johdantonsa nojalla, voi kyllin arvostella kuinka osaavasti oli mietitty ehdotus asettaa hänet tähän toimeen. Ehdotuksen teki tietääkseni Yrjö Koskinen, joka itse valittiin varaesimieheksi. On vaikea sanoa, oliko sitten, kun työ jo oli menossa, Cleve pää ja Koskinen sydän vaj päinvastoin, varma vaan on, että eheämpää yhteisvaikutusta ei voi nähdä kuin oli se, mikä tässä toimessa vallitsi näiden molempain välillä. Ja eheänä elimistönä toimi johtokunta yleensäkin.

Yleisimpänä toivomuksena lienee silloin ollut, kun seuran perustaminen ensiksi Helsingissä otettiin puheeksi, että sen sihteeriksi tulisi Kaarle Alfred Castrèn, joka varmaankin silloin tarjona olevista olisi ollut siihen sopivin henkilö. Mutta tauti oli hänessä työnsä loppuun suorittanut, ennenkuin Kansanvalistus-seura oli valmiiksi saatu. Se oli seuralle tuntuva vahinko. Sitä myöten kun Castrèn'in silmä oli kääntynyt etsimään taivaan valtakunnan kirkkautta, sitä myöten se oli myös kirkastunut selvemmin ja hartaammin viihtymään Suomen kansan tulevaisuudessa. Se ihanteellinen rakkaus sammui hänen sydämessänsä vasta silloin kun tämä viimeisen lyöntinsä löi. Matkallansa Görbersdorfiin, jossa hän turhaan oli etsinyt parannusta, oli hän käynyt muutamissa Tanskan kansanopistoissa. Sellaisten kansallista itsetajuntaa elvyttävien sivistyslai-

toksien perustamisesta Suomeen keskustelimme siihen aikaan usein, ja hänen viimeiset sanansa, kun me viime kerran erittiin, olivat: „älä unohda kansanopistoa“.

Sihteerin ensimmäinen tehtävä oli ohjelman laatiminen. Olin jo ennättänyt eksyä kauas hegeliaisuuden valoa hohtaviin aateholveihin, mutta oli minulla kuitenkin kylläksi jällellä aistia siitä, mikä on oleva kansan elämän varsinaisena perusteena oivaltaakseni, että Jumalan Kristuksessa ilmoitettu viisaus oli oleva kaiken kansanvalistuksen sisimpänä vaikuttimena ja johteena. Siinä hengessä ohjelma tehtiin, ja ilokseni hyväksyi sen ensiksi esimiehet ja sitten koko johtokunta. Ja ne suurenlaiset arpajaiset, jotka Sakari Topeliuksen „Valoa kansallemme!“ silloin ensikerran kaikuvan kehotussanan turvaamina pantiin toimeen Helsingissä ja kautta maan osoittivat selvästi, että maamme ja etukädessä pääkaupungin sivistynyt yleisö hyväksyi sen suunnan minkä Kansanvalistus-seura oli ottanut astuaksensa.

Kun Kansanvalistus-seuran ensimmäinen kirja oli valmistunut, lähetettiin minut kunnianosoituksen käynnille Snellman'in luo. Panin mustat ylleni ja läksin iloisena taivaltamaan Yrjön- ja Wladimirin katujen kummalle päin, aavistamatta laisinkaan pahaa. Astuessani sisään jättiläisneron vaatimattomaan saliin, tuli ukko samalla pirteänä kuin aina ulos kamaristansa, jonne käski minut sisään. Tuskin oli hän huomannut kirjan kädessäni, kun hän heitti minuun herttaisen katseen silmälasiansa yläpuolelta ja lempeällä äänellä lausui: „vai niin, maisteri tulee väitöskirjaansa tuomaan!“ „Tuopa nyt oli“, ajattelin itsekseni ja hämmästyin, että

töin tuskin sain asiani selväksi. Mutta silloin sainkin kauniit kiitokset johtokunnan kohteliaisuudesta. „Mitä seuroja se on?“ (Hva' ä' de' för ett sällskap?), ja sitten sitä tuli, että tuntui. „Ei pidä mitään seuroja perustaa — onhan meillä jo kirjallisuuden seura — ei niitä tarvita. Ne vaan sortavat yksityisten yritteliäisyyttä“, ja yhä vaan samaan tapaan ankaralla, toruvalla äänellä. Väitöskirjaa en ollut tuonut, mutta väittely siitä sittenkin syntyi. Taistelin rohkeasti seuran puolesta, ja kauan sitä kesti. Lopulta kumminkin heltyi vanhus ja lausui sovittavasti: „Nonoh, nonoh, kaikki tiet ovat hyvät, jotka oikeaan päämäärään johtavat“, ja ojentaen kätensä hyvästijätöksi: „kiitoksia kohteliaisuudesta! sanokaa johtokunnalle sydämelliset kiitokseni!“ Hän oli varmaankin ainoa, jota vastaan on tarvittu puolustaa seuran olemassa oloa.

Kansanvalistus-seura on viidenkolmattavuoden kuluessa ahkerasti työskennellyt Suomen kansan hyväksi. Olkoon seuralle kaikissa sen vaiheissa virvoittavana kehoituksena ne kansamme auringonsäteiset kevätpäivät, jotka valaisivat sen syntyä. Ilmestyköön aina senkin toimissa kirkas muisto Aleksanteri Jalon Suomelle onnea tuottavista ajoista — muisto, joka ijäti Suomen kansassa elää!

J. Päivärinta.

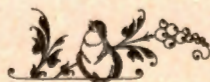
Murhelintu.

Kottarainen se murhelintu,
Jota harvasti mainitaan,
Oli oppinut elämältä
Pienen, pienoisen laulun vaan.

Kottarainen se tumma lintu
Lauloi pienoisen säveleen,
Minkä lauloi, sen totta lauloi:
Se koski kuulian sydämeen.

Cannes 19/199.

J. H. Erkko.

Edvard Immanuel Hjelt.

Arkiaatteri O. E. A. Hjeltin poika, syntynyt v. 1855, ylioppilas 1872, fil. kandidaatti 1875 ja lisensiaatti 1879. Tuli 1882 kemian provessoriksi yliopistoon, jonka palveluksessa siitä lähtien on ollut. Valittu tänä vuonna yliopiston rehtoriksi. Julkaisut tieteensä alalta useita teoksia ja tutkimuksia. Hänen kirjoittamansa on Kansanvalistus-seuran luonnontieteellisen kirjaston ensi osa „Kemia“. Kansanvalistus-seuran nykyinen rahastonhoitaja.

Muutamia tietoja Kansanvalistus-seuran taloudellisista oloista vv. 1874—1898 ja sen hallussa olevista rahastoista.

Kansanvalistus-seuralla on ihanteellinen tarkoitus. Tunnuslause „Valoa kansallemme“ on aina ollut johtotähtenä sen pyrinnoissä ja Valon isä on antanut runsaan siunauksensa sen työlle. Niinä viitenäkolmatta vuotena, jotka nyt ovat kuluneet seuran perustamisesta, on se voinut iloita siitä, että sen toiminta yhä on laajentunut, ja että se siten on saanut yhä suuremman ja monipuolisemman vaikutusalan. Tämän edistyksen on tehnyt mahdolliseksi toiselta puolen se uhrautuva työ, jota lukuisat kansalaiset maassamme ovat sen hyväksi tehneet, ja toiselta puolen seuran osaksi tullut luottamus ja se aina kasvava sivistyksen ja valon jano, joka on ilmaantunut niissä kansamme kerroksissa, joiden tarpeita seura lähinnä on tarkoitettu tyydyttämään.

Ihanteellisinkin työ tarvitsee aineellista perustusta, jos se mieli saada laajempaa ja pysyväisempää merkitystä. Ja Kansanvalistus-seuran toiminta on sitä laa-

tua, että se on vaatinut ja vaatii melkoisia rahavaroja. Ne summat, jotka ovat seuran käten kautta kulkeneet palvelemaan kansanvalistuksen asiaa, ovat vuosi vuodelta suurentuneet ja yhteenlaskettuina ne jo nousevat yli miljoonan markkaa. Seuraava taulu seuran tuloista ja menoista, tasoitetuissa luvuissa luettuina ja viisivuotisiin ajanjaksoihin jaettuina, on omiansa valaisemaan sitä, kuinka sen vaikutus aina on laajenemistaan laajentunut.

	Tuloja.	Menoja.
1874—78 . .	71,700 markkaa	70,600 markkaa
1879—83 . .	131,700 "	114,600 "
1884—88 . .	150,800 "	151,100 "
1889—93 . .	223,600 "	254,700 "
1894—98 . .	458,200 "	411,700 "
	<u>1,036,000</u> "	<u>1,002,700</u> "

Seuran työn laajuus ja merkitys ovat siis, mikäli ne näistä numeroista voivat käydä selviksi, vuosi vuodelta, varsinkin viime aikoina, huomattavasti kohonneet.

Huvittavaa on tutkia hiukan lähemminkin seuran tuloja ja menoja sinä toimintakautena, mikä nyt on kulunut. Mistä ovat nämä suuret varat saadut ja mihin ovat ne käytetyt?

Seuran ensimmäisinä vuosina pantiin sen hyväksi toimeen muutamia rahankeräyksiä eri osissa maattamme, ja niiden kautta karttui sen varastoon kaikkiaan 18,200 markkaa. Myöhemmin tulleita lahjoja, joita seuralle on annettu sen yleisiin tarkoituksiin käytettäväksi, on kaikkiaan 4,000 markkaa, siihen luettuna se 2,000

markan lahja, jonka rustitulallinen Gabriel Paunonen Juvalta viime vuonna seuralle antoi. Arvokkaana apuna ovat maamme säätyjen myöntämät apurahat Längmanin varoista olleet, joita kaikkiaan on saatu 39,500 markkaa. Tampereen, Kuopion ja Wiipurin laulu- ja soittojuhlista on seuralle annettu nettovoitto, yhteensä 10,500 markkaa. Ne lahjat ja lahjoitukset, jotka seuran haltuun on jätetty erityisinä rahastoina hoidettaviksi ja korot käytettäväksi määrättyihin tarkoituksiin, ovat yhteenlaskettuina 70,500 markan suuruiset. Näiden varojen hoidosta tehdään tuonnempana selkoa.

Kaikki muut rahatulot, paitsi 17,600 markkaa, joka summa on korkona saatu kasvulle pannuista varoista, ovat lähteneet kirjankustannus- ja myyntiliikkeestä, jota seura pääalanaan viljelee, osaksi jakamalla jäsenilleen vakinaista vuotuista maksua vastaan määrättyt kirjat, osaksi suoran myynnin kautta kansakirjastoille tahi kirjakauppiaiden ja asiamiesten kautta. Ylläluetellut tulot jakautuvat siis seuraavalla tavalla:

Lahjoja ja lahjoituksia seuran va-		
paasti käytettäväksi	22,200	markkaa
Apurahoja Längmanin varoista	39,500	”
Ylijäämiä lauluhuhlista	10,500	”
Lahjoitettuja varoja, erillään hoi-		
dettaviksi	70,500	”
Korkoja	17,600	”
Jäsenmaksuja, tulot kirjanmyyn-		
nistä	875,700	”
	<hr/>	
	Summa	1,036,000 markkaa

Yhteenlaskettua summaa kolmesta ensinmainitusta erästä 72,200 markkaa, voidaan pitää sinä liikepääomana, jolla seura harjoittaa kirjankustannus- ja levitämistointansa. Viimeksi asetetussa erässä on jäsenmaksuja noin 300,000 markkaa. Seuran omien kustannustuotteiden myynnistä on lähtenyt noin 435,000 markkaa, jonka ohessa seuran välityksellä on maan kansakirjastoille myyty muita kirjoja noin 150,000 markan arvosta. Enimmin tuottavia seuran kustannustuotteista ovat olleet Vänrikki Stoolin tarinat, Kultala, Pieni Kartasto ja ennen kaikkia vuosittain ilmestyvä Kalenteri, jonka painos vuosi vuodelta on kasvanut ja viimeksi oli 22,000 kappaletta. — Menot samalta ajanjaksolta voidaan jakaa seuraavalla tavalla:

Kirjailija- ja käännös-		
palkkioihin, korreh-		
tuurin lukuun . . .	130,500	m:kaa
Painokustannuksiin, si-		
dotukseen ja pape-		
riin	448,900	”
Piirroksiin ja kuviin .	<u>66,600</u>	”
		646,000 m:kaa
Myytäviksi ostettuihin		
kirjoihin	125,800	”
Palkkoihin	130,500	”
Lähetyskustannuksiin,		
hyyryyn, ilmoituk-		
siin y. m.	90,500	”
	<hr/>	
		Siirretään 992,800 m:kaa

Siirretty 992,800 m:kaa

Kansantajuisiin esitel-			
miin	3,400	m:kaa	
Kilpailupalkintoihin .	1,900	„	
Laulujuhlan avustami-			
seksi	1,000	„	
Erityisiin menoihin eri			
rahastoista	3,600	„	9,900 „
			<hr/>
			1,002,700 m:kaa

Seuran menot ovat pysyneet sen tulojen tasalla. Mitään säästöjä ei seura ole tähänastisen toimintansa aikana tehnyt. Kustannusliikkeestä on kyllä saatu voittoa, mutta se on aina vähitellen pantu uusiin kustannusyrittäisiin. Seuran kirjavarasto on vuosi vuodelta kasvanut, ja viime tarkastuksen mukaan on sen nettoarvo 202,800 markkaa, jonka lisäksi vielä tulee saatavat kirjakauppiailta ja asiamiehiltä, kaikkiaan 115,500 markkaa, eli siis yhteensä 318,000 markkaa.

Kun seuran liikepääoma kuitenkin on siihen laajuuteen katsoen, minkä seuran vaikutus on saanut, verrattain pieni, on seura usein saanut taistella rahallisia vaikeuksia vastaan ja varojen puutteessa ollut pakoitettu jättämään tahi ainakin tuonnemmaksi lykkäämään monta yritystä, joiden toteuttaminen olisi ollut erittäin toivottava. Jotta seuran toiminnan kehityksessä ei käteisten rahojen puutteessa suurempaa seisahdusta tapahtuisi, on toimikunnan aika ajoin ollut pakko ottaa lainoja pankeilta ja kassoilta. Seuran hoitoon uskotuihin rahastoihin on myös turvauduttu. Siten on

nykyäänkin seuran velka sen hoidossa oleville rahastoille noin 48,000 markkaa. Näin ollen olisi seuran rahavarojen kartuttaminen lahjoitusten kautta, jotka annetaan sen käytettäväksi sen yleisiä tarkoituksia varten, erittäin tärkeitä, ja se tuntuu olevan melkein välttämätön seuran vastaisen tasaisesti kehittyvän toiminnan ehto. Jos tämä kehitys saa jatkoa häiriintymättä ja yhtä reippaasti kuin tähänkin asti, on seuramme työ kansanvalistuksen hyväksi kasvava sellaiseksi, ettei sillä ole niinkään vähän merkitystä kansamme kohottamisessa sivistyksessä ja hyvinvoinnissa ja sen voimien vahvistamisessa taistelua varten kansallisen olemassa olomme puolesta.

Niinkuin yllä jo on mainittu, on Kansanvalistus-seuralla hoidettavanaan erityisiä lahjoitusten ja pienempien lahjojen kautta syntyneitä rahastoja, joiden tarkoitus on osaksi sama kuin seurankin tehtävien tarkoitus, osaksi on mitä likimmässä yhteydessä sen kanssa. Näiden rahastojen synnystä, tarkoituksesta ja hoidosta tehdään selkoa seuraavassa.

H. ja K. Jaatisen rahasto. Talonpoika Heikki Jaatinen (synt. 1829, † 1879) Hiitolasta ja hänen vaimonsa Katariina († 1881) jättivät testamentin kautta Kansanvalistus-seuralle 10,000 markkaa pysyvällisenä rahastona hoidettavaksi, josta „annetaan korot vuosittain niille tai sille, joka tekee työtä kansantajuisten kirjain toimittamiseen eli muutoin kansan valistukseksi rakkaassa kotimaassamme.“ Rahat tulivat seuran kä-

siin vuonna 1882. Toimikunnan päätöksen mukaan käytetään vuosikorko seuran yleisten tarkoitusten toteuttamiseksi.

Elis Holmin rahasto. Vuonna 1881 kuolleen Pernajalaisen tilanomistajan, notarius Elis Holmin (synt. 1828) testamentissa muistettiin myös Kansanvalistus-seuraa, „jolla on suuri tarkoitus“, 2,000 markan suuruisella summalla, josta vuotuiset korot ovat seuran tarkoituksiin käytettävät. Summaa hoidetaan eri rahastona, ja pääoman korko luetaan seuran yleisiin tuloihin.

Kansanopistorahasto. Kansanvalistus-seuran juhla kokouksessa Jyväskylässä vuonna 1890 päätettiin, että seuran tulee ulottaa vaikutuksensa myös kansanopistoalalle ja edistää tämmöisten kansansivistyslaitosten syntymistä, jotka ovat järjestetyt kokouksen hyväksymän yleisen suunnitelman mukaisesti. Jotta seura tässä kohden voisi olla avuksi aineellisessakin suhteessa, pantiin toimeen rahankeräys seuran hallussa olevaa erityistä kansanopistorahastoa varten. Jyväskylässä kerättiin arpajaisten kautta Smk. 5,334: 45, jonka lisäksi lehtori P. J. Hannikainen lahjoitti rahastolle 700 markkaa, voiton erästä juhla kokouksen aikana pidetystä hengellisestä konsertista. Seuraavina vuosina karttui vielä lahjoja eri osista maata kaikkiaan Smk. 1,742: 70. Mitään enempiä apuja ei rahasto paha kyllä ole saanut vastaanottaa. Vuonna 1895 annettiin siitä kannatusapuna Uudenkirjon kansanopistolle Smk 664: 50 opetusvälineiden hankkimiseksi. Rahaston suuruus oli 1898 Smk 7,639: 40.

Kansanopistostipendirahasto. Kun Kansanvalistus-seuran ensimmäinen ja monivuotinen puheenjohtaja, kanslianeuvos Z. J. Cleve vuonna 1891 täytti 70 vuotta, annettiin hänelle kunnialahjana noin 1,000 markan suuruinen kerätty rahasumma hänen käytettäväkseen, mihin tarkoitukseen parhaaksi katsoi. Summan jätti kanslianeuvos Cleve Kansanvalistus-seuralle rahaston perustamiseksi, josta korot ovat käytettävät stipendeiksi ensimmäisen seuran perustaman ja sen valvonnan alaisena olevan kansanopiston oppilaille. Rahastosta on vuoden 1893 jälkeen joka vuosi annettu 50 mk kahdeksi stipendiksi Huittisten kansanopistolle. Rahaston suuruus oli vuonna 1898 Smk. 1,135: 96.

Tammikuun 14 päivän rahasto on kallis muisto runoilija Z. Topeliukselta, jonka hyväntahtoisuudesta Kansanvalistus-seura on saanut iloita syntymästään saakka. Tämä rahasto on sille antanut aihetta astua vaikutusosalalle, joka sille on uusi, mutta joka kuitenkin ei ole niinkään vieras sen omalle tarkoitukselle. Rahasto on perustettu niillä varoilla, jotka kunnialahjana annettiin Z. Topeliukselle hänen seitsemäntenäkymmentenä ensimmäisenä syntymäpäivänään 14 p. tammikuuta 1888 käytettäväksi hänen vapaan valintansa mukaan johonkin hyödylliseen tarkoitukseen. Seitsemän vuotta korkoa kasvettuaan jätettiin summa silloin 10,180 markan suuruisena, tammikuun alussa v. 1896 Kansanvalistus-seuralle sen omaisuutena hoidettavaksi ja käytettäväksi seuraavien perusteiden mukaan:

1) Pääoma muodostaa nyt ja vastedes pysyvään rahaston, joka kutsutaan *Tammikuun 14 päivän*

rahastoksi, ja voi korkosäästöjen ja lahjoitusten kautta kasvaa suuremmaksi.

2) Koroista annetaan vuosittain 14 p. tammikuuta vuodesta 1896 alkaen neljä muistolahjaa — mahdollisesti useampiakin — jokainen 100 markan suuruinen, varattomille, vanhoille, ansiokkaille, suomea tahi ruotsia puhuville mies- tai naisopettajille, jotka yksityis- tahi yleisissä kouluissa ovat antauneet kristillisen kansanvalistuksen palvelukseen eivätkä ennen ole tulleet palkituiksi millään julkisella tavalla.

3) Näitä muistolahjoja ei saa hakea, vaan ne annetaan jäävittömän ilmoituksen ja todistuksen nojalla Kansanvalistus-seuran nimessä ja yhdessä kiitoskirjeen kanssa.

4) Jos Kansanvalistus-seura hajoaisi tahi olisi sitä mieltä, ettei se enää voi hoitaa tätä rahastoa, siirrettään se kaikkine silloisine varoineen Suomen Koulutoimen ylihallituksen hoidettavaksi, jotta se edelleenkin samoilla ehdoilla, saman nimisenä ja samalla tarkoituksella kuin ennenkin antaisi kansalaisten tunnustuksen huomaamatta jääneelle hyödylliselle elämäntyölle.

Erityisessä kirjelmässä esitti lahjoittaja rahaston perustamisen syyt ja antoi lähempiä määräyksiä kunnialahjojen jakamisesta.

Viime vuonna sai rahasto pääasiallisesti Topeliuksen kahdeksannen kymmenennen ensimmäisen syntymäpäivän aikana ja hänen vähän myöhemmin tapahtuneen kuolemansa johdosta hänen muistonsa kunnioittamiseksi vastaanottaa lahjoja useilta yhdistyksiltä ja yksityisiltä henkilöiltä maassamme. Näitä lisävaroja tuli

yhteensä Smk. 3,883: 48. Rahaston suuruus oli viime vuoden lopulla Smk. 14,872: 10. Rahaston näin kartuttua saattoi seura jo 14 päivänä tammikuuta tänä vuonna jakaa kuusi kunnialahjaa entisten neljän asemesta.

Seuraavat henkilöt ovat tähän asti saaneet palkintoja Tammikuun 14 päivän rahastosta: Kyläkoulun opettaja Erik Olin (Uusikaarlepyy, Soklotinkylä), kiertokoulunopettaja Miina Aalberg (Kalvola), kyläkoulunopettajatar Sanna Wassberg (Munsala, Harjuksela), lastenopettaja Maija Kaisa Jernqvist (Kangasala, Turvalo), kiertokoulunopettaja Juho Sundman (Halikko), lastenopettaja Sofia Maria Arvolander (Mustasaari, Vikby), opettajatar Kaisa Pyhäluoto, „Hakalan mummo“ (Pyhäjoki, Lampinsuu), opettajatar Wilhelmina Holm (Vaasa), pyhäkoulunopettaja Juhana Tynkkynen (Sääminki, Kosola), lastenopettaja Anna Kaisa Peura (Teuva), lastenopettaja Lena Sofia Berggren (Porvoo, Prestgårdsbacken), kiertokoulunopettaja Tuomas Vappula (Laihia), lastenopettaja Reetta Esko (Seinäjoki), lastenopettaja Wilhelmina Ring (Uusikirkko, Männäinen), leskirouva Sofia Antoinette Forsell (Helsinki), koulumestari Matti Antinpoika Granlund (Wöyri), kiertokoulunopettaja Pekka Laukkanen (Kerimäki), lastenopettaja Liisa Juhontytär Pikkutupa (Karijoki), torpparintytär Johanna Qvickroth (Eura) ja lastenopettaja leskirouva Klara Wohlhalt (Tampere).

Pynnisen rahasto. Vuonna 1894 päätti Kansanvalistus-seura perustaa erityisen rahaston siinä tarkoituksessa, että sen kautta suuremmassa määrässä kuin ennen lahjoittamalla sopivaa kirjallisuutta kansakirjas-

toille edistettäisiin niiden syntyä ja jatkuvaa kehitystä maassamme. Rahastoa piti kutsuttaman Suomen kirjasto-aatteen virittäjän Juho Pynnisen mukaan (synt. 1818 Antreassa, † 1864 Wiipurissa, jossa hän 1845 oli perustanut maamme ensimmäisen varsinaisen kansakirjaston). Perusrahoiksi lahjoitti tohtori O. Toppelius rahastoon 1,000 markkaa, ja vähän aikaa sen jälkeen sai se tehtaanisäntä F. Idestamilta vastaanottaa 4,000 markkaa ja Wiipurin kauppapalvelijain seuralta 450 markkaa, voiton eräistä tätä tarkoitusta varten toimeenpannuista arpajaisista. Kun seura samaan aikaan sai 1,000 markkaa testamenttilahjoituksena kauppa-apulaiselta Johan Pöksyläiseltä „käytettäväksi kansakirjastojen perustamiseen“, ja sitten vuosi sen jälkeen vielä kaksi testamenttilahjoitusta, nimittäin 1,000 markkaa Heinolan lukkarilta J. Saleniukselta ja 2,000 markkaa Pieksämäkeläiseltä talonpojalta A. Häyriseltä, päätti toimikunta, että nämäkin rahat ovat yhdistettävät rahastoon. Edelleen saatiin tähän tarkoitukseen vuonna 1896 lahjana Kansanvalistus-seuran Turun haaraosastolta Smk. 1,471: 50 osaston toimeenpaneman keräyksen tuloksena ja senaattori L. Mecheliniltä 400 markkaa. Jotta rahasto voisi antaa suurempaa merkitystä seuran vaikutukselle tähän suuntaan, päätti seura, että korot liitetään pääomaan, siksikun se on noussut 20,000 markkaan. Silloin on seura tilaisuudessa jakamaan rahaston varoilla vuosittain ainakin kahdellekymmenelle kirjastolle viidenkymmenen markan arvoisen kirjalahjan kullekin. Rahaston suuruus oli vuonna 1898 Smk. 11,783: 54. Vuonna 1899 on rahastoon

vielä lisätty ylempänä mainittu tilallisen Gabr. Paunosen antama 2000 markan lahjoitus.

Antti ja Eva Ahlströmin rahasto. Miesvainajansa kauppaneuvos Antti Ahlströmin muistoksi teki rouva Eva Ahlström kahdentenakymmenentenäviidenä hääpäivänensä 25 p. syyskuuta 1896 melkoisia lahjoituksia, ja m. m. sai Kansanvalistus-seura silloin 25,000 markkaa erityisenä rahastona hoidettavaksi seuraavan ohjeen mukaan:

„Kansanvalistus-seuran tulee käyttää lahjoitetun rahaston korkoja niin, että köyhempien kuntain, kyläin tai yksityisen toimeenpanemille kansakirjastoille vuosittain annetaan sopivia kirjoja viidenkymmenen markan edestä, sillä ehdolla, että kirjaston toimeenpanijat yhtä suurella rahamäärällä kirjastoa kartuttavat“.

Tämän määräyksen mukaisesti jaettiin vuonna 1898 kahdellekymmenelleviidelle kansakirjastolle kirjoja 1,250 markan arvosta. Rahaston suuruus oli viime vuoden lopulla Smk. 26,042: 91.

Lindemanin rahasto. Huhtikuun 19 p:nä 1899 sai seura haltuunsa 10,000 markkaa, jonka summan puoliset apteekkari Turussa Kaarle Lindeman ja hänen vaimonsa Maria Lovisa († 19 p. Huhtik. 1898) olivat seuralle määränneet testamentissa 9:ltä Huhtik. 1875 pysyväiseksi rahastoksi, jonka korot käytetään kristillissiveellisen kansanvalistuksen hyväksi Suomessa.

Käy työhön.

On koti kallis, pyhä sekä kallis,
Jos köyhän on se taikka rikkahan.
Ei orjuuteen, ei sortoon sitä sallis,
Se lahja lempeän on Jumalan.
On rauhan valkama ja onnen suoja
Ja suurten töiden, aatoksien luoja.

On veljyt armas. Kuka hennoo ryöstä
Pois paheen tielle oman veljensä?
Hän eikö silloin kotikultaa ryöstä.
Hän eikö ryöstä lasta äidiltä?
Ja isänmaalta miehen työn ja tarmon —
Ja itseltänsä taivaan Isän armon? —

Pyhempi kotia on isänmaa
Ja yksilöä kalliimpi on kansa.
Kuin taikavoimalla ne innostaa
Ja kutsuu työhön, työhön puolestansa,
Puolesta hyvän sekä oikean
Uhkaissa vaaran suuren, valtavan.

Elämän taistelua ankaraa
Ei kansa veltto, hekkuvoiva kestä,
Mut kansaa raitista ja valvovaa
Edistymästä myrskysäät ei estä.
Se kestää vaivat, kestää vaaratkin,
Sen murheet vaihtuu viimein iloihin.

Käy työhön siis ja liity taisteluun!
 Jumalan siunaus on työllä tällä.
 Se lailla kuulun, kumman kuumepuun
 Karkoittaa kuolon kauhut elämällä,
 Ja ilo elpyy, tavat puhdistuu,
 Ja kansa nousee, varttuu, jalostuu. —

Ei yksin aikaa varten tehdä työtä,
 Vaan ijankaikkisuutta varten myös.
 Päämäärä suuri kesken synnin yötä
 Kangastuu meille raittiuden työss'.
 Se työ se tähtää ijankaikkisuutta,
 Se rakentaapi kaupunkia uutta.

Sit' uutta kaupunkia, jok' ei loista
 Valolla päivän, mutta Kristuksen.
 Ja joll' on perustusta kaksitoista,
 Ja jalokivestä on jokainen.
 Ja kahdestoista niistä on ametisti,
 Se merkitsee: elää raittihisti.

Siis lämpömielin työhön e'estä Suomen,
 Edestä kotien ja veljien,
 Meissä että ijankaikkisuuden huomen
 Näkisi ametistit Kristuksen.
 Siis työhön kaikki! Tämä on pyhää työtä,
 Jumalan siunaus on sillä myötä.

Irene Mendelin.

Kansanvalistus-seuran toimikunta.

Niinkuin Kansanvalistus-seura itse aina pysyy, vaikka jäsenet vaihtelevat, niin edustaa seuraa ja hoitaa sen asioita toimikunta, vaikka se neljännesvuosisadan kuluessa on ollut vielä perinpohjaisempien muutosten alaisena kuin itse seura. Suhteellista pysyvääisyyttä seuran toimikunnassa kuitenkin turvaavat säännöt sen kautta, että toimikuntaa uudistetaan ainoastaan seuran juhlakokouksissa, siis kolmen vuoden väliajalla, mutta silloin koko toimikunta onkin uuden vaalin alainen. Tämä sääntö, jonka kautta äkillinen mullistus kyllä on mahdollinen, kuitenkin ei ole vielä koskaan yhdellä kerralla antanut aihetta suuriin muutoksiin. Joskus on koko toimikunta pysytetty entisellään, enemmiten on joku tahi varsin harvat toimikunnan jäsenistä muutettu. Mutta vaikk'ei milloinkaan mitään suurta muutosta ole tapahtunut, on ajan pitkään kuitenkin niin monta vaalia tapahtunut, että enää ei ole yhtäkään jälellä siitä toimikunnasta, joka alkuaikoina seuran asioita hoiti.

Seuran ensimmäinen toimikunta valittiin vuonna 1874 lokakuun 30 päivänä. Silloin esimieheksi tuli kasvatusopin proessori kanslianeuvos *Sak. Joakim Cleve* ja jäseniksi jumaluusopin proessori *A. F. Granfelt*, tilastollisen toimiston johtaja toht. *K. F. Ignatius*, historian proessori *Yrjö Koskinen*, kasvitieteen dosentti *J. P. Norrlin* ja pastori *E. V. Petterson*. Varajäseniksi valittiin tohtori *Otto Donner*, dosentti *Julius Krohn* ja fysiologian

Anton Fredrik Alberg.

On syntynyt v. 1846, tullut ylioppilaaksi 1863, fil. kandidaatiksi 1868, suomenkielen kääntäjäksi senaatissa ja ylimäär. unkarin kielen lehtoriksi yliopistossa 1881. „Antti Jalava“ on tunnettu suomalaisuuden harrastaja ja sanomalehtimies. Hän on julaissut teoksia Unkarin maasta ja kansasta ja Unkarin kieliopin. Kansanvalistus-seuran nyk. varaesimies.

proessori *Konr. Hällsten*. Sihteeriksi määräsi toimikunta maisteri *Jaakko Päivärinnan*, jolle sellaisena tuli sija ja sananvalta toimikunnassa.

Tämä toimikunta sai tehtäväkseen alusta järjestää seuran työ ja panna perustuksen sen toiminnalle, joka ei suinkaan ollut mikään vähäinen asia. Seuraavana vuonna 1875 pidettiin seuran ensimmäinen juhlakokous yhteydessä Jyväskylän seminaarin vuositutkinnon kanssa, jolloin entinen toimikunta jäi muuttumatta, ainoastaan proessori Granfeltin sijaan, joka Helsingistä muutti pois, valittiin toinen, lääketieteen proessori *Otto Hjelt*. Kaiken sen aikana oli esimiehenä proessori *Sak. Cleve* ja varaesimiehenä prov. *Yrjö Koskinen*. Rahastoa hoiti ensimmäisenä vuonna tohtori *K. F. Ignatius*, mutta sitten, kun proessori *O. Hjelt* tuli toimikunnan jäseneksi, uskottiin tämä toimi hänelle.

Myös juhlakokouksen jälkeen 1878 toimikunta pysyi tärkeässä määrin muuttumatta, jos muutoksiakin tapahtui. Esimies ja varaesimies olivat samat kuin ennen, ja alussa rahaston hoitajakin, mutta kun proessori *O. Hjelt* vaalikauden kuluessa muutti pois Helsingistä ja erosi toimikunnasta, annettiin rahavarojen hoito proessori *J. Krohnille*. Vuonna 1878 syksyllä erosi myös seuran sihteeri *J. Päivärinta* ja sama mies, joka vielä nyt on siinä toimessa, astui hänen sijaansa. Vaalissa jäivät pois uudesta toimikunnasta herrat *Norrlin*, *Petterson* ja varamies *O. Donner*. Sijaan tulivat entiset varamiehet *Hällsten* ja *Krohn* ja uusiksi varamiehiksi proessori *Fr. Perander* ja maisterit *A. Almberg* ja *F. W. Rothsten*.

Tärkein tapahtuma seuran elämässä tämän toimikunnan ajalla on, että pantiin laulujuhlat alkuun seuran juhlakokouksien yhteydessä ja myös seuran kalenterin ensimmäisen vuosikerran ilmestyminen. Näitä toimia sai jatkaa juhlakokouksessa 1881 valittu toimikunta. Silloin seuran ensimmäinen ja kokenut esimies *Sak. Cleve* luopui, koska muutti Helsingistä pois. Sijaan valittiin proessori *J. Krohn*. Hänen sijaansa tuli toimikuntaan entinen varamies *Almberg* ja *O. Hjeltin* sijaan proessori *J. R. Danielson*, joka vuoden ajan hoiti rahastonhoitajan tointa. Uudeksi varajäseneksi tuli proessori *J. A. Palmén* *F. W.*

Otto Edvard August Hjelt.

Syntynyt v. 1823, ylioppilas 1839, fil. tohtori 1847, patologisen anatomian ja valtiolääkeopin provessori 1859, täysinpalvelleena saanut virkaeron 1885, jolloin sai arkiaatterin arvonimen. Julaissut suuren joukon tutkimuksia ja teoksia lääkeopin ja luonnontieteen sekä niiden historian alalta. Toiminut kirkollisissa ja yhteiskunnallisissa luottamustoimissa. Kansanvalistus-seuran ent. rahastonhoitaja.

Rothstenin sijaan. Varaesimies oli alussa edelleen Yrjö Koskinen, mutta kun hän 1882 tuli senaattiin, jätti hän sen toimen ja sijaan sai astua K. F. Ignatius.

Juhlakokouksessa 1884 jätti J. Krohn esimiehyiden ja esitti, että hänen sijaansa valittaisiin kunn. neuvos A. Meurman, joka myös tapahtui. Sen jälkeen ja tähän asti, ei kuten tiedetty, ole esimiestoimessa enää muutosta tapahtunut. Varaesimiehenä oli uuden hoitokauden alussa edelleen Ignatius, kunnes 1885 erosi senaattoriksi tultuaan. Silloin valittiin hänen sijaansa A. Almberg, joka sinä on pysynyt tähän asti. Krohn oli esimiehenä hoitanut rahastoakin edellisellä hoitokaudella kaksi vuotta, koska kukaan muu toimikunnan jäsen ei siihen suostunut, ehdolla, että kaikissa raha-asioissa varaesimies (Ignatius) hoitaisi esimiehen tointa ja kirjoittaisi rahamääräysten alle. Kassöörin toimessa pysyi hän edelleen kuolemaansa asti 1888. Muita muutoksia ei tällä kertaa toimikunnassa tapahtunut, kuin että provessori J. Forsman tuli vars. jäseneksi ja provessori Edv. Hjelt varajäseneksi, toimikunnasta luopuneen J. A. Palménin ja F. W. Rothsteinin sijaan.

Juhlakokouksessa 1887 oli valittava jäsen K. F. Ignatiuksen sijaan ja siksi tuli provessori E. G. Palmén; samoin oli valittava varajäsen 1884 kuolleen F. Peranderin sijaan ja kun myös provessori Danielson jäi pois, valittiin uusiksi varajäseniksi opettajat Helsinkiin äsken muutetussa suomalaisessa normaalikoulussa A. Genetz ja K. Ervast. Virkamiehistössä tapahtui se muutos, että 1888 provessori Edv. Hjelt, seuran ens. rahastonhoitajan O. Hjeltin poika, sai rahaston hoitoonsa. Sen jälkeen ei 11 vuodenajalla seuran virkamiehissä mitään muutosta ole tapahtunut.

Vuonna 1890 tapahtui se tärkeä sääntöjen muutos että toimikunnan vakinaisten jäsenten lukumäärä lisättiin 5:stä 7:ksi. Tämä seikka ja se että Krohn-vainajan ja Ervastin sijaan oli valittava uusia jäseniä, teki että toimikuntaan tuli paljo uusia lisävoimia. Siten valittiin uudeksi varsinaiseksi jäseneksi prov. El. Aspelin, Genetz siirtyi varajäsenestä vakinaiseksi ja uusiksi varajäseniksi tulivat toht. K. Krohn, J. Krohnin poika, toht. A. W. Streng ja maist. A. H. Kallio.

Kaarle Emil Ferdinand Ignatius.

Tilastotieteen tutkija ja virkamies, syntynyt v. 1837, ylioppilas 1855, fil. kandidaatti 1860 ja liseniaatti 1862. Työskenneltään kotimaisen historian alalla, tuli hän 1868 Suomen tilastollisen toimiston väliaikaiseksi johtajaksi ja kahta vuotta myöhemmin vakinaiseksi. Siirrettiin 1885 senaatin kamaritoimituskunnan päälliköksi, jossa virassa vieläkin on. Kirjoittanut „Suomen maantieteen kansalaisille“. — Ollut Kansanvalistus-seuran rahastonhoitajana ja varaesimiehenä.

Juhlakokouksessa 1898 ei tapahtunut mitään muutosta. Kolme vuotta sen jälkeen oli maist. Kallio kuollut ja provessori A. Genetz ilmoitti eroavansa. Silloin valittiin K. Krohn varsinaiseksi jäseneksi ja uusiksi varajäseniksi tulivat provessorit J. R. Danielson joka ennenkin oli ollut toimikunnan jäsen, ja E. N. Setälä.

Olemme siten luetelleet kaikki, jotka lyhemmän tai pitemmän ajan ovat Kansanvalistus-seuran toimikunnassa vaikuttaneet. Joukossa ei ole monta outoa nimeä niille, jotka ovat olleet tilaisuudessa seuraamaan sitä sivistystyötä, joka kaikilla aloilla maassamme parin viime vuosikymmenen ajalla on tapahtunut. Kansanvalistus-seura on heille ollut pieni toimi, jota he ovat vaalineet tulevaisuuden varalle. Vähitellen seura on heidän hoidossaan kasvanut, vähitellen vahvistunut. Mitä se on saanut aikaan tällä ajalla, ei kuulu tämän kirjoituksen alaan. Tunnustakaamme kuitenkin suoraan, että vähän on aikaan saatu verraten siihen, mitä seuran nimestä ja ohjelmasta päättäen voisi toivoa. Mutta aivan ilman merkityksettä sen toimi ei ole voinut olla. Siksi seuralla on ollut liian hyviä, liian kykeneviä avustajia ja kannattajia. Ja jos seuraa edelleen kannatetaan niin kuin tähän asti, jos maamme parhaita lapsia saadaan liittymään hoitokuntana sen ympäri edelleenkin, seuran yhä karttavat kirjavarat, sen eri tarkoituksiin kootut pääomat, sen järjestetyt haaraosastot, ne muut vaikutusmuodot, joita se on keksinyt valistuksen edistämiseksi ja alkanut toteuttaa, ne yhä paremmalla menestyksellä nopeammin kuin nyt kuluneella ajalla, jolloin kaikki oli uutta ja vasta keksittävä, tuottavat tuloksia

Ja kerran laulus synnyinmaa
Korkeemman kaiun saa,

ennustaa runoilija, ja hänen ennustuksensa on ruvennut käymään toteen. Kansanvalistuksen avulla ja juuri Kansanvalistus-seurankin myötävaikutuksella se tapahtuu, ei ainoastaan verrannollisesti, vaan sanasta sanaan.

Kansanvalistus-seuran kustannusliike.

Kun Kansanvalistus-seura syksyllä v. 1874 sai ensimmäisen toimikuntansa, ei ollut perustajien puolelta paljon valmistettu seuran vastaista toimintaa varten. Rahavaroja oli korkeintaan parituhatta markkaa eli sen verran kuin kesäkuun 12 p:n, jolloin seuran perustava kokous pidettiin Jyväskylässä, ja syyskuun 26 p:n välillä, jolloin toimikunnan vaali tapahtui, oli ennähtänyt karttua jäsenmaksuja. Jäsenmaksuista tuli seuran sääntöjensä mukaan toimittaa vastine kirjoissa, mutta käsikirjoituksia ei ollut tiedossa, jonka tähden toimikunnan ensi tehtäväksi tuli hankkia niitä. Eräs lehtori Laurénin tarjooma ruotsinkielinen käsikirjoitus „Kuinka Suomen kansa tuli lukutaitoon“ oli ensimmäinen, joka laskettiin painoon, ja sen toimikunnan jäsen pastori V. Petterson mukaili suomeksi. Jatkoksi ottivat toimikunnan jäsenet provessorit Yrjö Koskinen ja A. F. Granfelt kirjoittaaksensa kumpainenkin vihkonsa ja sihteeri maisteri Jaakko Päivärinta aloitti valmistaa maantieteellistä kertomusta Norjasta. Vuonna 1875 siten painosta julkaistiin yksi Yrjö Koskisen laatima pieni vihkonen „Rikkaudesta“ ja kaksi lyhyttä kansantajuista esitystä kristillisen uskontotieteen alalta, A. F. Granfeltin kirjoittamia. Päivärinnan kirja valmistui vasta seuraavana vuonna, vaikka sekin täytyi lukea seuran toimituksien ensimmäiseen vuosikertaan. Vielä painettiin v. 1875 kaksi vihkosta Jyväskylän lehtorin K. J. Högmanin „Valosta“ ja A. E. Forssellin „Suomen valti-oikeus“, joista jälkimäinen jo luettiin toimituksien toisen vuosikerran ensimmäiseksi vihkoksi. Siten oli ensimmäinen perustus laskettu Kansanvalistus-seuran kirjainkustannusliikkeelle.

Kansanvalistus-seura oli esiintynyt maailmaan paljo lupaavalla ohjelmalla ja siitä toivottiin hyvin arvokasta apua taistelussa valistuksen hyväksi. Sentähden toimikunta heti alussa päätti valmistaa sellaisen ohjelman seuran kustannusliikkeelle, että sen julkaisut aikaa myöten muodostaisivat kylläkin arvokkaan kokoelman kirjoituksia tietopiirin eri aloilta. Osa päätettiin julkaistavaksi pieneen 8:0 kokoon, joka kirjoitus erikseen myytäväksi, ja niin että hinnat saisi vapaaksi määrätä kunkin teoksen laajuuden mukaan. Sen rinnalla aloitettiin erityinen suurikokoinen kuvallinen sarja „Maantieteellisiä kuvaelmia“, jonka ensimmäinen vihko „Norja,“ kuten jo on mainittu, ilmestyi toimitus-sarjan ensimmäisessä vuosikerrassa.

Kun tarkastaa seuran alkuaikoina toimittamia julkaisuja, huomaa helposti, että ne ovat toimitetut järkevän suunnitelman mukaan. Paitsi että maantieteellistä sarjaa jatkettiin, ilmestyi jo toisena vuonna niin arvokas teos kuin Wänrikki Stoolin tarina suomennos, ensi kerran täydellisenä, seuran kirjojen joukkoon ja sen ikäänkuin täydennykseksi K. F. Kivekkään kirjoittama „Suomen sota 1808—1809.“ Jo mainittu „Suomen valtio-oikeus“ oli aineensa puolesta erinomaisen hyvin valittu. Ja sen lisäksi valmistettiin täydellinen ohjelma aikeessa olevaa luonnontieteellistä kirjasarjaa varten toimik. jäsenen proffessori K. Hällstenin toimesta. Siitä sarjasta ilmestyi painosta ens. vuosikerrassa „Walosta“, toisessa P. Norrlinin „Kuvia kasvikunnasta I Kukista“ ja neljäntenä vuonna proffessori A. Palménin „Ruumiin elimistä“. Hrat Norrlin ja Palmén olivat siihen aikaan seuran toimikunnan jäseniä. — Sen lisäksi näyttää olleen ajateltuna joku lainopillinen sarja, josta jo mainitun Suomen valtio-oikeutta käsittävän vihkon lisäksi ilmestyi neljänteen vuosikertaan A. Meurmanin „Veroista Suomessa,“ mihin pari vuotta myöhemmin liittyi saman kirjoittajan „Maatilojen yleiset rasitukset.“ — Vielä on jällellä eräs tärkeä puoli alkavan seuran vaikutuksessa. Kuuluuttamalla palkintokilpailun tuli seura tilaisuuteen toimituksiansa joukkoon liittää P. Päivärinnan kertomuksen „Elämäni“, joka on luettava tämän kirjailian parhaiten onnistuneiden kynätuotteiden joukkoon.

Näin oli seura aloittanut kustannustoimensa kirjalliselta kannalta hyvin lupaavilla enteillä. Taloudellisesti ja asioimiskannalta nähden seuran johto sen sijaan oli puutteellisempi. Alkuvuodet ovat joka asioimisyrityksessä vaikeimmat, perustamiskustannukset nielevät varoja, jotka vasta vuosien päästä saadaan takaisin ja kokemattomat yritteliät saavat maksaa kalliit oppirahat. Ja nämä oppirahat kävivät Kansanvalistus-seuralle sitä kalliimmiksi, kun sen johtoon ei otettu ketään kirjainkustannusliikkeen teknillistä puolta tuntevaa henkilöä. Luotettiin liian paljon ainoastaan aatteen voimaan, intoon ja harastukseen. Liikepääomaksi kyllä ensi vuosina kerättiin seuralle lahjaksi parikymmentätuhatta markkaa, jonka ohessa kahdena ensimmäisenä vuotena vakinaisten jäsenten maksuina kertyi yli 8,000 markkaa. Vuosijäsenmäärä oli myös alussa lupaava; seuran toisena vuotena suorittivat vuosimaksunsa kolme markkaa yli 5,000 jäsentä. Mutta tästä menestyksestä houkuteluna toimikunta ei noudattanut tarpeellista varovaisuutta. Toisena vuosikertana jäsenkirjoina levitettiin enemmän kirjallisuutta kuin järkevä ekonomia olisi sallinut, josta yleisön vaatimukset kasvoivat ylen määrin. Jo kolmantena vuotena täytyi supistaa jäsenkirjojen määrää ja neljäntenä vuotena vielä enemmän. Toisena vuotena annettiin 8 markan jäsenmaksusta 5 viikkoa, joidenka yhteenlaskettu kirjakauppahinta teki S:mk 5:75. Kolmantena vuotena annettiin neljä viikkoa S:mk 4:75 arvosta ja neljäntenä vuotena ainoastaan kolme viikkoa S:mk 3:75 arvosta. Kun vielä seuran kirjainlevitystoimi antoi syytä muistutuksiin, vihkot eivät ilmestyneet oikealla ajalla, tilaukset suoritettiin hitaasti ja kysymyksiin saatiin liian kauan odottaa vastausta, niin se taantuminen, jommoista jokainen uusi yritys joku aika perustamisensa jälkeen saa kokea, tuli hyvin ankaraksi. Jäsenluku väheni niin, että se kolmantena vuotena oli 4,200 ja neljäntenä 3,600, josta 800 maksua suoritettiin vasta tilivuoden loputtua. Kun sitä paitsi karttuneet varat olivat vähissä, niin rahasto oli neljännen vuoden tilinpäätöksen aikana miltei tyhjä.

Nämä asianhaarat tietysti tuntuvasti vaikuttivat seuran kustannusliikkeen seuraavaan kehitykseen. Lisäksi tuli vielä, että

seura juuri tähän aikaan sai antaa asiansa uuden sihteerin hoitoon, joka ainoastaan vaillinaisesti tunsi, mitä periaatteita ennen oli koetettu kustannusliikkeessä noudattaa. Häneen, samoin kuin koko toimikuntaan, vaikutti masentavasti seuran taloudellinen ahdinkotila ja se, että yleisön luottamus seuraan silmännähtävästi oli vähentynyt. Päätettiin noudattaa seuran taloudessa ankara rinta varovaisuutta ja siten hiljaksen kehittää sen vaikutusta, kunnes seura tulevaisuudessa uudestaan voimistuisi.

Toisellakin tavoin koetettiin saattaa seuran taloutta varmemmalle pohjalle. Seuran tähän asti voimassa olleissa säännöissä oli määräys, että kaikki kirjat, mitkä seura painatti levitettäisiin jäsenien kesken, mutta seuran julkokokouksessa 1878 muutettiin tähän kuuluva pykälä sillä tavoin, että seura valtuutettiin jäsenkirjojen painatuksen ohella harjoittamaan muutakin kustannusliikettä. Tämän muutoksen merkitys on seuran koko seuraavalle kehitykselle ollut suuri. Sen sijaan, että se entisen määräyksen mukaan oli pakotettu sovittamaan kustannusliikkeensä niin ahtaisiin rajoihin, ettei sen ollut sallittu vuodessa painattaa enempää uutta kirjallisuutta kuin mitä saattoi antaa kolmen markan jäsenmaksun vastineeksi, sillä nyt oli mahdollisuus laajentaa liikkeensä tällä alalla niin paljo, kuin asianhaarat ja varat vain sallivat, ja tällaisen laajaperäisemmän kustannusliikkeen turvissa onkin paljo helpompi hoitaa erityisenä haarana sentapaisen kirjasarjan julkaisemista kuin seuran ensimmäinen toimikunta oli suunnitellut seuran varsinaiseksi tehtäväksi.

Eräs vaikeus, joka paljo vaikutti siihen, ettei seura enää 1879 vuoden jälkeen tarkkaan pysynyt ensimmäisessä ohjelmassaan, mitä seuran toimitussarjaan otettavien julkaisujen sisältöön tulee, oli varmaan se, että kolmesta markasta voi painattaa niin vähän, kun ajatellaan, että joka kirjoituksen tulee ilmestyä kirjamuodossa eikä lyhykäisenä aikakausikirjoituksena, kuten olisi ollut mahdollista, jos seuran julkaisusarjaa olisi järjestetty ilmestyväksi esimerkiksi „Kyläkirjaston“ tapaisina vihkoina. Kun saa vuodessa julkaista ainoastaan kolme, neljä tahi viisi vihkoa eikä muuta mitään, ja kaikkien niiden tulee olla alkuperäisiä, on hyvin vaikea saada käsikirjoitukset valmistumaan

oikeaan aikaan, joko tulee niitä yhtäkkiä liian monta, tahi ilmestyy liian pitkä väliaika, jolloin tilatuista kirjoituksista ei yksikään ota valmistuakseen. Suuremmissa kustannusliikkeissä, jonka käytettäväksi yhtäkkiä useammat kirjailijat valmistavat käsikirjoituksia, on paljo helpompi valvoa kirjoitusten tasaista julkaisemista, niin että tilaajille — seuran jäsenille — vuosittain samasta jäsenmaksusta käy levittäminen yhtä monta painettua arkkia, niinkuin säännöllinen asioimistoimi vaatii.

Tämän vaikeuden seuran päätös juhlapöytäkokouksessaan 1878 tahtoi korjata, mutta kun varat eivät sallineet seuran silloin vielä suurensakaan määrässä julkaista kirjallisuutta toimituksien sarjan ulkopuolella, sen käytännöllinen merkitys toistaiseksi tässä suhteessa ei ollut suuri. Se kuitenkin pani seuran tilaisuuteen laajentamaan tointaan sillä tavoin, että nyt alettiin julkaista toimitussarjan ulkopuolella suomenkielisenä „Kansanvalistus-seuran Kalenteria“, joka siitä pitäen on säännöllisesti vuosittain ilmestynyt ja saavuttanut melkoisesti suuremman leviämisen kuin seuran muut vuotaiset julkaisut. Sen ensimmäistä vuosikertaa 1881 painettiin 6,000 kapp ja se loppui kesken. Seuraava vuosikertaa painettiin 8,000 kapp. joka oli riittävä määrä, mutta, kun 1883 koetettiin lisätä painosta 10,000 kappaleeksi, jäi niin paljo myymättä, että seuraavana vuonna täytyi taas palata entiseen määrään 8,000 kapp. Sitten pysyttiin muutamia vuosia siinä määrässä. Vuosikertaa 1886 painettiin 8,300 kapp. 1887 9,000, 1888 9,100, 1889 9,000, 1890 9,400, 1891 10,400, 1892 11,400; seuraavana vuonna oli köyhemmät ajat, niin että 1893 v. Kalenterin painos supistettiin 10,000 kappaleeksi, joka silloin olikin riittävä määrä. Vuosikertaa 1894 painettiin 12,000 kapp., 1895 14,000, 1896 15,450, 1897 17,600, 1898 20,000 ja 1899 22,000. Ylipäänsä ovat Kalenterien vuosikerrat myydyt hyvin, niin että ainoastaan vähäpätöinen jäännösvarasto on säästynyt seuraaviin vuosiin. Tärkeimmän osan kalenterin toimituksella on, paitsi seuran sihteeri, alusta alkaen suorittanut proffessori *E. G. Palmén*.

Olemme hetkiseksi poikenneet pois seuran toimituksien sarjasta v. 1878 tehdyn päätöksen johdosta, mutta ennenkuin

Ernst Gustaf Palmén.

Vapaaherra E. G. Palmén on syntynyt 1849, tullut ylioppilaaksi 1866, fil. kandidaatiksi 1872, lisensiaatiksi 1876 ja Suomen, Venäjän ja pohjoismaiden historian provessoriksi yliopistoon 1884. Julkaissut historiallisia tutkimuksia ja ottanut lukuisilla kirjoituksillaan osaa useitten yleisten kysymysten käsittelyyn. Huomattavia ovat erittäinkin hänen tutkimuksensa Suomal. Kirjallisuuden Seurasta ja suomalaisuuden edistyksestä 1831—81, Viipurin läänin lahjoitusmaista, ja rautateistä. Ollut useilla valtiopäivillä. Kansanvalistus-seuran toimikunnan jäsen.

kerromme muusta sen johdosta tapahtuneesta seuran kustannustoimen laajennuksesta, täytyy meidän ensin jatkaa kertomustamme seuran „Toimituksien“ eli alkuperäisen kirjasarjan jatkosta. Syistä, joihin jo edellisessä olemme viitanneet, sitä ohjelmaa, joka alkuaan tehtiin sitä varten, ainoastaan vaillinaisesti ja epä-säännöllisesti jatkettiin. Parhaiten alkuperäistä ohjelmaa on noudatettu Maantieteellisten Kuvaelmien suhteen. Niitä oli seuran alkuvuosina ennättänyt ilmestyä 6 vihkoa, niin että Norjan ja Ruotsin kuvaelmat olivat täydellisesti ilmestyneet painosta ja Venäjältä kaksi vihkoa. Sen jälkeen ilmestyi vielä kaksi Venäjän vihkoa, mutta siihen teos pysähtyi ja Siperian suurin osa on vielä kertomatta. Sen sijaan on Europan eri maita käsitelty teoksen seuraavissa vihkoissa, joita yksi vihko on ilmestynyt vuosittain paitsi parina vuotena, jolloin joku matkakertomus on saanut täyttää maantieteellisen vihon sijan. Europan maista on vielä jällellä kertomatta Englanti, Saksa, Belgia, Itävallan suurin osa ja Turkki, Rumaania ja Serbia. Mitä Suomeen tulee, ei ole seura vielä synnyinmaastamme julkaissut maantieteellistä kuvaelmaa, mutta paraikaa on tekeillä Seuran kustannuksella ilmestyvä laajempi teos, joka on tarkoitettu tätä aukkoa täyttämään. Kansantieteellinen kuvakirja „Suomen suku“ koskee sekin tavallaan tätä alaa ja on ilmestynyt seuran maantieteellisessä sarjassa.

Mitä seuran toimituksien sarjassa julkaisemaan kirjallisuuteen muuten tulee, niin on siihen kuuluvina tähän asti ilmestynyt kaikkiaan 108 vihkosta. Sitä yhteiskunnallista sarjaa, joka aloitettiin Suomen valtio-oikeutta esittävällä vihkosella ja „Rikkaudesta“, on vuosien kuluessa jatkettu parilla verotusasiaa koskevalla vihkosella, ja kuuluvat siihen pari asevelvollisuutta ja sen tarkoitusta valaisevaa kirjasta, jotka tarkoittivat kansan tutustuttamista sen periaatteeseen, silloin kun se kansallinen asevelvollisuus, joka nykyään saanee oleellisesti muuttuneen muodon, vielä oli uusi; lisäksi tuli kirjanen raittiusliikkeestä ja esitykset Suomen perustuslakien sisällyksestä (*L. Mechelin*) ja niiden historiallisesta kehityksestä, sekä „Siirtolaisuudesta“. On tärkeitäkin yhteiskunnallisia aloja, joita ei vielä ole seuran toimituksissa kosketeltu, mutta jos aikaa ja tilaa sallitaan, niin ne varmaankin saavat seuran puolelta sen huomion,

Leopold Henrik Stanislaus Mechelin.

Maamme tunnetuimpia valtiomiehiä ja puhujia. Syntynyt v. 1839, ylioppilas 1856, lakitieteen tohtori 1873 ja „kameraali- ja politiaalainopin sekä valtio-oikeuden“ provessori 1874. Senaattorina 1882–1890. Toiminut uutterasti valtiollisissa, kunnallisissa ja taloudellisissa toimissa sekä valtiopäivillä. Hänen kirjoituksensa Suomen perustuslaeista ja Suomen valtio-oikeudesta ovat kaikille tutut.

minkä ansaitsevat. — Historiallista sisältöä ovat m. m. esitykset Suomen yhdistämisestä Venäjän valtakuntaan ja Viipurin läänin yhdistämisestä muun Suomen yhteyteen (*J. R. Danielson*), kertomus nälkävuosista 1860-luvulla ja esitys kirkollisesta taiteesta Suomessa keskiaikana. — Kasvatusoppia koskettelevat muutamat vihkot n. k. „Mitä kansanopisto tarkoittaa“ ja kansan kasvattamista koskee epäilemättä myöskin „Juho Pynninen ja kansakirjastot“. Uskonnollista ja kirkonhistoriallista sisältöä on neljätoista vihkoa, joista mainittakoon J. Krohnin „Suomen virsikirjan historia“, joka julkaistiin uuden virsikirjan johdosta. Vastuuisesti luonnontieteen alalla liikkuu kahdeksan vihkoa, n. k. „Maailman rakennuksesta“ ja „Hyödylliset ja vahingolliset linnut“, jonka ohessa semmoiset kirjaset kuin „Raudasta“ ja „James Watt ja höyrykone“ ovat luonnontieteen ja käytännöllisen alan rajalla. Puhtaasti käytännöllistä sisältöä ovat enemmiten pienet vihkoset, jotka koskevat m. m. puuhedelmien hoitoa, ruokasienien tunteista ja käyttämistä, marjojen käytäntöä taloudessa, lääkekasvien keräämistä, metsänhoitoa, postisäästöpankkia, „kudontamallia“ y. m. Kaunokirjallisuus on niukanlaisesti edustettu. Paitsi alussa julkaistut „Vänrikki Stoolin tarinat“ ja Päivärinnan „Elämäni“ ei siiher kuulu muuta kuin kokoelma kertovia runoelmia ja eräs suomennos vironkielestä „Oma tupa, oma lupa“, joidenka lisäksi voimme lukea kansanrunouden alalta pari kuvallista vihkoa suomalaisia satuja, esitys Kalevipoegin sisällyksestä ja „Kukkia Kantelettaren kaskilta“. Suomalaista kansatiedettä edustaa Johannes Häyhän „Kuvaelmia Itä-Suomalaisten vanhoista tavoista“, joista kuusi vihkoa tulee kuulumaan seuran julkaisuihin. Kuudes vihko tänä vuonna julkaistaan. Sen lisäksi tähän sopii lukea „Kuvia Raja-Karjalasta“ ja „Asunnot ja kansanelämä Suomessa“. Kun vielä mainitaan että seuran toimesta on ilmestynyt matkakertomuksia n. k. Nordenskiöldin, Livingstonen, Stanleyn ja Cookin matkoista, lie lukia pääkohdissaan päässyt jonkunmoiseen käsitykseen siitä, mitä Seuran toimituksien sarja sisältää ja missä hengessä se on toimitettu. Täydellisempi luettelo sarjan sisällöstä tavataan tämän kirjan ilmoitusosastossa.

Johan Richard Danielson.

Syntyi v. 1853 ja tuli ylioppilaaksi 1870, fil. kandidaatiksi 1876, lisensiaatiksi 1878 sekä yleisen historian provessoriksi yliopistoon 1880. Hänen teoksensa „Suomen yhdistäminen Venäjän valtakuntaan“, „Suomen sisällinen itsenäisyys“, „Viipurin läänin palauttaminen muun Suomen yhteyteen“, „Suomen sota ja Suomen sotilaat 1808—1809“ ovat tulleet kansalliskirjoiksi. Useilla valtiopäivillä edustanut yliopistoa. Kansanvalistus-seuran toimikunnan varajäsen.

Kansanvalistus-seuran toimituksia on enimmäen painettu 6,000 kapp. suomalaista painosta ja 1,500 kapp. ruotsalaista. Kun jäsenluku on ollut tavallista alempi on painosta joskus vähennetty. Siten on aina jäänyt melkoinen määrä kappaleita yli vuoden tarpeen, ja on niitä jälestäkin päin myyty sen verran, että muutamista kirjoista on täytynyt ottaa uudet painokset. Nykyään noin puolen tusinaa eri kirjaa on loppuun myyty.

Paitsi Kalenteria seura melkein samaan aikaan rupesi ajattelemaan muidenkin kirjasarjojen julkaisemista, joita ei enää levitettäisi jäsenmaksujen korvaukseksi. Vuonna 1883 ilmestyivät ensimmäinen ja toinen vihko seuran „Kansakirjastoa“, jonka jatkuminen kuitenkin on käynyt siksi hitaasti, että nykyään ei vielä ole ilmestynyt enemmän kuin kuusi siihen kuuluvaa osaa. Tähän kuuluvat kirjat ovat 1 & 2 markan maksavia ja enimmästä päästä nuorisoin luettavia, joten, jos sitä, niinkuin otaksuttavaa on, vastedes suuremmalla voimalla jatketaan, olisi sopiva pitää silmällä, että nimenomaan kansannuorisoin luettavaksi sopivia kirjoituksia siihen valittaisiin.

Vuonna 1880 julkaistiin seuran ensimmäinen nuottivihko autograafisessa painoksessa 1881. vuoden juhlakokouksen yhteyteen sovitettujen juhlalaulajaisten tarpeeksi. Kun sitten alkoi sarja seuran alkuunpanemien laulu- ja soittojuhlien, ensin yhteydessä juhlakokousten kanssa sittemmin tiheämmin, sai seura aihetta aloittamaan nuottikirjallisuudenkin julkaisemista sarjoitain. Ensimmäinen ilmestyi laulunuoottia, Nuottivarasto 1 ja 2, kaksi vihkoa 1884 vuoden juhlakokouksen varalle ja sitten N:o 3 ja 4 1887 vuoden juhlan varalle. Sittemmin lisääntyi sarja nopeammin ja on muutamia numeroita kokoelmaan lisätty ilmankin, että niiden julkaiseminen on ollut missään yhteydessä laulu- ja soittojuhlien kanssa. Seuran Nuottivarasto käsittää nykyään 35 eri numeroa laulunuoottia ja jakantuu erikois-sarjoihin Miesäänisiä lauluja, Sekäänisiä lauluja, Naisäänisiä lauluja ja Yksäänisiä lauluja. Huokeahintaisina nuottikokoelmina on näillä nuottikokoelmilla ollut merkityksensä laulunharrastuksen elvyttämässä kansassamme, ja vaikka viime aikana ilahuttava vilkkaukset on yksityisten kustantajien kesken ruvennut tulemaan

Pekka Juhani Hannikainen.

Syntynyt v. 1854, ylioppilas 1875. Fil. maisteriksi tultuaan toiminut opettajana, v:sta 1887 soitannon lehtorin virassa Jyväskylän seminaarissa, jonka vakinaiseksi lehtoriksi nimitetty 1893. Toimittanut useita laulukokoelmia ja sepittänyt suosittuja lauluja. Toimittanut painoon useimmat vihkokset Kansanvalistus-seuran nuottivarastosta. Laulun ihtajana seuran laulu- ja soittojuhlassa Tampereella 1888.

näkyviin tähänkin kirjallisuuden haaraan nähden, varmaankin on hyödyksi, että seurankin sarjaa edelleen jatketaan ja täydennetään. Tärkein apumies seuran nuottipainatustyössä on ollut nyk. Jyväskylän sem. lehtori *P. J. Hannikainen*.

Muutakin musiikkikirjallisuutta seura on laulu- ja soittojuhliensa johdosta saanut aihetta julkaista. Vuonna 1885 ilmestyi seuran kustantamana *A. F. Leander'in* Torvisoitannon oppikirja ja v. 1885 ilmestyi seuran Torvisävelmien partituurikokoelma I, jota sarjaa sitten on jatkettu niin, että kutakin seuran toimeenpanemaa laulu- ja soittojuhlaa varten on uusi osa ilmestynyt. Tämän rinnalla on seuran toimesta vielä painatettu „Torvisoittonuotteja viidelle äänelle“ ja Torviseitsikko 1897 ja 1898, jotka molemmat kokoelmat ovat niin toimitetut, että joka ääni on painettu erikseen. Siten on seura ensimmäisenä hankkinut maamme jo lukuisten torvisoitto kuntien varalle painettuja nuotteja, jommoisia sitä ennen, nimenomaan, mitä torviseitsikkoihin tulee, ei ollut saatavissa missään. Myös kanteleensoittoa on seura ottanut edistääkseen painattamalla *Säveleitä kanteleelle* nimisen kokoelman, josta vasta ensimmäinen vihko on nykyään painosta ilmestynyt (v. 1898).

Kahdeksankymmen-luvun alkupuolella seura sitten pani alkuun laajennetun kustantajaliikkeen alkuperäisen toimitus-sarjansa rinnalle. Mutta hiljakseen ja vaatimattomalla muodolla tämä toimi alkoi. Seuran tähän tarpeeseen käytettävissä olevat rahavarat olivat hyvin niukat eikä lahjoituksia niihin aikoihin tullut seuran osaksi mitään. Vasta 1887, sen jälkeen kun seuran nykyinen esimies oli ottanut toimikunnan toimia johtaaksensa, rohjettiin ottaa uusi askel tällä alalla. Silloin päätettiin ottaa julkaistavaksi laajempiakin kansantajuisia esityksiä tieteen eri aloilta entisten painatuksien rinnalla. Silloin pantiin alkuun Kansanvalistus-seuran *Luonnontieteellinen kirjasto* ja seuran *Historiallisia lukukirjoja*. Edellisestä kirjastosta ilmestyi ensimmäinen osa *Kemia* v. 1888 ja toinen *Geologia* 1898. Niiden menekki oli kuitenkin hidas, mutta kun seura vuodesta 1896 tarjosi jäsenkirjojaan kahdessa sarjassa, niin että A sarja sisälsi seuran tähän astisen toimituksien sarjan jatkoa, ja B sarjaan

otettiin ensin Luonnontieteellisestä kirjastosta Kemia, sitten Geologia, saivat nämä kirjat äkkiä hyvän menekin, niin että Kemiasta jo v. 1898 täytyi ottaa uusi painos. Kolmanneksi B sarjan vuosikerraksi otettiin Hist. kirjaston tähän asti ilmestynyt ainoa osa Ranskan historia, jonka jällellä oleva painos loppui sekin. Nykyjään julkaistaan Luonnontieteellisen kirjaston kolmas osa Astronomia B sarjan 1899 vuosikertana ja tuntuu olevan hyvät takeet sarjan ripeästä jatkumisesta tästä lähtien.

Seuran muusta kustannusliikkeestä mainittakoon Vänrikki Stoolin tarinain tarkastettu ja korjattu suomennos, joka valmistui painoon 1889. Etenkin tämän kirjan koulupainos on, kuten luonnollista on, saavuttanut runsaan menekin ja tänä vuonna on se lisääntynyt ennen kuulumattomassa määrässä. Huhti- ja toukokuussa on siitä otettu kaksi painosta, kumpaisetkin 10,000 kapp. suuruiset, ja uusi 15,000 kapp. painos kesäkuussa ilmestyy. Koulujen tarvetta myöskin täyttää seuran *Pieni kartasto*, josta kaksi 20,000 kapp. painosta on ennättänyt ilmestyä 1892 ja 1896.

Muita enemmän satunnaisia painotuotteita ei liene syytä tässä mainita, mutta kahden kirjallisen yrityksen merkitys on siksi yleinen, että joku sana niistäkin tässä kirjoituksessa voi olla paikallansa. Tarkoitamme seuran *Lehtisiä* ja *Kuvalehtiä*. Edelliset ovat 8 ja 16 sivuisia, pieniä, kuvallisia kirjoituksia, osaksi runoja osaksi suorasanaista sisältöä, painetut levitettäväksi etupäässä kulkukauppioiden kautta. Kokoelmaan kuuluu nykyään 57 numeroa. Lehtiset alkoivat ilmestyä painosta v. 1892. Jälkimmäiset ovat huokeahintaisia seinätauluja, joista 8 nyk. löytyy valmiina. On aikomus jatkaa näitä sarjoja ja kehittää ne mikäli mahdollista täydelliseksi kukin alallaan. Yhteydessä lehtisien kanssa on syytä mainita *Helmiä Suomen runoudesta*, pieniä sievännäköisiä 64 sivua sisältäviä vihkosia, joidenka hinta yksitellen on 25 penniä, tukuttain ostettuina 15 penniä. Sarjassa löytyy tätä nykyä 7 vihkoa valmiina, kaikki viime talvena ilmestyneitä, sisältäen suomenkielisten runoilijain runoja. On jo tehty välipuhe sarjan jatkamisesta kelvollisilla suomennoksilla maamme ruotsinkielisten runoilijain parhaista kirjatuuotteista.

Näin tehtyämme selvää seuran kustannusliikkeestä pääpiirteissään, ja tahtomatta kajota tekeillä oleviin yrityksiin, joita ei vielä ole tuotu ilmoille, lisättäköön, että seuran kirjavaraston netto raha-arvo viime tilivuoden lopulla teki noin 300,000 markkaa, ja että seuran kirjainmyynti, kun otetaan lukuun ainoastaan seuran omat painatukset eikä ollenkaan sitä, ei enää niinkään vähäpätöistä välityskauppaa, jota seura kansakirjastojen tarpeeksi on ruvennut harjoittamaan muidenkin kustantamilla kirjoilla, v. vuod. tilinpäätöksen mukaan pani liikkeelle S:mk 67,888: —.

Seura siten kehittyi kehittymistään tärkeäksi liikeyritykseksi, eikä siitä meidän luullaksemme ole muuta kuin hyvää sanottava. Juuri levittämällä hyviä painotuotteita voi seura vaikuttaa paljon hyvää, järjestämällä kustannusliikkeensä asioimiskannalle voi seura turvata itselleen varmat tulolähteet paremminkin kuin kasvattamalla itselleen pääomia ja nauttimalla niistä korkoja. Luonnollista on, että tulot asioimisliikkeestä pääasiassa käytetään liikkeen jatkamiseen ja kehittämiseen, mutta tarpeen tullessa, jos joku tärkeä muu tehtävä vaatii uhrauksia, on seuralle avoinna mahdollisuus vetää pois siitä varoja sijoittaaksensa ne paikalle, jossa ne silloin paremmin tarvitaan. Siten esim. kun muutamia vuosia sitten päätettiin kirjalahjoilla edistää kansakirjastoja maaseuduilla, eikä seuran hallussa ollut tähän tarkoitukseen pääomaa, otettiin tarpeelliset varat kustannusliikkeen tuloista, kunnes nimenomaan tähän tarkoitukseen suotu lahjoitus teki seuralle mahdolliseksi jatkaa kirjalahjojen vuosittaista antamista laajemmassakin määrässä kuin ennen, tarvitsematta liikevaroihin turvautua. Samallaisia tarpeita voi ilmaantua vastedeskin, ja sentähden on hyvä, jos kustannusliikettä voidaan hoitaa niin, että se antaa tuloja.

Kun seura perustettiin, oli toimeliaisuus kustannusliikkeen alalla maassamme vielä hyvin heikko. Suomenkielinen kirjallisuus oli sanomattoman köyhä, ja kun seurassa tuli puheeksi jonkun kirjateoksen painattaminen, otettiin luonnollisesti aina lukuun, oliko sillä alalla ennestään mitään suomeksi painettu, ja tahdottiin etupäässä kosketella niitä aloja, joissa vielä ei ollut sanottavasti mitään suomeksi kirjoitettu. Nykyjään on oloissamme

tässä suhteessa hyvin ilahuttava muutos parempaan päin tapahtunut. Vaikkei nytkään kirjallisuuttamme suinkaan voida rikkaaksi sanoa, ei se enää niin köyhä ole, ettei useimmilla aloilla olisi edes jotakin kirjallista esitystä, ja yksityiset kustantajat ahkerasti koettavat täyttää järeillä olevia aukkoja. Mutta kirjallisuus vaatii uudistamista. Kirjat vanhenevat sekä kielen ja esitystavan että sisällönkin puolesta, ja kansantajuisuutta on vaikea saavuttaa. Sentähden vielä yhtä suuressa määrässä kuin ennenkin on tarpeellinen seura, joka erikoistettäväkseen on ottanut kelvollisen kansantajuisen kirjallisuuden luomisen ja levittämisen. Se tehtävä on vaikea ja lähempi tutustuminen meidän seuramme julkaisuihin piankin todistaa, että tätä silmämäärää hyvin eri määrässä on seuran julkaisuissa saavutettu. Mutta mitä enemmän työntekiöitä kirjallisuuden vainoilla Suomessa ilmestyy, ja mitä enemmän varoja seuralla on käytettävänä tarkoituksensa edistämiseksi, sitä suurempi on myöskin oleva mahdollisuus saavuttaa se tarkoitusperä, johon seuran toimet aina tähtäävät — todellisesti, niin muotoon kuin henkeen ja sisällykseen nähden kelvollisen kansankirjallisuuden luominen.

Ensimmäinen neljännessä seuran elämässä on ollut vaikein, kun ilman kokemusta ja riittämättömällä liikepääomalla on täytynyt aloittaa alusta. Nyt alkavalla uudella sadanneljänneksellä voi kyllä ilmestyä uudenlaisia vaikeuksia, mutta perustamiskustannukset ovat toki suoritettut, ensimmäinen kylvö on tuottanut verraten runsaan sadon, ja kokemuksen opastamana seura astuu uusia vaiheitaan vastaan.

A. A. Granfelt.

Kansanvalistus-seuran haaraosastot.

Kansanvalistus-seuraa suunniteltaessa ei tahdottu keskittää seuran koko vaikutusta sen keskushallintoon, vaan koetettiin varata seuran jäsenille muissakin paikkakunnissa toimintavaltaa seuran nimessä edistämään seuran tarkoitusta. Siten otettiin seuralle asiamiehiä kautta maamme ja määrättiin, että, missä harrastusta on jäsenien kesken itsenäisemminkin edistää seuran asioita, saa perustaa haaraosastoja. Määräykset haaraosastoista olivat alussa lausutut hyvin yleisin sanoin eivätkä antaneet paljokaan käsitystä niiden ohjelmasta eivätkä vaikutusmuodosta. Nähtävästi oli aikomus, että vasta kun ensin jotakin kokemusta oli saavutettu, sen kokemuksen johdolla luotaisiin tarpeelliset ohjeet laitoksen vastaiselle kehitykselle. Tämöinen epävarmuus kuitenkin tuottaa hankaluutta, valmisten ohjeiden ja neuvojen puutteessa paljo jää toimeen panematta, joka muuten sujuisi hyvinkin ja tuottaisi otollisia hedelmiä. Sittenkun seuran toimi kehittyi, kirjallisuuden painattaminen ja levittäminen pysyi sen päähuolena, ja se toimi, joka haaraosastojen ohjelmaan luontevammin kuuluisi, jäi syrjään ja vähemmän huomatuksi. Osastoja kyllä siitä huolimatta perustettiin siellä täällä ja ne toimivat menestykselläkin, mutta vasta juhlakokouksessa 1887 otettiin sääntöihin entistä seikkaperäisemmät määräykset haaraosastojen toiminnasta. Nykyisten sääntöjemme pykälät 9—12 ovat siltä ajalta. Vuonna 1890 otettiin

uusi askel ja luotiin ohjesäännöt kansanopistojen kannatusseuroja varten, jotka oikeutettaisiin toimimaan Kansanvalistus-seurojen haaraosastoina. Ne siten muodostavat erityisen, seuran haaraosastojen aliluokan. Tämä ohjelma kuitenkin saavutti virallisen vahvistuksensa vasta 31 p. tammikuuta 1893.

Tahdomme seuraavassa lyhyesti kertoa pääkohdat kaikkien seuran haaraosastojen vaikutuksesta ja otamme ne siinä järjestyksessä kuin ne ovat perustetut ottamalla nekin lukuun, jotka ainoastaan lyhyen ajan ovat olleet toiminnassa ja nykyään ovat lakanneet.

Turun haaraosasto on perustettu 13 p. tammikuuta 1875. Osasto alkuansa ei asettanut itsellensä sen laajempaa ohjelmaa kuin edistää ja levittää seuran toimittamaa kirjallisuutta. Osaston vuosikokouksessa 1876 kuitenkin päätettiin siinä kohden muuttaa ohjelma, että osasto siitä lähtien käyttäisi omiin tarpeisiinsa erityisesti kokoomat varansa. Nämä varat sitten pantiin kansantajuisten luentojen edistämiseksi. Näiden luentojen sivistytävä voima enennettiin siten, että niihin liitettiin jokin konserttiosasto, laulua tai soitantoa. Tähän tarpeeseen hankittiin pian pianokin, ja tyytyväisyydellä osaston kertomuksessa 1878 mainitaan, että näihin iltamiin kerääntyi usein 600—700 henkilöä. Siihen aikaan osasto myöskin päätti silloin tällöin kesän aikana toimittaa kansanhuveja taivasalla. Aikasemmin jo oli osaston toimesta pidetty iltahuveja etupäässä sivistyneitä kansanluokkia varten, heissä herättääksensä ja levittääksensä isänmaallista mieltä suurien maanmiehien muistojuhlaa viettämällä. Kun vähän myöhemmin kansantajuisista luennoista kaupungissa ruvettiin pitämään tarpeellista huolta toisella tavoin, osasto siirsi luennonpitotoimensa maaseuduille sekä rupeai varojensa mukaan kannattamaan lukutupien perustamista. Säännöksi tehtiin heti jälkimäiseen toimeen ryhdyttyä, että ainoastaan ne kunnat, jotka ovat itselleen hankkineet kansakoulun, voivat tulla kysymyseen saamaan osastolta lukutuvalleen apua. Kaikkiansa on osasto tällä tavalla avustanut vähintään viittäkolmatta lukutupaa, joista muutamia useampia kertoja. Jotta nähtäisiin, miten laajalle osasto on ulottanut toimintansa, luettelemme seuraavat: Alastaro,

Huittinen, Kaarina, Karinainen, Kauvatsa, Lemu, Maaria, Marttila, Masku, Mietoinen, Mynämäki, Nousiainen, Nummi, Orihpää, Paattinen, Paimio, Piikkiö, Pöytyä, Raisio, Raunistula, Salo, Sauvo, Taivassalo, Vaahto. Kun Kansanvalistus-seura ensi kerran Jyväskylässä 1881 koetti panna laulu- ja soittojuhlaa toimeen yhteydessä juhla kokouksensa kanssa, mutta seuran toimikunta Helsingissä ei juhla kustaruuksiin myöntänyt minkäänlaista apua, Turun haaraosasto käsitti tekeillä olevan yrityksen toiselta kannalta ja avusti 270 markalla Turun lukkarikoulun osanottoa juhlaan, joka osanotto silloisiin musikaalisiin oloihin nähden oli hyvin tärkeä. Vuonna 1892 sittemmin osaston alkuunpanosta vietettiin yleinen laulu- ja soittojuhla Turussa. Kun Kansanvalistus-seura ulotutti toimensa entistä tehokkaammin edistääksensä kansakirjastoasiasa ja siinä tarkoituksessa päätti perustaa Pynnisen rahaston, osasto innolla ja tehokkaasti kannatti seuran tointa ja pani, ainoana seuran haar.-osastoista ja asiamiespiireistä, toimeen rahankeräyksen v. 1896, joka rahastoon tuotti Smk. 1,471: 50. Osaston perustajana ja varsinaisena sieluna oli tohtori A. W. Jahnsson, joka kuoli 1894, mutta senkin jälkeen on osaston toimi keskeytymättä jatkunut jo hänen aikansa vakaantuneella tavalla.

Haminan haaraosasto perustettu 4 p. Maalisk. 1876. Aiheena osaston perustamiseksi mainitaan, että pääseuran toimikunnan, jonka vaikutusala on koko maamme, luonnollisesti on mahdotonta muuta kuin välillisesti ja paikkakunnallisten voimien myötävaikutuksella suoda sanottavaa apua esitelmien toimittamiseen, luku-yhdistysten perustamiseen y. m. yrityksiin eri paikkakunnilla. Osasto otti ohjelmakseen kirjastojen ja lukusaliin perustamisen Haminan läheisyydessä oleviin kuntiin. Haminan kaupungissa perustettiin sen toimesta lauluseura, ja jo ensi kevännä pantiin toimeen kansanjuhla. Laulukunta tosin pian lakkasi; paremman menestyksen saavutti Pyhällön soittokunta, joka osaston avulla saatiin pystyyn ja joka vielä muutamia vuosia sitten osaston vuosikertomuksessa mainitaan toimessa olevaksi. Alkuaikoinaan osasto pontevasti teki työtä kansakirjastojen hyväksi, välitti kirjaostoksia ja oli valmistanut erityisen luettelon kirjastoille sopi-

vasta kirjallisuudesta. Myöhemmin osaston toimi kirjastoalalla on supistunut siihen, että osaston vuosikokouksissa on julkaistu arvokkaita tietoja Haminan ja lähipitäjien kirjasto-oloista. Hyvin kestävä ja arvokas on osaston työ ollut lukutupien ylläpitämiseen nähden. Osasto teki sopimuksen jonkun talollisen kanssa, että lukutupaa saisi pitää avoimna hänen talossaan jonkun kerran viikossa, taikka saatiin tähän tarkoitukseen joku kouluhuone; huoneuksen haltia otti asianharrastuksesta valvoaksensa järjestystä ja antoi jotenkin tarkat tiedot käviöiden lukumäärästä osaston vuosikertomukseen. Osasto tilasi lukutupaan muutamia sanomalehtiä, mutta vaati, että osakkaat itse myöskin tilaisivat muutamia. Näin avattujen lukutupien määrä oli v. 1877 5, 1878 ja 1879 8, 1880, 1881 ja 1882 11, 1883 16, 1884 19, mutta aleni sitten 13:een ja 15:een; 1889 lukumäärä taas lisääntyi, nousi 1892 20:een, mutta sen jälkeen näyttää taas into vähentyneen, niin että osasto viime vuonna kannatti ainoastaan 8 lukutupaa. Joka tapauksessa on osasto 22 vuotta keskeymättä voinut jatkaa tätä tointa, ja jatkaa sitä yhä edelleen, josta selviää, että se epäilemättä on keksinyt tälle sivistystyön erikoishaaralle käytännöllisen muodon, joka ansaitsisi noudattamista muualla. Niistä tilastollisista tiedoista, jotka lukutupien vaikutuksesta löytyy talletettuina osaston vuosikertomuksissa, mainitsemme ainoastaan, että on pitkät sarjat ilmoituksia, kuinka usein lukutupaa on auki pidetty, noin 30—52 kertaa vuodessa, ja kuinka monta lukiaa tupaa on käyttänyt; niin kerrotaan esimerkiksi Kannusjärveltä, että sitä ensimmäisenä vuonna käytti 30 eri henkeä, toiset ahkerammin, toiset harvemmin, seuraavana vuonna 32 ja sitten 50, 46, 49, 50, 50 j. n. e. Eräs toinen sarja Turkiasta on seuraava: 15, 16, 26, 25, 65, 60; Husulassa taas: 15, 15, 18, 20, ?, 40, 30. Useimmat lukiat, 120, ilmoitetaan Pyterlahden lukusalista. Ilmoitukset siitä, miten monta kerralla on käynyt, ovat luonnollisesti erilaiset paikkakunnan väkiluvun ja lukuhalon mukaan. 3:sta 20:een näyttää muutamissa paikoin olevan määränä. — Osaston vuosikertomuksissa mainitaan useimpina vuosina vielä, että sen toimesta on pidetty kansantajuisia

esitelmiäkin, vaikka kauan ainoastaan jotenkin harvoja. Vasta tällä vuosikymmenellä on pidetty yhtenä vuonna 10, toisena 25 luentoa. Vuonna 1894 pidettiin osaston toimesta paikkakunnallinen laulujuhla Haminassa.

Hauhon haaraosasto mainitaan seuran vuosikertomuksessa perustetuksi v. 1876. Muuta tietoa osaston toimista meillä ei ole.

Tampereen haaraosasto perustettiin 25 p:nä huhtikuuta 1879 toivossa, että siitä „syntyisi joku yhdistävä keskusta, joka samalla olisi seuran jäsenille keskinäiseksi kehotukseksi yhdystoimintaan, virkistäisi seuraelämää ja siten vaikuttaisi valistukseksi sekä seuran keskuudessa että seuran toimen kautta seuran ulkopuolellakin“. Osasto piti huolta kansantajuisista luennoista ensin itse kaupungissa, mutta kun siellä muulla tavoin ruvettiin pitämään niistä huolta, kaupungin ulkopuolella. Parina viime elinvuotenaan se käytti varojaan lukusalien ylläpitämiseen Messukylässä ja Parkanossa. Alkuaikoina pantiin toimeen laulukunta, joka sitten lakkautettiin. Kolme vuotta osasto ylläpiti soittokuntaa. Silloin tällöin pantiin toimeen kansallisia juhlia ja huomiota ansaitsee, että osasto, joka ei ollut mikään raittiusseura, oli ensimmäisiä, joka koetti järjestää huviaan ilman väkijuomia ja siten jyrkästi poikkesi siihen asti yksinvaltiaasta tavasta. Mutta 1885 vuoden alussa päätettiin lakkauttaa koko osaston toiminta, ja mikäli tiedämme, jatkoivat useimmat sen vaikuttavimmista henkilöistä yleishyödyllistä toimintaansa kaupunkiin perustetussa elinvoimaisessa raittiusseurassa.

Mikkelin haaraosasto perustettu 21 p:nä joulukuuta 1879. Haaraosaston tehtävät määrättiin siten, että sen tulisi kerätä varoja seuran kirjojen levittämiseen ja toimittaa kansantajuisia luentoja sekä muulla tavoin toimia siinä tarkoituksessa, että seura ja sen riennot tulisivat yleisemmin tunnetuiksi. Osastolle valittiin toimikunta ja esimieheksi tuli toht. R. Polén, mutta sen enempiä tietoja ei ole osaston toimista seuran päätoimikunnalle saapunut.

Tampereen tehdasten haaraosasto perustettiin 17 p:nä tammi-kuuta 1880, sitten kun seuran tehtaitten työväestöön kuuluvat jäsenet olivat päättäneet kaupungin osastosta erota muodostaak-

seen omassa piirissään osaston, joka tuli rakennetuksi jotenkin samalle pohjalle kuin edellinen. Osasto huolehti luentojen pitämistä ja pöni toimeen huvitilaisuuksia ja juhlia. Kansanjuhlat ja iltamat työväestölle, jommoiset nykyään ovat niin tavallisia, olivat seuran alkuaikoina harvoja ja sentähden tällaisten sivistävien tilaisuuksien aikaansaaminen luettiin Kansanvalistus-seuran ensi ohjelmassa sen tärkeimpien tehtävien joukkoon ja Tampereen osastoja perustettaessa juuri tahdottiin niiden kautta tätäkin puutetta auttaa. Luentoja toimitti tämä osasto v. 1880 ja seuraavina v.v. 1880—1884 10, 10, 6, 4. Iltahuvia y. m. juhlia v.v. 1880—1884 5, 5, 6, 8, 2 ja keskustelukokouksia 15, 19, 12, 8, 8, 8. Vuosi 1887 on viimeinen, josta kertomuksen tapainen on saapunut, ja silloin osaston toiminta jo oli lakannut siihen määrään, että ainoastaan 3 keskustelukokousta tuli pidetyksi, luennot ja juhlit olivat saaneet jäädä kokonaan sikseen. Olot olivat niinä harvoina vuosina, jotka olivat kuluneet osaston perustamisesta, niin muuttuneet, että osaston laajaperäinen, vaikeasti toteutettava tarkoitus ei enää tyydyttänyt, ja jäsenet siitä siirsivät vaikutuksensa toisiin väliajalla perustettuihin seuroihin, joilla oli enemmän rajoitetut selväpiirteiset vaikutusalat.

Porin haaraosasto perustettiin 8 p:nä helmikuuta 1880. Vaikutusalaksi määrättiin Porin kaupunki ja sen vieressä olevat tehtaot ja sahat, ja voimain riittäessä myöskin kaupungin läheinen ympäristö; tehtäväksi: levittää seuran kirjoja, toimittaa kansantajuisia luentoja kaupungissa ja maaseuduilla, laittaa kansanhuveja ja iltaseuroja, perustaa kansakirjastoja, lukuhuoneita, laulu- ja soittokuntia ja ylipäänsä edistää sellaisia toimia, jotka herättävät kansan rakkautta kirjallisuuden viljelemiseen, jalostavat mieltä ja taivuttavat tahtoa siveellisiin pyrintöihin. Tätä ohjelmaa on osasto nyt yhdeksäntoista vuotta toteuttanut siten, että se toisesta vaikutusvuodestaan alkaen ja kaupungin tähän tarkoitukseen myöntämillä varoilla on ylläpitänyt ja hoitanut kaupungin lukusalia ja joka vuosi siellä toimittanut kansantajuisia luentoja, tavallisesti noin 25 tai 30 vuodessa. Ensimmäisinä seitsemänä vaikutusvuotenaan osasto laajensi vaikutustansa maaseuduillekin toimittamalla kaupungin lähiseuduissa kansan-

tajuisia luentoja (10—18 vuodessa) ja kannattamalla lukusalia ja kansakirjastoja maalla. Yhtenä vuonna osasto antoi apua 6:lle lukusalille. Parina vuonna osasto noin puolensadan markan arvosta luentotilaisuuksissa maalla ilmaiseksi levitteli helpinhintaista kirjallisuutta. Alkuaikoinaan osasto myös pari kertaa pani toimeen arpajaisia rahavarainsa kartuttamiseksi ja muutamia kansanjuhlia. Kansallisia juhlia on toimitettu pari tälläkin vuosikymmenluvulla. V. 1890 osasto otti ohjelmaansa kansanopiston perustamisen Satakuntaan ja sitä varten kustansi luentoretken maaseuduille. V. 1893 karttunut varasto Smk. 4,642: 80 luovutettiin Länsi-Suomen kansanopistolle Huitisissa.

Mäntän haaraosasto perustettiin 9 p:nä toukokuuta 1880, koska paikkakunnalla „on puuttunut kaikki kansansivistystä tarkoittavat yhdistykset“ ja päätettiin, että osasto vaikuttakoon kansansivistyksen kartuttamiseksi levittämällä seuran painattamia kirjoja, perustamalla lukuseuroja, toimittamalla luennoita, iltaseuroja, kansanhuvia y. m. Ensimmäisenä vuonna pidettiin 8 luentoa, 3 iltaseuraa ja kansanhuvit. Vielä perustettiin sunnuntaikoulu, jossa opetettiin uskontoa, kirjoitusta ja laskentaa. Toisena vuonna toimitettiin 3 luentoa ja kesällä vuosijuhla ja suuremmatkin kansanhuvit, mutta jo kolmantena vuonna ei saapunut vuosijuhlaan kuin kolme henkeä; kesäjuhla kuitenkin vielä pantiin toimeen. Neljänterä vuonna ei enää pantu juhlia toimeen, kun oli kestettävä ankara kilpailu palokunnan kanssa, mutta vielä toivoi osaston esimies parempaa tulevaisuutta. „Sen jälkeen ei enää vuosikertomusta saapunut.

Nakkilan haaraosasto perustettiin 17 p:nä huhtikuuta 1882 ja pysyi toimessa kolme vuotta. Osasto perustettiin eräässä Lönnrotin juhlassa ja pani ensimmäisenä vuonnaan toimeen kansanjuhlan ja 3 seuranäytelmää. Myöskin perustettiin soitokunta. Toisena vuonna toimitettiin taas kaksi seuranäytelmää, arpajaiset ja yksi kansantajuinen esitelmä. Kolmantena vuonna piti osasto avoimna lukuhuoneen, ja toimitti 4 esitelmiä, 3 iltanuvia esitelmällä, soitolla ja laulannolla ja kansallisen juhlan. Sen jälkeen näyttävät sivistysriennot Nakkilassa saavuttaneen toiset

muodot, koska haaraosasto vanhentuneena unohdettiin ja syntyi uusia seuroja sijaan.

Viipurilainen haaraosasto perustettiin 26 p:nä maaliskuuta 1883 ja sen viimeinen vuosikertomus on vuodelta 1891. Kuutena vuotena se kannatti lukusalia Uuraassa useimmin kaupungin myöntämällä varoilla, mutta viimeisen kerran varoilla, jotka Viipurin laulu- ja soittojuhlan tuottamista varoista tähän tarkoitukseen myönnettiin. Alkuaikoina se tehokkaasti toimi sotilaskirjaston aikaansaamiseksi ja sillä menestyksellä, että saattoi lahjoittaa noin 1,000 markan arvoisen kirjaston Viipurin pataljoonalle. Muutamia vuosia sen toimesta pidettiin kansantajuisia esitelmiä kaupungin likitienoilla.

Calumetin haaraosasto perustettiin 26 p:nä toukokuuta 1883 Amerikan Michiganissa. Kansanvalistus-seura oli silloin vastikään saanut paikkakunnalla asiamiehen, ja asian uutuus ja luonnollinen halu siirtolaisissa tällä tavoin joutua välittömään yhteyteen kotimaan kanssa synnytti aatteen muodostaa paikkakunnalla haaraosasto. Paitsi että haaraosasto toimitti seuralle uusia jäseniä verraten paljo, piti se huolta muistakin sivistysrienoista ja jo seuraavana vuonna päätettiin osastolle hankkia oma huoneus. V. 1886 oli rakennus valmis, alikertaan sijoitettiin suomalainen lastenkoulu ja ylikerta oli kokouksia ja iltamia varten, jommoisia osasto näyttää panneen ahkerasti toimeen. Sen niukkuuden takia, joka enimmäkseen vallitsee osaston toimistansa antamissa kertomuksissa, on vaikea saada selvää käsitystä osaston vaikutuksesta. Ikävä kyllä Kansanvalistus-seuralla ei ole ollut varoja eikä voimia riittävästi voidakseen asettautua niin vilkkaaseen vuorovaikutukseen merentakaisen osastonsa kanssa kuin asianhaarat oikeastaan vaativat ja jommoisen hartaasti toivomme kerran syntyvän emämaan ja sen siirtokuntien välillä. Vuonna 1894 oli osastolla ainoastaan 200 doll. velka huoneestaan ja silloiselle hätäaputoimikunnalle Suomessa osasto samana vuonna lähetti 59 doll. 50 senttiä. Kansanvalistus-seuran 1888 vuosikerrassa on haaraosaston talo kuvattuna sellaisena kuin se silloin oli, mutta sen jälkeen on tehty lisärakennus, jonka kautta juhlasali on laajennettu ja aliker-

taan vielä on sijoitettu opettajan asunto ja lainakirjasto-huone.

Lappeenrannan haaraosasto perustettiin 25 p:nä toukokuuta 1887. Vaikutusalakseen otti osasto Lappeenrannan kaupungin, Lapveden, Joutsenon, Ruokolahden, Taipalsaaren, Savitaipaleen ja Lemmin pitäjät. Osasto aloitti työnsä panemalla toimeen kansantajuisia luentoja kaupungissa ja laajentamalla kaupungin sunnuntaikoulun ohjelmaa lisäämällä siihen pari tuntia viikossa. Näitä tunteja annettiin osaston toimesta seuraavanakin vuonna, mutta sen jälkeen ei enää ainakaan osaston välityksellä. Luento-ohjelmaa jatkettiin myös kaupungissa useita vuosia siten, että kaikkina pyhä-iltoina, jolloin muusta alkuunpanosta mitään sentapais'a ohjelmaa ei ollut tarjona, osasto pani luentoja toimeen, ja sen lisäksi on osasto useimpina vuosina toimittanut rajoitetun määrän luentoja, noin 15—17, pidetyiksi maalaiskunnissakin. Vuosina 1896 ja 1897 osaston toimesta pidettiin säännölliset kansanopistokurssit luentoineen, keskustelu-iltoineen, lauluineen ja käsikirjoitettuihin sanomalehtineen. Osanotto niihin oli suuri, painetussa osanottajien luettelossa tapaa likimain 250 nimeä. Mutta kun 1898 harrastus ja osanotto näytti laimentuneen, lakkautettiin kurssit ainakin toistaiseksi. Tätä paitai osasto pani alkuun kansanlukusalin kaupunkiin ja hoiti sitä ensi vuosina, kunnes sen ylläpito toisella tavoin järjestettiin. Muutamia vuosia osasto on ylläpitänyt pari lukutupaa maalla, kerran antanut kannatusta eräälle yksityiselle kansakoululle, joka ei omalta kunnaltaan saanut apua, on perustanut kiertävän kansakirjaston piirialaansa varten ja vihdoin on osasto toisinaan pannut toimeen iltamia ja kesäjuhlia. Paikkakunnallisen laulujuhlan toimittamista on harkittu, vaikkei siitä vielä ole totta syntynyt.

Hancockin haaraosasto Amerikan Michiganissa perustettiin 5 p:nä tammikuuta 1890, „että“, kuten hakemuskirjassa sanotaan, „mekin saisimme jotakin innostusta ja voimaa kansallisuutemme ylläpitämiseksi täällä vieraalla maalla ja mahtavampain kansakuntain keskuudessa“. Vielä mainitaan, että „täällä meidän naapurikaupungissa, Calumetissa, on, niinkuin tiedätte, Kansan-

valistus-seuran haaraosasto ollut vaikuttamassa jo useita vuosia ja on monessa suhteessa hyvääkin vaikuttanut". Vuosikertomus osaston ensimmäisestä vaikutusvuodesta saapui, jossa kerrotaan, että kahvi-iltamia on osaston toimesta pidetty ja myös kaksi luentoa. Muuten osaston sihteeri valittaa tottumattomuuttansa tällaiseen toimeen. Muita vuosikertomuksia ei ole sen jälkeen saapunut.

Länsi-Suomen kansanopistoseura vahvistettiin seuran haaraosastoksi 5 p:nä elokuuta 1892. Opisto avattiin samana vuonna marraskuun 1 p:nä ja on sen jälkeen säännöllisesti jatkanut tointa ja on äskettäin päättänyt seitsemannen lukuvuotensa. Oppilaita on kaikkiaan ollut 855. Johtajana on kaiken aikaa ollut maist. M. A. Knaapinen.

Uudenkirjon kansanopiston kannatusyhdistys vahvistettiin seuran haaraosastoksi 16 p:nä tammikuuta 1894. Opisto avattiin samana vuonna marraskuun 1 p:nä ja oppilasluku oli ensimmäisenä vuonna 36 ja seuraavana 40, sittemmin noin 25 vuodessa, aina miltei tasan poikia ja tyttöjä. Johtajana oli neljänä ensimmäisenä vuonna hra J. Laine, viime vuonna hra Hurmalainen.

Pohjois-Savon kansanopistoseura vahvistettiin 1 p:nä kesäkuuta 1894 seuran haaraosastoksi. Opisto avattiin 1 p:nä marraskuuta 1895 ja oppilaita oli ensi vuonna 49 eli 31 miestä ja 18 naista, toisena 46 (30 m. ja 16 n.), kolmantena 40 (28 m. ja 12 n.), neljäntenä 47 (28 m. ja 19 n.). Johtajana on kaiken aikaa ollut maist. Hj. Mikander.

Helsingin kansanopistoseura perustettiin 30 p. maaliskuuta 1896 ja on ylläpitänyt kansanopistokurssia Helsingissä. Ensimmäisenä talvena pidettiin kaksi kurssia; kaupungissa pidettyyn kurssiin otti osaa 950 henkilöä. Kansankodissa pidettyyn Söörnäisten puolella 288. Seuraavana talvena oli osanottajien luku kaupungissa 850 ja Kansankodissa 200. Kolmantena talvena pidettiin ainoastaan kaupungissa kurssit, koska osanottajien lukumäärä oli vähentynyt entisestään. Johtajina ovat olleet kaksi vuotta pastori E. Bergroth, sitten toht. W. Wallin ja maist. M. Pesonen.

Hämeenlinnan kansanopistoseura perustettiin 19 p. marraskuuta 1896 ja kannattaa kansanopistokurssia Hämeenlinnassa. Ensimmäisenä talvena oli osanottajia 568, viime syksynä kuusi viikkoa kestäneessä kurssissa 188. Johtajana on ollut pastori W. Wartia.

Karhulan haaraosasto vahvistettiin seuran haaraosastoksi 16 p:nä tammikuuta 1897 ja vaikuttaa Karhulan tehtaalla Kymissä. Osaston alkuvaikutus ei ole ollut ilman hankaluuksiaan. Pantiin toimeen kansantajuisia luentoja, mutta täytyi lopettaa kun ei kylläksi kuulioita saapunut; pantiin kaksi iltakoulua alkuun, mutta muutamien viikkojen päästä molemmat oppilaiden puutteesta lakkasivat. Iltamat ovat paremmin menestyneet; ensimmäisenä osaston vaikutusvuotena pidettiin niitä 6 ja toisena kahdeksan, ja niiden tuloilla on tilattu sanomalehtiä tehtaan luku-tupaan ja kirjoja puuhionon lainakirjastoon. Taikalyhdyllä on 4 kertaa näytetty raittiuskuvia. Haaraosaston yhteyteen on muodostunut voimisteluseura, joka telineiden hankkimiseen on pannut oman iltaman toimeen, joka ei ole edellisiin luettu.

Porin kansanopistoseura perustettiin 20 p:nä tammikuuta 1897 ja ylläpitää kansanopistokurssia Porissa. Oppilaita oli ensi vuonna 251, johtaja lehtori F. Rapola.

Wiipurin kansanopistoseura vahvistettiin seuran haaraosastoksi 11 p:nä syyskuuta 1897 ja ylläpitää kansanopistokurssia Wiipurissa. Kolme oppikurssia on pidetty ja seuran antaman kertomuksen mukaan arvostellaan osanottajien lukua ens. kurssiin 168:ksi, toisiin 249:een ja kolmansiin 286:een. Johtaja on ollut maisteri A. J. Törnqvist.

Keväällä 1899 on vahvistettu seuran haara-osastoksi:

Etellä-Pohjanmaan kansanopistoseura, joka jo useampia vuosia (7) on ylläpitänyt kansanopistoa Ilmajoella, ja jonka säännöt ovat keis. senaatin vahvistamat, mutta joka kuitenkin nykyään on tahtonut yhtyä siihen kansanopistoliittoon, joka Kansanvalistus-seuran ympäri on kerääntynyt. Opiston johtajana on ollut maisteri N. Liakka.

Nyt alkaneen kesäkuun 8 p:nä vielä on vahvistettu kaksi uutta Kansanvalistus-seuran haaraosastoa:

*Savonlinnan haaraosasto ja
Rauman haaraosasto.*

Siten on siis kaikkiaan 24 haaraosastoa, joista 16 nykyään on toimessa. Sen mukaan miten luulemme tietävämme, on juuri tätä nykyä puhetta nostettu vielä useamman haaraosaston perustamisesta, ja epäilemättä se puoli seuramme vaikutuksesta, jonka nämä osastot edustavat, nykyään ansaitseekin erityistä huomiota. Sentähden lienee hiukan käytännöllistäkin hyötyä edellisessä olevasta silmäyksestämme seuran haaraostojen tähänastiseen toimintaan, jossa olemmekin esittäneet laajemmin ne osastot, joidenka ohjelma on ollut epämääräisempi ja jotka sen kautta ovat olleet pakotetut ikäänkuin etsimällä etsiä itselleen oikean työohjelman. Sen sijaan kansanopistoseurat tarkkaan rajoitetulla ja selvällä ohjelmallaan tässä katsauksessa ovat ainoastaan lyhyesti mainitut.

Silmäyksemme opettaa, että seuramme myötävaikutusta ei ainakaan nyt enää kaivata kansanhuvien aikaansaamiseksi. Sitä varten pidetään jo toisella tavoin ja monessa paikassa ehkä liiankin runsasta huolta. Ainoastaan välikappaleina toisen tarkoituksen saavuttamiseksi ja erittäin arvokkaalla ohjelmalla ne enää seuran tai sen haaraosastojen toimialaan soveltuvat. Laulu- ja soittojuhlat, yleiset ja paikkakunnalliset, ovat esimerkkiä siitä, mitä tällä alalla seurallemme soveltuu ja mitä jo voidaankin aikaan saada.

Sen sijaan varsinaiset valistuspyrinnöt antavat osastojen työlle kestävyyttä. Ne eivät, kuten hovit, kohdistu johonkin määrättyyn hetkeen tai tilaisuuteen, vaan ne vaativat kauemman aikaa kestäväää työtä. Seuran osastot ovat joskus panneet kaupungeissa alkuun lukusalia, joita sitten kunnan puolesta on jatkettu, ilman että osaston huolenpitoa siinä kohden enää on tarvittu. Muitakin alkuunpanoja on osastojen kautta tapahtunut, joita sitten on jatkettu toisella tavoin. Pysyviä lastenkouluja eivät yksityiset Suomessa tarvinne panna toimeen, kuten Amerikan Calumetin haaraosasto, kunnat niistä pitävät huolen, mutta voi kyllä vielä ilmaantua tilapäinen kouluntarve, jonka haaraosasto voi toimellaan täyttää. Luentosarjoja sekä

yleiseen sivistäviä että erityisissä aineissa voivat osastot kannattaa. Kulloinkin kun huomataan jotakin puutetta, mikä valistuksen tiellä on autettavissa, eikä asia ole senlaatuinen, että varmasti voidaan odottaa tehokasta virallista toimintaa sen auttamiseksi, niin siinä Kansanvalistus-seuralle ja sen haaraosastoille olisi sopiva työala.

Mutta mitä tarvitaan, on järjestetty toimi. Täytyy heittää sitä n. sanoaksemme odotuksen kantaa, mikä tähän asti haaraosastojen suhteen on vallinnut. On nähty että haaraosastot, vaikkakin epäedullisissa oloissa tai väärin johdettuina pian lakkaavat toimestaan, kuitenkin myös voivat hyvin kauan pysyä pysyissä, kun valitsevat itselleen erikoistettävän, joka antaa tyydytystä. Ja mitä tiheämmin niitä syntyy, sitä paremmin. Mutta kun uusi tuollainen sivistyksen ahjo perustetaan, vaikka tosin voimme luottaa siihen että harrastusta on, niin ei ole läheskään yhtä varma, onko sitä kokemusta ja asiantuntemista, mikä työn onnistumiseen tarvitaan. Ja se puute on saattanut monen hyvän alkuunpanon haaksirikkoon.

Nykyhetkenä on kansanvalistus muuttunut todelliseksi tunnussanaksi maassamme. Eteenpäin, valistuksen kautta voittoon! Ja semmoinen aika panee suuria vaatimuksia Kansanvalistus-seuralle. Enemmän yksityistä alkuunpanoa tadotaan; sen työn rinnalla, mikä valistuksen levittämisen hyväksi valtion ja kuntien suoranaishella välityksellä tehdään, ja sen täydennykseksi astuvat vielä yksityiset toimeen, ja siinä täytyy Kansanvalistus-seuran olla mukana.

Olisi tarpeellista, että Seuran toimesta valmistettaisiin ohjelma, tai ohjelmat sellaisia tehtäviä varten, jotka luontevasti kuuluvat sen osastojen työ-alaan. Jos sitä paitsi olisi edes joku tällaiseen työhön perehtynyt henkilö seuran palveluksessa, joka kävisi luennoitsiana tarpeen tullen haaraosastoja avustamassa, sekin vaikuttaisi elvyttävästi, ja luulemme että semmoiset käytännölliset ohjaukset, mitkä hän voisi antaa, monessa paikassa olisivat varsin tervetulleet.

Emme tällä kertaa aio kehittää asiaa syvemmältä, viittaamme ainoastaan erääsen kiertokirjeeseen, joka viime kevännä

levitettiin seuran asiamiehille kaupungeissa ja joka vielä seuran toimistosta on saatavissa. Lausumme vain, että nyt on epäilemättä aika käsissä, jolloin seuran haaraosasto-laitokselle on luotava pysyvät muodot, ja samoin kuin jo seuran välityksellä aikanaan koetettiin aikaan saada kansanopistoille mallisäännöt, niin tulee valmistaa seuran haaraosastoille yleiseen malliohjelmat; me emme suinkaan tarkoita pakollisia ohjeita, pakko tässä kohden ei ole tarpeellinen eikä edes ollenkaan paikallansa, mutta neuvoksi ja opastukseksi asianharrastajille, sillä varmaan heidän työnsä tällaisen toimenpiteen kautta helpottuu. Ja samoin kuin Seura, otettuaan kansakirjastot erityiseen suojeluunsa, on koettanut pitää niitä varten varalla uudet luotettavat kirjaluettelot ja erinäisiä tarpeita, mitä niiden hoidossa tarvitaan, niin tulee seuran pitää erityistä huolta semmoisista opetusvälikappaleista ynnä muista tarpeista, mitkä haaraosastojen tehtäviä voisivat helpottaa.

Lopuksi ja koska meiltä on pyydetty mallisääntöjä haaraosastoja varten, painatamme edempänä kaksi seuran osastoilleen viimeksi vahvistamaa sääntöä, koska ne näyttävät hyvinkin huolellisesti punnituilta ja tavallaan täydentävät toisiaan. Toivomme että niistä lähtee paljokin apua vasta perustettaville osastoille, kunnes seuran toimesta ehkä tulevaisuudessa viralliset mallisäännöt laaditaan.

A. A. Granfelt.

1 §.

Itsenäisemmin ja tehokkaammin edistääksensä Kansanvalistus-seuran yhteistä tarkoitusta yhdistyvät Kansanvalistus-seuran jäsenet Savonlinnan seutuvilla erityiseksi Pääseuran alle kuuluvaksi haara-osastoksi.

2 §.

Haara-osaston vaikutusalaa kuuluvat toistaiseksi: Savonlinnan kaupunki ja Säämingin ja Kerimäen kunnat.

3 §.

Haara-osasto pyrkii, Pääseuran yleisen tarkoituksen ohella, toteuttamaan erityistä tarkoitustaan:

A) Alkeiskurssien ja luentosarjain toimeenpanemisella;

B) Lukutupien ja kansakirjastojen perustamisella;

C) Kansanopiston eli isäntä- ja emäntäkoulun eli mahdollisesti molempienlaisten oppilaitosten ylläpitämisellä.

Näitä toimeenpanee haara-osasto niitä varten laadittujen eri suunnitelmain mukaan ja siinä määrässä kuin haara-osasto saa työvoimia ja varoja käytettäväkseen.

4 §.

Sen lisäksi toimeenpanee haara-osasto tuon tuostakin vaikutusalaansa kuuluvassa piirissä kokouksia, joissa pidetään tarjona esitelmiä ja tllaisuutta vapaasen seurusteluun; sekä kansan- ja laulujuhlia, tarkoitukseensa sopivilla ohjelmilla.

5 §.

Vaikka haara-osasto ei tahdo vasituiseen kirjain kustantamiseen ryhtyä, voi osaston johtokunta tarvittaessa painattaa ja levittää pieniä lentokirjasia.

6 §.

Suuremman yhdysvaikutuksen saavuttamiseksi piirissään asettaa haara-osasto tarpeen ja olosuhteiden mukaan paikkakunnallisia toimimiehiä, jotka haara-osaston lähemmän valvonnan alaisina pitävät huolta osaston kyläkirjastoista ja lukutuvista, koettavat paikkakunnallaan hankkia osastolle henkistä ja aineellista kannatusta ja ovat osaston johtokunnan apuna oloja ja henkilöitä arvostellessa.

7 §.

Haara-osaston jäsen on jokainen Kansanvalistus-seuran jäsen osaston piirissä, samoin myöskin lainakirjastot, kansakoulut ja muut pysyvät laitokset, jotka ilmoittavat haluavansa osastoon kuulua.

8 §.

Haara-osaston asioita hoitaa johtokunta Savonlinnassa. Johtokuntaan kuuluu esimies ja neljä jäsentä sekä kaksi varajäsentä, jotka valitaan kahdeksi vuodeksi. Ensimmäisenä vuonna eroaa kaksi jäsentä ja toinen varajäsen arvalla, sitte kaksi vanhinta jäsentä ja vanhin varajäsen vuorossa. Heidät voidaan, samoin kuin esimieskin, valita uudelleen, jos siihen suostuvat. Johtokunta valitsee keskuudestaan varaesimiehen ja rahastonhoitajan sekä ottaa soveliaan henkilön sihteeriksi, jolla on sana- ja äänivalta johtokunnassa ja joka toimii osaston asiamiehenä, ellei johtokunta toisin määrää. Esimies neljäntenä on johtokunta päätösvaltainen; äänestäässä ratkaisee esimiehen mielipide äänten tasan sattuessa.

9 §.

Esimies ja johtokunnan jäsenet astuvat toimeensa heti, kun ovat tulleet valituiksi. Osaston tilivuosi alkaa Tammikuun 1 päivänä.

10 §.

Haara-osasto pitää kaksi varsinaista kokousta: Vuosikokous tammikuun kuluessa, jossa luetaan vuosikertomus edelliseltä vuodelta, edellisen vuoden tilit ja tarkastajain kertomus niistä ja päätetään johtokunnan tilivapaudesta, sekä valitaan esimies joka toinen vuosi ja vuorossa eroavat johtokunnan jäsenet ja kaksi tilintarkastajaa vuosittain. Sen ohessa keskustellaan muistakin asioista, joissa johtokunta kokouksen lausuntoa pyytää, tai joku jäsen keskusteltavaksi esittää; Juhlakokous kesällä, jonka ajasta, paikasta ja viettämistavasta vuosikokous johtokunnan esityksestä päättää ja jossa keskustellaan ja päätetään johtokunnan esitettävästä haara-osaston tulo- ja meno-arviosta seuraavaksi vuodeksi sekä muista haara-osaston vastaista toimintaa koskevista ehdotuksista, vuosikokouksen esittämistä osaston sääntöjen muutosehdotuksista ja muista satunnaisista johtokunnan tai osaston jäsenen herättämistä kysymyksistä.

11 §.

Johtokunta määrää itse työjärjestyksensä, valvoo rahaston ja osaston muun omaisuuden hoitoa ja määrää välttämättömimmiksi katsotut toimimiesten palkkiot. Haara-osaston puolesta kantaa ja vastaa johtokunnan valtuuttama henkilö.

12 §.

Haara-osasto on Kansanvallistus-seuran sääntöjen mukaan oikeutettu omiin tarpeisiinsa vetämään pois 50 penniä jokaisen siihen kuuluvan jäsenen vuosimaksusta.

13 §.

Haara-osasto on edellisessä §:ssä mainittujen tulojen lisäksi oikeutettu ottamaan vastaan testamentteja ja lahjoja, kantamaan tulot toimeen-

panemistaan iltamista, juhlista ja muista kokouksista, muodostamaan kannatusyhdistyksiä tarkoituksiansa varten, kantamaan kaupungin ja kuntain mahdollisesti myöntämiä avustusrahoja. y. m.

14 §.

Haara-osaston tulee olla Pääseuralle apuna asioissa, jotka Pääseura sille toimeksi uskoo ja lähettää heti vuosikokouksen perästä Päätoimikunnalle vuosikertomuksensa ja jäljennöksen tarkastetusta vuositilistään. Muutoin päättää ja säättää haara-osasto vapaasti omissa asioissaan.

15 §.

Näille säännöille hankitaan Päätoimikunnan vahvistus ja astuvat ne heti sen saatua voimaan. Tämän vuoden vaalit toimittaa heti sääntöjen vahvistettua kokoonkutsuttava kokous.

1 §.

Kansanvalistus-seuran Rauman haara-osaston, jonka toiminta-alana on Rauman kaupunki- ja maaseurakunta, muodostavat näissä kunnissa asuvat Kansanvalistus-seuran jäsenet.

2 §.

Haara-osaston tehtäviin kuuluu:

1:ksi. Alkeisopetuksen toimittaminen halullisille sekä miehille että naisille. Opetusta annetaan sisäluvussa, kirjoituksessa ja laskennossa. Oppituntien välillä lauletaan isänmaallisia lauluja ja silloin tällöin pidetään joku esitelmä tahi keskustellaan terveydenhoidosta, puhtaudesta, säästäväisyydestä ja raittiudesta ynnä muista yleishyödyllisistä asioista. Opetus aloitetaan ja lopetetaan rukouksella.

2:ksi. Kansantajuisten luentojaksojen toimeenpaneminen paikkakunnalla uskonnon, äidinkielen, kotimaan kirjallisuuden, Suomen historian, terveysoopin, maantiedon ja luonnonhistorian alalla sekä mullakin aloilla aina sen mukaan kuin luennoitsijoilta saadaan ja asianhaarat myöntävät.

3:ksi. Yleishyödyllisen ja helppotajuisten kirjallisuuden sekä sanomalehtien levittäminen.

4:ksi. Vakavien sivistävien iltamien ja juhlien toimeenpaneminen sopivissa tilaisuuksissa.

3 §.

Haara-osaston jäsenet valitsevat keskuudestaan puheenjohtajan ja kuusi henkeä toimikuntaan haara-osaston asioita hoitamaan. Toimikuntaan,

oka keskuudestaan valitsee varapuheenjohtajan, sihteerin ja rahastonhoitajan, kuuluvat paikkakunnalla olevat seuran asiamiehet lisajäseninä. Toimikunta on päätösvaltainen kun vähintään 5 ylempänä mainituista jäsenistä on saapuvilla.

4 §.

Puheenjohtajan on tarpeen vaatiessa sanomalehti-ilmoituksella kutsuttava kokoukset ja johdettava niissä puhetta, sihteerin pidettävä kokouksissa pöytäkirjaa, hoidettava haara-osaston kirjevaihto ja laadittava vuosikertomus, rahastonhoitajan hoidettava varoja haara-osastojen määräysten mukaan ja tehtävä niistä tili.

5 §.

Haara-osaston vuosikokous pidetään joulukuussa ja toimitetaan siinä puheenjohtajan sekä kolmen eroamisvuorossa olevan toimikunnan jäsenen vaalit; valitaan kaksi tilintarkastajaa ja kaksi varatarkastajaa siksi vuodeksi. Tilintarkastuskertomus on annettava haara-osaston tammikuussa pidettävään kokoukseen. Vuosikertomus ja tarkastetut vuositilit ovat lähetettävät ennen tammikuun loppua Kansanvalistus-seuran toimikunnalle Helsinkiin.

6 §.

Muuten noudattaa haara-osasto toiminnassaan Kansanvalistus-seuran yleisiä sääntöjä.

Kansanvalistus=seuran toimituksia

on tähän asti ilmestynyt kaikkiaan 108 eri vihkoa. Osa, 22 vihkoa, on suurta 4:o kokoa ja kuuluu saraan **Maantieteellisiä Kuvaelmia**, muut ovat pienempää 8:o kokoa ja luetellaan hintoinensa alempana.

1. Uskonoppia ja kirkonhistoriaa.

Kys. ja tutkist. krist. uskonnon alalla I	—: 25
” ” ” ” ” ” II	—: 30
” ” ” ” ” ” III	—: 50
Juutalaisten viimeinen taistelu	—: 50
Juhana Hus	—: 50
Suom. virsikirjan historia	1: —
Luostarielämästä ja munkkilaisuudesta	—: 75
Valdolaiset	—: 50
Uskonpuhdistus Ranskassa	—: 75
Diakonissatoimi	—: 50
Kirjeitä Itämailta lapsilleni	—: 75
Profeetain ennustusten täyttymys	1: —
Justiinus Marttyyri	—: 50
Hengellisiä liikkeitä Italiassa uskonpuhdistuksen aikana	—: 75

2. Yhteiskunnallista.

Rikkaudesta	—: 25
Suomen valtio-oikeus	—: 50
Veroista Suomessa	1: —
Asevelvollisuudesta Suomessa	—: 30
Maatilojen yleiset rasitukset Suomessa	—: 75
Isänmaan puolustuksesta	—: 75
Nykyajan raittiusliike	1: —

Emäntien henkinen vaikutus ympäristöönsä	—: 25
Vähäsen rahasta ja korosta	—: 25
Suomen perustuslakien historiallinen kehitys	1: —
Suomen perustuslakien sisällys	1: —
Siirtolaisuudesta	—: 25

3. Historian alalta.

Kuinka Suomen kansa tuli lukutaitoon	—: 60
Suomen sota vuonna 1808—1809	—: 60
Kirkollisesta taiteesta Suomessa keskiaikana I	—: 75
” ” ” ” II	—: 75
Suomen yhdistäminen Venäjän valtakuntaan	3: 60
Nälkävuodet 1860-luvulla	1: —
Viipurin läänin palauttaminen muun Suomen yhteyteen	1: 75
Kivikausi	—: 75
Katakombit Roomassa	—: 50
Guiseppe Garibaldi	1: —

4. Matkakertomuksia.

Taavetti Livingstone	1: —
Käynti Pompejissa	—: 60
Jaakko Cook'in matkat Tyynellä Merellä	—: 75
Nordenskiöldin matkat ja retket	2: —
Läpi neekerien maanosan	2: —
Kolme matkaa Afrikassa	1: 50
Kuvia maant. löytöjen historiasta I	1: 25

5. Kaunokirjallisuutta.

Vänrikki Stoolin tarinat	1: —
Elämäni	—: 75
Oma tupa, oma lupa	—: 75
Kertovaisia runoelmia	1: —

6. Kansanrunoutta ja kansatiedettä.

Suomalaisia kansansatuja I	—: 60
” ” II	1: —
Kalevipoeg	1: —
Kukkia Kantelettaren kaskilta	—: 50
Asunnot ja kansanelämä Suomessa	—: 50

Kuvaelmia Itä-Suomal. vanh. tavoista.	Joulun vietto . . .	1: 25
" " " "	Maahanpaniaiset . . .	—: 50
" " " "	Talvitoimet . . .	1: 25
" " " "	Kesäaskareet . . .	1: 50
" " " "	Naimistavat . . .	—: —
Kuvia Raja-Karjalasta		1: 50

7. Kasvatusoppia ja vilsaustiedettä.

Naimiskaupasta	—: 25
Sattumasta	—: 25
Kansanopetus ja kansakoulut Suomessa	—: 25
Luonteen kehittämisestä kasvatuksen kautta	—: 25
Mitä kansanopisto tarkoittaa?	—: 60
Erimielisyydestä	—: 75
Juho Pynninen ja kansakirjastot	—: 25
Itsekasvatus	—: 25

8. Luonnontieteellistä.

Valosta	—: 25
Kuvia kasvikunnasta	1: —
Ruumiin elimistä ja niiden toimista	—: 75
Tulivuorista	—: 75
Lyhyt selitys mailman rakennuksesta	—: 75
Retki eläinkunnan rajalle	—: 50
Kuvia eläinkunnasta	—: 50
Hyödylliset ja vahingolliset linnut Suomessa	1: 25

9. Käytännöllinen ala.

Kirjapainosta	—: 60
Raudasta	—: 40
James Watt ja höyrykone	—: 50
Säästäväisyydestä ja postisäästöpankista	—: 25
Vähäsen metsistä	—: 50
Puuhedelmien viljelemisestä Suomessa	—: 50
Suomen tavallisimmat ruokasienet	—: 25
Tulipaloista ja palotoimesta	—: 75
Marjojen säilyttäminen ja käyttäminen taloudessa	—: 25
Vaatetusaineista ja niiden valmistamisesta	1: 25
Neuvoja lääkekasvien kokoajille	—: 25
Kudontamalleja ohjeineen	—: 75

HINTA: 1 MARKKA.

Näköispainos, Kvs-säätiön Arkisivistyksen digikirjasto

Digitoitu Suomen tiedekustantajien liiton Kopiosto-korvauksista myöntämällä apurahalla.

Alkuperäinen julkaisu:

Kansanvalistus-seura 1874–1899 : seuran juhla kokouksen johdosta kesäkuussa 1899. Helsingissä : Kansanvalistus-seuran kustannuksella, 1899. (Helsinki : Osakeyhtiö Weilin & Göös Aktiebolag, 1899)

kirjoittajia:

Cleve, Zacharias Joachim (kirjassa: Sakari Joakim), 1820–1900

Erkko, J. H. (Juhana Heikki; Johan Henrik), 1849–1906

Gottlund, C. A. (Carl Axel), 1796–1875

Granfelt, A. A. (Axel August), 1846–1919

Hjelt, Edvard Immanuel, 1855–1921

Kilpinen, Wolmari = Schildt, Wolmar Styrbjörn, 1810–1893

Krohn, Julius, 1835–1888

Mendelin, Irene, 1864–1944

Meurman, Agathon (kirjassa: Agaton), 1826–1909

Streng, Adolf Voldemar, 1852–1933

Parviainen, Walter, 1869–1925

Päivärinta, Jakob (Jaakko) Haniel (kirjassa: Jaakko Haniel), 1847–1902

YKL 06.1; YKL 90.2

aikuiskasvatus; historia; juhla julkaisut; järjestötoiminta;
kansansivistysjärjestöt; vapaa sivistystyö; yleiset kirjastot;
Kansanvalistusseura (yhdistys)

ISBN 978-952-7533-14-7

URN:ISBN:978-952-7533-14-7

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr)

Helsinki 2022